

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ
ОСВІТИ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «НОТАРІАТ УКРАЇНИ»

Дніпро – 2023

Нотаріат України // Конспект лекцій. - Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2023. 221 с.

РОЗРОБНИКИ:

Роман КАРПЕНКО, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

ТЕМА № 1. ПОНЯТТЯ НОТАРІАТУ, ЙОГО ЗАВДАННЯ ТА МІСЦЕ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ (2 ГОДИНИ)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Історія нотаріату	10
2. Сучасні системи нотаріату.....	25
3. Поняття нотаріату та нотаріальної діяльності.....	33

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – стор. 416. – стаття 1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст. 27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995. 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст. 349.

8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст.131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст.135.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст.492.
12. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 50. – ст.695.
13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату

при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>

22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.
23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.
24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.
25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.

31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105.– стаття 3890.
32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.
33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011.– № 91. – стор. 172. – стаття 3312.
34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157.– стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69.– стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16.– стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070

40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>

41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.

42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>

43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.

44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09

45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm

46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10

47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.

48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.

49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>

50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>
51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>
52. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/v0009700-09>
53. Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
54. Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубевої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
55. Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
56. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
57. Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
58. Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
59. Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.:Алерта, 2015. – 484 с.
60. Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
61. Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонова Є. О., Голубевої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
62. Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрсвіт, 2007. – 436 с.

- 63.Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України :
Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури,
2011. – 344 с.
- 64.Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення.
Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для
реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М.
Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.
- 65..Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування,
законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.
- 66.Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У
2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 800 с.
- 67.Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У
2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 784 с.
- 68.Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В.
Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. –
96 с.
- 69.Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид.
– К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
- 70.Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова.– К. :
МАУП, 2001. – 120 с.
- 71.Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М.
Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
- 72.Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред.
Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2.
вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
- 73.Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид.,стер. – К. :
КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса,Є. І.
Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
- 75.Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів
та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
- 76.Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ.
навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
- 77.Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч; / П. М. Павлик, Т. М.
Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.

78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є аналіз поняття нотаріату, його завдання та місця в правовій системі України; розгляд основоположних питань курсу, а саме: виникнення нотаріату; поняття, предмет і систему курсу нотаріату; провадження і стадії; принципи та функції нотаріату.

Лекція має визначальне методологічне значення для опанування наступної тематики курсу.

ВСТУП

Конституція України (ст. 59) гарантує кожному громадянину право на отримання кваліфікованої правової допомоги. Нотаріат поряд з іншими інститутами забезпечує реалізацію цього конституційного права громадян, при цьому предмет його діяльності обмежений рамками безспірної цивільної юрисдикції.

—Нотаріат України – одна з основних юридичних дисциплін, яка вивчається у вищих навчальних закладах юридичного профілю. В умовах кардинального реформування соціально-економічних відносин в нашому суспільстві відповідно зростає і роль нотаріату.

При вивченні навчальної дисципліни будуть розглянуті основні теоретичні проблеми нотаріату, положення чинного законодавства і практики його застосування відповідно до Конституції України, чинного Цивільного кодексу України, Закону України —Про нотаріат, інших законів України, керівних постанов Пленуму Верховного Суду України. При вивченні курсу нотаріату враховуються новітні досягнення вітчизняної науки, такі відомі українські вчені Срух А. М., Козьяков Ю. М., Круковс Н. В., Комаров В.В., Баранкова В.В., Мічурін Є.О., Радзівська Л.К., Пасічник С.Г., Семаков Г. С. Фурса С.Я., Фурса Є.І. та ін.

Метою вивчення навчальної дисципліни —Нотаріат України є опанування та засвоєння студентами курсу нотаріату, який регулює законодавчо закріплений порядок надання офіційної сили, вірогідності юридичним правам, фактам і документам, що виникають з цивільних, житлових, земельних, трудових, сімейних та інших правовідносин.

Нотаріат є інститутом, що забезпечує охорону й захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій від імені держави.

Відповідно завдання вивчення навчальної дисципліни полягають у засвоєнні студентами основних положень чинного нотаріального законодавства України. Важливим є набуття навичок щодо користування відповідними нормативними актами, вмінь вирішувати конкретні практичні питання, що пов'язані із застосуванням норм нотаріального права з врахуванням змін у поточному законодавстві.

Діяльність нотаріату має певну спільність з діяльністю інших органів цивільної юрисдикції. Разом з тим, нотаріальна форма охорони й захисту відрізняється від інших форм. Особливість нотаріальної форми полягає в тому, що вона, як правило, спрямована не на безпосередній захист, а на попередження порушення права і тому предмет її діяльності специфічний. На відміну від судової діяльності, предметом якої переважно є спори про право цивільне, предмет нотаріальної діяльності складають без-спірні справи. Як указує В. Н. Аргунов, нотаріус оформляє волю суб'єктів угоди, суд та інші правоохоронні органи вирішують спори учасників сформованих у результаті угоди правовідносин.

I. ІСТОРІЯ НОТАРІАТУ

Вивчення історії виникнення нотаріату в Західній Європі має особливе значення, оскільки він представляє у теперішній час його класичну модель.

Органи, які виконували нотаріальні функції, виникли у Стародавньому Римі. Формалізм, що панував у стародавньоримській правовій системі, спричинив появу юридичних формул, дотримання яких було необхідним для всіх, хто звертався до судових установ. Редакція юридичних актів, значення яких залежало від точного дотримання таких формул, складала одну з функцій римських **юрисконсультів**.

подальшому виникає й інший, нижчий клас обізнаних у юриспруденції осіб, обов'язком яких було механічне підведення даного правового випадку під ту чи іншу норму. До них належали насамперед багато-численні **писарі**, які перебували на державній службі або на службі у приватних осіб.

Частково вони служили при посадових особах римського управління і суду. До їх обов'язків входили: підготовка публічних документів, ведення громадських рахунків, спостереження за внесенням едиктів, складання процесуальних формул для осіб, що сперечаються. За часи Римської імперії такі писарі були об'єднані в окремі канцелярії при римських магістратах із складною бюрократичною організацією.

Крім того, існувало чимало **приватних писарів**, які виконували функції власних юрисконсультів у приватних осіб, надавали їм допомогу своїми юридичними знаннями та технічною роботою – стенографуванням і записом угод, творів або промов.

Коли ж багаточисленний штат писарів став неспроможним задовольняти потребу римлян у допомозі осіб, спеціально обізнаних у сфері юриспруденції, виник особливий клас вільних людей – **табеліонів**:

не перебували на державній службі;

займалися у вигляді вільного промислу складанням юридичних актів і

цінних паперів під контролем держави для всіх, хто цього потребував, за встановлену законом винагороду;

табеліонами мали право стати всі вільні особи без будь-яких обмежень, аби вони були обізнані з юриспруденцією;

виконували свої обов'язки в особливих конторах, що розміщувалися в певних публічних місцях;

до складу контори крім самого табеліона входили ще його помічник та кілька учнів;

їх діяльність постійно контролювалася з боку державної влади в особі певних органів і посадових осіб – дефензорів, які спостерігали за точним дотриманням табеліонами урядових приписів і, головним чином, за недопущенням складання ними різних протизаконних угод.

За своєю зовнішньою структурою інститут табеліонів мав дещо спільне із сучасним нотаріатом, проте ототожнювати їх не можна, оскільки, незважаючи на весь нагляд, що здійснювався державною владою за діяльністю табеліонів, вчинювані ними акти все ж таки не мали публічної довіри (на відміну від актів, що вносилися до судових протоколів) і жодної переваги порівняно із звичайними приватними документами. Табеліони – тільки помічники у складанні документів, своєрідні юрисконсульти, і акти, складені ними, не мали законної сили.

Більш близьким до сучасного нотаріату за своїм значенням був інший інститут, що існував у римському праві, хоча і не дістав спочатку великого поширення. Це – **явка табеліональних документів у суді** із занесенням їх до протоколу. Явка ця стосувалася не тільки тих документів, що в силу самого закону мали бути внесені до протоколу під страхом їх недійсності (дарування на великі суми, судові заповіти, відкриття заповітів тощо), а й усіх інших документів і актів, якщо на то була воля сторін. Завдяки такому протоколюванню, документи, що посвідчувалися табеліонами, отримували силу публічних актів і ставали безспірними. Тоді вже йшлося не тільки про надання певної юридичної допомоги, а й про засвідчення приватних актів і документів, яке надає їм особливу силу і значення безспірних. Місцем вчинення явок були всі судові установи, деякі органи управління й кесарські намісники у провінціях. Особи, що бажали укласти угоду, зверталися до відповідного магістрату і просили про внесення до протоколу акта, який був ними записаний у табеліона. Після цього здійснювався допит цих осіб з метою встановлення їх особи та свободи волевиявлення, після чого акт записувався повністю в особливі книги, а контрагентам за їх бажанням видавалися особливі витяги, підписані магістратом і писарем.

Поряд зі світським інститутом табеліонів, який з часом дістав великого поширення та суворої організації, у християнській Церкві виникає аналогічна йому установа – **нотаріат**. Церква з плином часу почала вводити цей інститут і у світське життя шляхом призначення для мирян особливих нотаріусів, які конкурували з табеліонами й публічними писарями римського права. У VIII ст. утворений Церквою світський нотаріат зводиться у ступінь державної посади, що затверджується духовною владою, внаслідок чого отримує те велике значення у правовому житті держави, яке дозволило йому

вплинути на розвиток у середні віки нотаріального інституту взагалі.

Інститут табеліонату, що розвинувся у Римській імперії, зберігся і після навали варварів. **Варварські правди** вимагали письмових форм для деяких договорів, надавали більшого правового значення нотаріальним документам.

Разом з постановами про документи в цих законах зазначаються й особи, які їх вчинюють (так звані канцелярії). Вони присутні в судових засіданнях, ведуть протоколи, складають судові рішення та документи про найважливіші договори, що вчинялися перед народними зборами. Канцелярії керувалися формулами, напрацьованими ще за часів Римської імперії, і цим підготували ґрунт для остаточної рецепції римського права.

Поряд з такими писарями розвивається інститут особливих **королівських нотаріусів**, про які вперше йдеться в едикті Ротарі. На відміну від нотаріусів римських імператорів, їм належало не тільки право вчинення документів для приватних осіб, а й деяка судова влада. Крім того, при вирішенні судових спорів самим королем вони складали протоколи та рішення. Ці документи, подібно табеліональним, не мали публічної сили і нічим не відрізнялися від звичайних приватних документів.

Набагато більшого значення набули такі **нотаріуси у франкських королів**, які заснували особливу **королівську канцелярію**, що складалася

певного числа нотаріусів, на чолі яких спочатку перебувало кілька рефендаріїв, а в подальшому один канцлер. Крім того, за часів Каролінгів було засновано особливу канцелярію при вищому судовому місці – гофгеріхті, члени якої (нотаріуси) були підпорядковані королівському судді – пфальцграфу. Ця канцелярія засвідчувала приватні документи, після чого вони набували характеру публічних актів. Значення останніх було настільки великим, що їх оспорювання заборонялося під страхом страти. Документи ці стосувалися, наприклад, таких угод, як передача нерухомого майна іноземцю, повне вивільнення раба, призначення загального представника в суді тощо.

Разом з розвитком нотаріальної діяльності у королівській канцелярії як у вищій судовій установі провінційні нотаріуси, що перебували при окремих судових та адміністративних місцях, також почали набувати все більшої самостійності, займаючись нотаріальною діяльністю подібно колишнім публічним писарям. Велике значення у цьому відношенні мав капітулярій 803р., що покладав на зендграфів обов'язок затвердження нотаріусів, які обиралися певним числом для кожної місцевості з публічних писарів. Про кожного обраного нотаріуса зендграф, у силу цього капітулярія, мав доповідати імператорові, після чого нотаріус вносився до списків імператорської канцелярії. Таким чином, провінційний нотаріат з вільної професії поступово перетворювався на державну посаду, яка отримувала повноваження від імператора і перебувала у безпосередньому зв'язку з його власною канцелярією. До обов'язків таких нотаріусів входило викладення судових рішень тих місць, при яких вони перебували, і складання приватних актів і документів, аналогічно тому, як це робилося в імператорській (королівській) канцелярії. Такі документи, складені у

присутності графа та нотаріуса, мали значення публічних актів, а тому користувалися перевагами

порівняно з приватними документами. Було встановлено особливу таксу для винагороди нотаріусів (едикт Лотаря 843 р.).

Перетворення вільного нотаріату на державну посаду все ж не скасувало повністю існування колишніх писарів і нотаріусів. Прості, не затверджені верховною владою нотаріуси продовжували існувати ще довгий час поряд з новим інститутом офіційного нотаріату, зберігаючи колишню корпоративну побудову. Але значні привілеї нотаріусів, що обиралися зендграфами з кола нотаріальної корпорації, спонукували й інших її членів отримати так звану авторизацію, тобто повноваження від державної влади. Намагання ці відповідали і бажанням самого уряду, для якого було досить важливим шляхом делегування повноважень якомога більшій кількості нотаріусів досягти організації їх в єдину державну установу, що перебувала б під безпосереднім контролем державної влади. Тому протягом IX–X сторіч число таких «авторизованих» нотаріусів в Італії все більше зростало. У першій половині XI ст. авторизація стала основним принципом в організації нотаріату.

Що стосується компетенції нотаріусів, то головним їх обов'язком, окрім участі в засіданнях судових та адміністративних місць як секретарів і протоколістів було складання різних актів і документів, а для приватних осіб – ще й видача копій з нотаріальних актів. Остання процедура залежала від того, чи намагалися сторони надати їй повного документального значення або ж отримати тільки копію для пам'яті. У першому випадку копія могла бути видана лише за участю судді, який остаточно підтверджував тотожність її з протоколом, у другому – видавалася самим нотаріусом. Деякі документи нотаріус подавав до міської канцелярії або в особливу установу, де їх вносили до книги реєстрів, після того як була встановлена правильність і законність їх вчинення.

Таким чином, в Італії IX–XI сторіч публічна сила, а отже, і якість безспірності всіх вчинюваних у нотаріусів документів поступово і все тісніше пов'язуються з фактом авторизації, тобто наділення нотаріусів офіційними державними повноваженнями шляхом затвердження їх на посаді представниками верховної влади.

Італії нотаріат поширився у Францію (XII ст.) та Німеччину (XIV ст.). У Франції інститут італійського нотаріату, сприйнятий уже в XII ст., досить швидко зазнав значних змін. Тут вчинення офіційних актів було поєднано із судовими функціями і здійснювалося різними органами судової влади – як одноособовими, так і колегіальними. Внаслідок цього такі вчинювані офіційним шляхом документи набували такої ж сили, що й справжні судові рішення, тому їх можна було безпосередньо примусово виконувати без порушення власне цивільного процесу.

Першу реформу у французькому нотаріаті провів Людовик IX, який 1270 року затвердив у Парижі 60 нотаріусів, цілком незалежних від голови вищого суду, і тим поклав **підґрунтя відокремлення судової влади від нотаріату та спірної юрисдикції від безспірної**. Ці нотаріуси мали записувати акти завжди вдвох і потім представляти їх зберігачеві судової печатки для прикладення такої. 1302 р. Филип Красивий затвердив нотаріусів

(відокремлених від судової влади) в усіх королівських володіннях, причому суддям було заборонено користуватися своїми писарями як нотаріусами.

Виключно великий вплив на розвиток нотаріального інституту у Франції мало розпорядження Филипа Красивого 1304 р., яке вимагало, щоб усі нотаріуси при вчиненні ними актів складали особливий документ, що вносився до книги протоколів, і потім видавали сторонам докладну виписку. Було встановлено, що всі нотаріуси затверджуються у своєму званні королем та обираються з осіб бездоганних і здібних. Однак паризькі нотаріуси далеко не одразу підкорилися цим вимогам і досить довгий час іще продовжували видавати особам, що до них зверталися, прості копії без складання належного акта. Тому у 1437, 1539 та 1541 роках було видано королівські ордонанси, які підтверджували розпорядження 1304 р., разом з тим для досягнення суворого виконання цих правил було засновано особливу посаду табеліонів, внаслідок чого всі нотаріуси Франції розділилися на **три класи**. Перший складали **нотаріуси** у вузькому розумінні цього слова, які не мали права видавати сторонам жодних витягів, а повинні були обмежуватися складанням чорнового акта; до другого належали **табеліони**, яким нотаріуси мали передавати ці документи для виготовлення формального акта; третій клас нотаріусів складався з тих, хто володів правами, і **простих нотаріусів і табеліонів**. У їх розпорядженні перебувало, як правило, кілька писарів у різних місцевостях їхнього округу, які складали для контрагентів первісні документи, які представлялися потім принципалу для вчинення остаточного акта.

Однак уже Франциск I розпорядився про **призначення в усіх округах королівських судів табеліонів, яким було надано виключне право виготовлення копій для сторін**. У кожному окрузі було засновано особливу посаду – **гардес-нотес**, до обов'язків яких входило прикладати до документів королівську печатку, завдяки чому останні набували виконавчої сили. 1543 р. було остаточно встановлено **несумісність звань нотаріуса і табеліона** і були більш детально визначені права та обов'язки як тих, так і інших. Патентом 12 грудня 1577 р. в особі паризьких нотаріусів було поєднано нотаріальні обов'язки з обов'язками гардес-нотес, причому ще раніше їм було надано також і права табеліонів. Велика кількість переваг такого об'єднання нотаріальних функцій примусила Генриха IV у травні 1597 р. поширити інститут паризького нотаріату на всю Францію, наслідком чого було створення посади нотаріуса-табеліона-гардес-нотес. Разом з тим король зробив посади нотаріуса спадковими і такими, що підлягали вільному розпорядженню осіб, які на них призначалися. У подальшому Людовик XIV

1696 та 1706 роках остаточно скасував посаду гардес-нотес і надав кожному нотаріусу право мати свою печатку з королівським гербом, яку вони й повинні були прикладати до всіх вчинюваних у них актів.

такому вигляді інститут французького нотаріату проіснував до **Великої революції**, коли 27 вересня – 6 жовтня 1791 р. конституційними зборами був оприлюднений закон, який разом із скасуванням феодальної системи позбавив сеньорів права призначати нотаріусів, можливості

спадкувати та продавати нотаріальні посади та поєднав їх усіх під загальною назвою **«нотаріус публікс»**. **Кількість нотаріусів була заздалегідь обмеженою, і діяльність їх була дозволена тільки в межах того департаменту, в якому вони мешкали.**

Проте після набрання цим законом чинності було визнано необхідність нових реформ в цьому напрямку. Це спричинило появу відомого закону 16 березня 1803 р., або 25 Вентоза XI р. **Цим законом введено інститут нотаріату в тому вигляді, в якому він зберігся з незначними змінами до початку першої світової війни.**

силу цього закону нотаріуси стали публічними посадовими особами, що призначалися представником виконавчої влади (президентом) за клопотанням попередника пожиттєво. Кожний нотаріус повинен жити у місці, призначеному для нього урядом. Нотаріуси розподілялися на три класи – при судових палатах, судах першої інстанції та мирових суддях. Перші діяли у межах округу палати, другі – району суду, треті – у межах мирової ділянки². Нотаріусам суворо заборонялося здійснювати свої посадові обов'язки поза межами свого району. Порушення цієї заборони тягнуло лише каральні наслідки для нотаріуса, але жодного разу не незначність цих дій з точки зору закону. Кількість нотаріусів у кожній місцевості визначалася самим урядом і могла бути скорочена лише при дотриманні особливих, зазначених у законі умов.

Усі акти безспірної юрисдикції підлягали веденню нотаріусів. На останніх покладалося складання опису майна, проведення прилюдних торгів, видача різного роду свідоцтв, шлюбні угоди, акти про усиновлення дітей, встановлення іпотек тощо.

Порядок вчинення нотаріальних актів передбачав присутність двох нотаріусів або одного нотаріуса та двох свідків – грамотних французьких громадян, що мешкають у тому ж адміністративному окрузі. Сторони, які складають акт, мають бути особисто відомі нотаріусу; у противному разі їх особа має бути посвідчена не менш ніж двома свідками, що характеризуються усіма вищевказаними якостями.

Кожний акт повинен був містити вказівку на час і місце його вчинення, імена та звання осіб, що його вчинюють, а також присутніх при цьому свідків і самого нотаріуса. Будь-які виправлення та підчистки в тексті акта мають бути обов'язково обговорені наприкінці його. Підписаний акт повинен був зберігатися у нотаріуса, сторони ж отримували копії або особливі виписки, що містили застереження про їх виконання у такій самій формі, як і судові рішення. Усі вчинювані нотаріусом акти вносилися до особливих реєстрів, форму яких було встановлено декретом 28 березня 1810 р.

Усі нотаріальні акти вважалися повним доказом і підлягали негайному виконанню на всій території французької держави, як і судові рішення. Зупинення їх виконання здійснювалося лише за постановою карного суду у разі порушення обвинувачення у підробці (ст. 1319 Кодексу Наполеона).

Таким чином, можна назвати найбільш характерні риси французького нотаріату: 1) повне відокремлення спірної юрисдикції від

безспірної з передачею останньої до виключного відання нотаріату; 2) надання нотаріальним актам сили судових рішень так, щоби примусове їх виконання могло здійснюватися без участі у цьому судової влади; 3) надання нотаріусам права рекомендувати собі наступника, що тягло за собою можливість продажу нотаріальних місць, на відміну від усіх інших посад публічного характеру; 4) довічне призначення на посаду нотаріусів.

Німеччині нотаріуси італійського типу з'явилися у XIV ст. До цього вони перебували при різних присутніх місцях у ролі офіційних писарів. Спочатку призначення нотаріусів, як і італійських, залежало від Папи та імператора, оскільки надані їм повноваження, за загальним принципом, вважалися дійсними повсюди. З часом право такого призначення перейшло до німецьких імператорів, які здійснювали його разом з Папою й не втратили своїх привілеїв і пізніше. З появою у Німеччині особливих пфальцграфів імператори почали делегувати їм також і право призначення нотаріусів, що у XV ст. зробилося їх виключним привілеєм.

Через зловживання, які спостерігалися у нотаріальній діяльності, а головне – з досить частими призначеннями з боку гофпфальцграфів нотаріусами осіб, абсолютно не обізнаних в юриспруденції, незабаром після рецепції італійського нотаріату в Німеччині почала відчуватися нагальна потреба у докладнішому й точнішому законодавчому врегулюванні нотаріальної справи. Виданий імператором Максиміліаном I 1512 р. перший нотаріальний устав хоча й регламентував діяльність нотаріусів щодо складання та посвідчення приватних документів, але не вніс якихось суттєвих, значних змін у діяльність нотаріального інституту. Подальший його розвиток відбувався, з одного боку, на ґрунті впорядкування канцелярії при рейхс-камер-геріхт, що регулював цілий ряд законів XVI–XVII ст. (1521, 1548, 1555, 1557 та інші роки), а з іншого – шляхом видання окремих партикулярних законів для різних місцевостей Німецької імперії, яка в ті часи була роздробленою державою.

Поряд з розвитком партикулярного законодавства ще одне явище мало великий вплив на розвиток нотаріального інституту в Німеччині – це рецепція французького права в багатьох німецьких державах на початку XIX ст. Принципи французького нотаріату, що мали багато переваг порівняно з німецьким законодавством XVII та XVIII ст., спричинили дуже великий вплив на подальший розвиток нотаріального інституту в німецьких державах.

Німеччині почали поступово з'являтися різні законодавчі акти, які видавалися на зразок французького закону 1803 р. і більш чи менш вдало його реценціювали. Найхарактернішою відмінністю цих законодавчих актів від французьких слід вважати встановлення нагляду в особі судових установ. Крім того, ніде у Німеччині не була відокремлена спірна юрисдикція від безспірної так різко й виразно, як це було зроблено у Франції, внаслідок чого діяльність нотаріусів виявлялася в багатьох аспектах такою, що конкурувала з діяльністю судових місць.

З часу укладання Північно-Німецького союзу та заснування Німецької імперії все гостріше поставало питання про необхідність нотаріального інституту в Німеччині та видання одного загального нотаріального уставу.

Найбільш значущим кроком у цьому напрямі були імперський закон від 17 травня 1898 р. про безспірну юрисдикцію та пруський закон від 21 вересня 1898 р., що поєднали нотаріальні установи всієї Прусії в один інститут, підпорядкований одним нормам. За цими законодавчими актами, право вчинення та засвідчення різних приватноправових документів у Німеччині стало належати рівною мірою і нотаріусам, і нижчим, одноособовим судовим місцям. Вчинення акту відбувалося складанням у присутності нотаріуса, контрагентів і свідків особливого протоколу, який зачитувався вголос і підписувався всіма присутніми особами; потім, за вимогою сторін, останнім може бути видана посвідчена виписка з протоколу. Судове або нотаріальне посвідчення здійснювалося тільки в разі, якщо підпис було зроблено або визнано у присутності нотаріуса чи судді (ст. 126 Цивільного укладення Німецької імперії).

Не мали права брати участь у складанні акта як судді, нотаріуси, писарі чи свідки: а) особи, які укладали акт; б) їхні родичі; в) особи, на користь яких вчинювався акт. Що стосується питання про силу і значення нотаріальних актів, то він вирішується у § 794–880 загальнонімецького Уставу цивільного судочинства в редакції від 20 травня 1898 р., який визнає, що вчинені законно німецькими нотаріусами документи підлягають примусовому виконанню без подальшої участі судової влади, причому виконавчий лист видається самим нотаріусом, який зберігає цей документ; те саме стосується і документів, вчинених за участю судуогляду німецьких законодавчих актів кінця ХІХ – початку ХХ сторіч, що регулюють діяльність нотаріату, впливає, що вони здебільшого сприйняли основні принципи французького нотаріату (здатність нотаріальних документів до безпосереднього примусового виконання, довічний характер нотаріальної посади тощо). Разом з тим спостерігається відсутність суворої межі між спірною та безспірною юрисдикціями, наслідком чого є підкорення нотаріусів нагляду судових місць і надання останнім деяких нотаріальних функцій, покладених французьким законодавством виключно на нотаріуса. Так, І. С. Вольман 1915 р. писав, що нотаріат в Німеччині так само тісно пов'язаний із судовими установами, як і у нас, якщо ще не більше. Судді в Німеччині у сфері нотаріату відіграють досить велику активну роль, конкуруючи з нотаріусами, а в деяких випадках виключаючи діяльність нотаріусів. Отже, для вчинення нотаріальних дій у Німеччині покликані як нотаріуси, так і судді.

Що стосується організації нотаріату в Англії та США, слід зазначити, що нотаріату у західноєвропейському розумінні і як особливої системи там не було. За загальним правилом, для дійсності угод особливої форми не потребувалося (ст. 821 Саксонського цивільного укладення).

Нотаріальні дії доручаються, головним чином, суддям і судовим урядовцям. Наприклад, в Уставі цивільного судочинства Каліфорнії великий розділ присвячений правилам провадження в охоронному суді, яким вважається в кожному повіті вищий суд. Аналогічні суди були у штатах Нью-Йорк, Іллінойс, Массачусетс. Але фактично існували й нотаріуси, коло дій яких полягало у вчиненні за бажанням осіб, що звернулися до них, різного

роду актів цивільного права, зберігання оригіналів актів, засвідчення дат.

Встановлення та організація вітчизняного нотаріату має свою історію. В історії вітчизняного права, на відміну від розглянутих законодавств західноєвропейських держав, участь органів урядової влади у вчиненні приватноправових юридичних актів і документів відзначається набагато раніше і вплив на розвиток інституту нотаріату вони також мали більший. Так, вже у XII ст. складання таких актів перейшло до рук дяків та піддячих, які у досить великій кількості перебували при різних присутніх місцях. У XIII ст. дяків стали називати писарями. Спочатку це були особи вільної професії, потім вони представляли первісний склад приказів, що виникли у XV ст., а в подальшому (XVII ст.), у період повного розвитку приказної системи, перетворилися на обов'язкових членів приказів, що вчиняли великий вплив на здійснення всіх судових і адміністративних справ у державі.

Основна діяльність дяків так само, як їх найближчих помічників (піддячих), полягала в тому, що вони відали усією письмовою частиною тієї урядової установи, при якій перебували: складання грамот, їх редакція та викладення на письмі, підписання грамот, видача прохачам оригіналів, копійдовідок – усе це входило до обов'язків дяків. Вони ж відали нотаріальними функціями приказів, переданими їм у XVI ст. Паралельно з приказними дяками у XVI ст. з'являється особливий клас майданних піддячих, в обов'язок яких входило складання письмових актів у містах. Майданні піддячі, на думку багатьох правознавців, є зачатком того органу публічної діяльності, який у подальшому вилився у форму нотаріату. Це були свого роду табеліони.

XIV ст. почали з'являтися особливі форми закріплення юридичних актів, що надавали їм силу та значення. Так, уже у Псковській судній грамоті згадується, що для повної достовірності деяких актів вимагалось, щоб копію акта було зроблено у Соборі Святої Троїці. За Судебниками Іоанна III та Іоанна IV вступ вільних осіб до холопства й відпуск на волю холопів мали вчинятися не інакше, як через затвердження урядом, що реєструвалося в особливих книгах. З 1558 р. особи, що приймали новохрещених на службу, записували вчинювані на них кріпості у скарбників. 15 лютого 1597 р., після закріплення селян послідував указ царя Федора Іоанновича, яким було приписано: «Подлинные докладные и купчие и всякие крепости и кабалы записывать в Холопьем Приказе в книги, а тем всяким холопьям крепостям людским книгам быти за дьячею рукою боынаго для укрепления». Таким чином, кінцеве закріплення деяких актів було передано до рук вищого урядового місця – приказу, що дозволяє визнати його першою установою нотаріального характеру.

Епоху в розвитку нотаріального інституту утворило Укладення царя Олексія Михайловича 1649 р., яке не тільки впорядкувало і систематизувало діючі до його появи окремі укази, а й створило передумови та підставу того складного порядку закріплення прав на майно, який в подальшому був прийнятий у Зводі Законів 1832 р. і довгий час зберігав свою силу. На думку

Л. Б. Мандельштама, Укладення 1649 р. хоча і не створює органу публічної діяльності з якоюсь більш або менш суворою організацією, але встановлює відмінності у силі й значенні актів (або кріпостей, як вони тоді звалися) домашніх від вчинених у площадних піддячих, які, вочевидь, отримують особливу публічну силу і є безспірними.

Укладені та підписані дяками кріпості користувалися більшою повагою довірою і вважалися безспірними доказами у цивільному процесі. Оспорювання їх справжності не тільки не допускалося, але навіть супроводжувалося суворими покараннями для особи, яка «учнет ту крепость на суде лживить».

За часів Петра I та його послідовників роботи в галузі порядку вчинення актів велися з 1693 по 1761 роки. Головним перетворенням, що мало безумовний вплив на весь подальший розвиток нотаріату, слід вважати встановлення суворого нагляду за площадними піддячими та безпосередньої їх залежності від органів урядової влади.

Нагляд за діяльністю площадних піддячих доручався в різні часи різним органам (наприклад, Оружейній Палаті – 1701 р., особливому наказу кріпосних справ – 1702 р., Московській ратуші – 1703 р., губернаторам – 1708 р. та Юстиць-Колегії, утвореній 1819 р.). Врешті-решт, за часів Катерини II разом зі скасуванням 1755 р. Юстиць-Колегії, вчинення кріпосних актів було передано палаті цивільного суду, яка являла собою поєднаний Департамент Юстиць-Колегії та Вотчинної Колегії¹. При кожній палаті цивільного суду, а також при повітових судах були засновані відділення кріпосних справ, які існували до введення у дію Нотаріального Положення 1866 р.

Встановлювалася обов'язковість вчинення всіх письмових угод у належній установі – «у кріпосних справ». Проте усе подальше законодавство наступників Петра I було спрямовано на пом'якшення вимог, що пред'являлися при вчиненні актів кріпосним порядком. Саме цим пояснюється поява тих численних виключень із загального принципу, які часто зустрічаються в усіх подальших законодавчих актах. Але, звільняючи певні види актів від обов'язкового вчинення їх у кріпосних справах, законодавство не передбачало виключення їх повністю з-під нагляду урядової влади. Внаслідок цього було засновано новий спосіб вчинення таких документів, який був перехідним від кріпосного до домашнього – це так званий явочний порядок вчинення актів, за якого вчинений домашнім порядком акт надається до певного присутнього місця тільки для засвідчення. Залежно від місця засвідчення акта виділялися явочний кріпосний та явочний нотаріальний види вчинення актів.

Так, до кола актів, які обов'язково вчинювалися кріпосним порядком, під страхом їх повної недійсності, належали за Зводом Законів 1832 р.: а) акт про звільнення селян від кріпосної залежності; б) будь-які акти, спрямовані на перехід або обмеження права власності на нерухоме майно; в) документ про відчуження кріпосних людей; г) акти про переуступку рекрутських квитанцій. Деякі акти, що вчинювалися не кріпосним порядком, мали бути вчинені (явлені) у будь-якій з установ кріпосних справ на розсуд сторін

незалежно від суми самого акта. До таких належали: а) запродажні написи на нерухоме майно; б) духовні заповіти; в) угоди про найм майна; г) довіреності та деякі інші.

Явочним порядком могли бути вчинені всі акти, окрім тих, для яких було встановлено кріпосний порядок вчинення або явка у кріпосних справах. Згідно зі ст. 529 Зводу Законів, «места и лица, у коих является акт к свидетельству, обязаны: а) удостовериться в подлинности его; б) рассмотреть, не противен ли он законам; взыскать установленный сбор; в) записать акт в книгу; г) засвидетельствовать оный, возвратить его просителю».

З наведеного короткого огляду правил про порядок закріплення прав на майно і вчинення нотаріальних актів, що містилися у Зводі Законів, видно, що в ньому не було чіткого розмежування актів домашніх, нотаріальних і кріпосних. Крім того, жодного слова ані про порядок обрання та призначення нотаріусів, ані про знання, що від них вимагалися, ані про порядок посвідчення справжності актів та осіб сторін, що вимагали вчинення цих актів. Також не були вказані всі умови, необхідні для надання вчиненому в нотаріуса акта законного значення. Внаслідок покладення нотаріальних обов'язків на судові місця не було чіткого розподілу провадження по вчиненню актів і провадження по спірних питаннях, що вимагали судового вирішення.

Характерною рисою діяльності кріпосних нотаріальних установ за Зводом Законів 1832 р. була відсутність суворої та однакової їх організації. Паралельно з колишніми відділеннями кріпосних справ, що перебували у безпосередній підпорядкованості й залежності від судових місць, існувало багато інших установ (почасти самостійного характеру, почасти пов'язаних з різними адміністративними присутніми місцями), наділених такими самими правами й повноваженнями.

Так, Звід Законів передбачав порядок, за яким право вчинення кріпосних актів належало головним чином відділенням кріпосних справ, заснованим при палатах цивільного та кримінального суду (при повітових судах – на суму не більшу за 200 крб.). На чолі таких відділень для завідування ними призначалися особливі доглядачі, які керували цілим штатом чиновників – кріпосних писарів. Усі службовці були підпорядковані нагляду членів і секретаря цивільної палати.

Але паралельно кріпосні акти дозволялося складати у ряді інших урядових установ (наприклад, в обласному правлінні Кавказької області та ін.). У повітах право вчинення кріпосних актів, що належало повітовим судам, було поступово поширене на багато інших місцевих установ (магістрати та ратуші, поліцейські та повітові управління тощо).

Внаслідок роз'єднаності та децентралізації нотаріальної справи, а також відсутності правильного й добре організованого нагляду за нотаріальними установами відчувалася нагальна потреба у серйозній реформі всього інституту, спрямованій на об'єднання його в одну цілісну урядову установу, вільну від стороннього впливу інших присутніх місць адміністративного й судового відомств. Це завдання покликане було вирішити Положення про

нотаріальну частину 1866 р.

Головною ідеєю цього Положення було відокремлення нотаріальної частини від судової. Вирішено було виключити з ведення судових установ нотаріальні функції щодо вчинення актів та інших несудових дій. У містах були засновані посади нотаріусів, коло яких було обмеженим. Вони призначалися старшим головою судової палати з осіб, які витримали іспит та внесли доволі значну заставу, що поповнювалася з часом із винагороди, отримуваної нотаріусом. Державна Рада вважала, що доручити судовим місцям засвідчення актів є незручним, оскільки завідування кріпосною частиною відволікало б членів судових місць від властивих їм судових занять спірних справах; тому зручніше за все доручити закріплення актів на нерухоме майно шляхом внесення їх до кріпосних книг старшим нотаріусам, які очолюють нотаріальні архіви при окружних судах, тобто вчинення подібних актів доручити¹ іншим нотаріусам. Вчинення актів щодо нерухомого майна також було виключено з ведення мирових суддів.

Автономізація нотаріату потягла необхідність належного визначення статусу нотаріуса, що відзначався двома найважливішими моментами: з одного боку, нотаріуси визнавалися такими, що не перебували на державній службі і не мали права присвоєння чинів і отримання пенсій, а з другого – їх діяльності було надано статус приватної юридичної практики. Таким чином, нотаріус був одночасно і посадовою особою, що дозволяло піддавати його дисциплінарним стягненням за порушення посадових обов'язків, і представником вільної юридичної професії.

Положення про нотаріальну частину 1866 р. регулювало діяльність нотаріату до 1917 р. у період 1918–1920 рр. Нотаріальна компетенція у цей час нормативно не була визначена. Цивільний обіг був вкрай незначним. Зобов'язальні відносини зводилися до аліментних, шлюбно-майнових розділів, побутової купівлі-продажу, побутового підряду і не виходили за межі домашнього ужитку.

Декрет від 19 лютого 1919 р. «Про суд» скасував дореволюційні нотаріальні органи України, що існували до того часу, а Декретом від 25 лютого 1919 р. було засновано інститут народних нотаріусів, який проіснував до 16 квітня 1921 р.. Вчинення найпростіших нотаріальних дій було покладено на нарсуди, міліцію та домкомбіді.

Ріст цивільного обігу, пов'язаний з переходом до нової економічної політики, об'єктивно зумовив суттєвий розвиток нотаріальної діяльності. Існування договірних відносин між державними господарськими організаціями та приватними особами вимагало встановлення контролю за законністю вчинюваних правочинів. З цією метою 1921 р. було видано декрети, які вимагали обов'язкового нотаріального засвідчення договорів про державні підряди та поставки, а також угод про купівлю-продаж немуніципалізованих жилих будівель. Таке посвідчення здійснювали нотаріальні столи при губернських відділах і повітових бюро юстиції. Через відсутність законодавчого акта, яким регулювалася б нотаріальна діяльність, було розроблено і прийнято 1923 р. Українське нотаріальне Положення.

Цей законодавчий акт передбачав утворення в усіх містах, а також у найбільш значних пунктах сільської місцевості державних нотаріальних контор. Там, де нотаріальні контори не були засновані, виконання нотаріальних функцій (за деяким виключенням, – наприклад засвідчення угод) покладалося на народних суддів. Розташування нотаріальних контор встановлювалося виконками місцевих рад і затверджувалося Народним комісаром юстиції. На чолі нотаріальних контор стояли нотаріуси, що призначалися президіями губернських рад народних суддів з кола осіб, які володіли виборчими правами та пройшли встановлені іспити у комісії. Остання призначалася президією Раднарсуда за програмою, затвердженою Наркомюстом. Нотаріуси не мали права на сумісництво не тільки у приватних організаціях, а й у державних установах. Вони були державними службовцями й отримували винагороду від держави за встановленими ставками, як і всі службовці.

Таким чином, місце нотаріату в системі державних органів було точно встановлено: нотаріат було включено до складу органів юстиції. Організація та керівництво нотаріатом доручалися органам судового управління.

1925 р. в Україні було прийняте нове Нотаріальне положення слідом за прийняттям Цивільного кодексу України, що передбачав для низки цивільно-правових угод обов'язкове нотаріальне посвідчення під страхом недійсності, а відносно інших угод надавав право розсуду сторонам – чи посвідчувати угоду у нотаріальній конторі чи обмежитися простою письмовою формою без нотаріального посвідчення. З Нотаріального положення було вилучено суто організаційні питання, які увійшли у «Положення про судоустрій» (розд. VIII «Про державний нотаріат»)

14 травня 1926 р. Видано постанову «Про основні принципи організації державного нотаріату». У ній було сформульовано основні принципи організації та діяльності нотаріальних органів, а також завдання державних нотаріусів, до яких насамперед належали перевірка відповідності вчинюваних ними дій і документів, що ними складалися, чинним законам.

Стаття цієї постанови скасувала різницю між вчиненням актів і посвідченням угод. Замість цих двох форм нотаріальних дій було встановлено єдине нотаріальне посвідчення угод. Скасовано всякого роду актові книги та встановлено, що нотаріальне посвідчення угод полягає в напису про це на самому акті за підписом державного нотаріуса з прикладенням печатки нотаріальної контори.

Нове Нотаріальне положення в Україні було прийнято 14 серпня 1928 р.. Воно характеризувалося такими основними моментами:

розширення функцій нотаріальних контор – їм передані справи окремого провадження, підсудні раніше народним судам (виконавчі написи на безспірних зобов'язаннях, вжиття заходів охорони спадкового майна і прийняття до депозиту предметів зобов'язань);

на нотаріальні контори покладено обов'язок видавати закладні свідоцтва;

розширені нотаріальні функції райвиконкомів, зокрема сільських і селищних Рад;

введено однакову форму нотаріального засвідчення всіх актів і доказів.

У 60-і роки минулого сторіччя було проведено нову кодифікацію цивільного й цивільного процесуального законодавств, а у подальші роки поновлені шлюбно-сімейне, колгоспне, земельне, трудове та інші законодавства. У зв'язку з цим багато правил колишніх законодавчих актів про нотаріат втратили чинність, виявилися прогалини, з'явилася необхідність законодавчому врегулюванні низки питань, поставлених нотаріальною практикою й розроблених правовою наукою. Нотаріальні положення в Україні приймалися 26 грудня 1956 р. та 31 серпня 1964 р.

1973 р. був розроблений і прийнятий Закон «Про державний нотаріат». Він містив норми про завдання та організацію державного нотаріату, принципи його діяльності, компетенцію, загальні правила вчинення нотаріальних дій і про застосування законодавства про нотаріат до іноземців та осіб без громадянства. Законом встановлено було компетенцію виконкомів місцевих рад, а також уперше перераховано документи, що дорівнюють до нотаріально посвідчених, вказано посадові особи, які вповноважені посвідчувати такі документи². Закон змінив систему джерел законодавства про нотаріат, передбачив прийняття союзними республіками Законів про державний нотаріат (а не Положень, як це було раніше). Подібне вирішення питання було спрямоване на підвищення значущості й авторитету республіканських актів про нотаріусів з урахуванням характеру та сутності норм, що мали знайти закріплення у цих законах, а також сприяло той ролі,

яку відігравав нотаріат серед інших юрисдикційних органів, покликаних захищати права та законні інтереси громадян і організацій³. Відповідно до загальносоюзного закону 25 грудня 1974 р. було прийнято Закон «Про державний нотаріат», де була конкретно визначена компетенція нотаріальних органів і врегульований порядок вчинення окремих нотаріальних дій.

Незважаючи на те, що цей закон наділяв нотаріальні органи досить широкою компетенцією, донедавна нотаріат був не дуже помітною інституцією. Формування ринкових відносин, що спричинило підсилення цивільно-правової активності населення, розвиток підприємництва, цивільного й міжнародного економічного обігу зумовили прийняття 2 вересня 1993 р. Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон), принциповою новиною якого було введення у вітчизняне законодавство та нотаріальну практику приватного нотаріату.

Порівняння нового Закону з раніше діючим дозволяє зазначити, що за своєю структурою та за змістом правового регулювання нотаріальних дій він повністю сприйняв раніше діюче законодавство. Аналіз вказаних законодавчих актів у частині кола нотаріальних дій, правил вчинення окремих нотаріальних дій, застосування законодавства іноземних держав свідчить навіть про уніфікованість режимів їх правового регулювання.

Нові положення, що містяться у цьому Законі, стосуються організації нотаріату і не чіпають режиму вчинення нотаріальних дій. Вони передбачають введення приватного нотаріату, більш докладну регламентацію правового статусу нотаріуса та допуску осіб до нотаріальної діяльності, а також утворення державних нотаріальних архівів.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, уся історія нотаріату підтверджує, що розвивався він на відміну від судової юрисдикції як безспірна публічна юрисдикція.

Формування ринкових відносин, що сприяло підсилення цивільно-правової активності зумовило прийняття 02.09.1993 року Закону України «Про нотаріат», принциповою новиною якого є введення у вітчизняне законодавство та нотаріальну практику приватного нотаріату.

II. СУЧАСНІ СИСТЕМИ

НОТАРІАТУ

В наш час існує два типи нотаріальних систем, де форми організації нотаріату є різними залежно від того, яку роль і значення у сфері реалізації прав визнає за нотаріатом та чи інша держава.

Першу групу складають нотаріальні органи англосаксонських країн (Англія, США тощо), до компетенції яких входить лише посвідчення документів і підписів. Наприклад, в англійських судах посвідчений нотаріусом документ не має повної юридичної сили доказу й потребує перевірки фактів, викладених в угоді. Система англосаксонського типу характеризується тим, що кодифіковані закони тут нечисленні, джерелами правових норм є переважно традиції та прецеденти, утворені юридичною практикою. З метою забезпечення основного принципу цивільного обігу – свободи угод – передбачена можливість користуватися будь-якими доказами. Сторони, що укладають контракт, перебувають «віч-на-віч» і, навіть передбачаючи заздалегідь можливі конфлікти з приводу виконання такої угоди, покладаються на суд, який повинен буде вирішити спір, що виникне.

Другу групу складають нотаріальні органи країн латинського, так званого писаного права, де з метою скорочення чисельності справ, що розглядаються судами, визнається особлива важливість письмових доказів, в яких фіксуються юридичні умови укладення різних правочинів. Щоб забезпечити превентивний захист прав окремих осіб і юридичної сили контрактів, що укладаються, в цих країнах уповноважують (призначають і контролюють) кваліфікованих професіоналів посвідчувати достовірність вчинюваних юридичних дій з тим, щоб гарантувати ефективність різних прав. При цьому мається на увазі, що вирішення конфліктів, що виникають у подальшому, з допомогою судових органів має бути виключенням, оскільки при укладенні угоди створюються всі умови для її подальшої реалізації згідно із законом та інтересами сторін.

Довгий час існування англосаксонської системи нотаріату виправдовувалося вимогами прагматизму, швидкості й ефективності. Її прибічники об'являли систему латинського права джерелом формалізму, зволікань і труднощів. Останнім часом усе більша кількість країн визнає переваги системи латинського нотаріату. Для суб'єктів права, й особливо для суб'єктів цивільного обігу, важливим є той факт, що звернутися до нотаріуса набагато дешевше і швидше, аніж у подальшому ставати стороною в судовому спорі, сплачуючи досить дорогі послуги адвокатів і витрачаючи час та зусилля на доведення фактів, які могли б вважатися безспірними.

Таким чином, система нотаріату як засобу попередження судових спорів, у тому числі й таких, що виникають з контрактів, стає сьогодні найпоширенішою.

Однак і серед системи латинського права існує різна організація органів нотаріату. У більшості західноєвропейських країн, а також у Латинській Америці та Японії функціонує нотаріат, де нотаріус є особою вільної юридичної професії, не входить до державного апарату і не є державним службовцем. Однак свої повноваження він отримує від державної влади, держава делегує йому право посвідчувати документи, що ним редагуються

або складаються, з метою надання їм публічної сили та доказовості, яку можна оспорити тільки в судовому порядку.

Існує ряд країн, де нотаріуси є тільки державними службовцями (наприклад, Португалія). Донедавна до таких належала Україна. Аналіз Закону «Про нотаріат» дозволяє виснувати, що він орієнтований на латинську модель нотаріату. Цей факт є результатом усвідомлення того, що реорганізація нотаріату (якому досить довго не приділялося достатньої уваги) сьогодні має розглядатися як необхідна умова ефективної взаємодії держави та права в межах економічного ринку. Одним з першочергових заходів, вжитих країнами, що намагаються ввести ринкову економіку, стала реставрація нотаріального інституту за типом країн латинського права.

Розглянемо основні риси класичної системи нотаріату та прослідкуємо, наскільки вони враховані законодавством України про нотаріат. У країнах класичного нотаріату нотаріус є посадовою особою, наділеною державною владою, та одночасно спеціалістом вільної юридичної професії. Нотаріус наділяється повноваженнями держави, що надає йому якість посадової особи, його діяльності – публічний, офіційний характер. Саме тому призначення на посаду нотаріуса здійснюється, як правило, міністром юстиції. Питання про розташування нотаріальних офісів також вирішується і контролюється державою (визначається кількість нотаріальних офісів та їх місцезнаходження; вирішується питання про їх утворення, скасування, реорганізацію). Контролюється державою і здійснення власне нотаріальної діяльності (у розумінні якісного технічного оформлення документів, дотримання формальностей, ведення звітності, виконання інших обов'язків нотаріуса).

Відповідно до ст. 1 Закону нотаріат – це система органів та посадових осіб, на яких покладений обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, і вчинювати інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Вчинення нотаріальних дій покладається як на приватних, так і на державних нотаріусів.

Недоліком чинного нотаріального законодавства слід вважати відсутність у ньому вказівки на те, що нотаріус уповноважений вчиняти нотаріальні дії державою. Це уточнення сприяло би більш правильній регламентації вступу на посаду приватнопрактикуючого нотаріуса.

Державний нотаріус призначається на посаду і звільняється з посади Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі (ч. 3 ст. 17 Закону). Приватний нотаріус згідно зі ст. 24 Закону має пройти реєстрацію у відповідному управлінні юстиції. Діяльність приватного нотаріуса може здійснюватися тільки на підставі наділення його державою повноваженнями на вчинення нотаріальних дій. Закріплений (підтверджений) цей момент має бути не реєстрацією, а призначенням на посаду. Різниця тут суттєва, і вона полягає в тому, що відмова у реєстрації приватної нотаріальної дії не допускається, а призначення на посаду, тобто наділення повноваженнями, можливе лише у випадку, коли є необхідність у відкритті, утворенні нових посад нотаріусів.

Однією з характерних рис нотаріату класичної моделі є надання переваг письмовим, у першу чергу нотаріальним, доказам. У цьому зв'язку виявляється певна проблема: українське процесуальне законодавство не надає жодних переваг нотаріально посвідченим документам. Так, ст. 62 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) передбачає, що жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. На наш погляд, слід законодавчо закріпити положення про те, що нотаріально посвідчені правочини або документи не можуть бути оспорені показаннями свідків.

У країнах класичного нотаріату нотаріусу як посадовій особі заборонено прямо чи побічно здійснювати несумісні з посадою нотаріуса функції та брати участь у діяльності, яка може бути небезпечною для його матеріальних інтересів або матеріальних інтересів осіб, що до нього звертаються (операції на біржі, у комерції, банківська діяльність, посередництво); використовувати свою посаду для отримання документів, які становлять інтерес для нього самого чи членів його родини.

Частина 2 ст. 3 Закону також містить заборону для нотаріуса перебувати штаті інших державних, приватних і громадських підприємств і організацій, займатися підприємницькою та посередницькою діяльністю, виконувати іншу оплачувану роботу, крім передбаченої ст. 4 Закону, викладацької та наукової у вільний від роботи час. Стаття 9 Закону передбачає визнання недійсними нотаріальних дій, вчинених нотаріусом чи іншою посадовою особою на своє ім'я та від свого імені, на ім'я та від імені його родичів.

Нотаріус класичної школи обмежений територіально у здійсненні своєї діяльності. Він може вчиняти нотаріальні дії тільки в межах фіксованого державою нотаріального округу.

Відповідно до ст. 13-1 Закону нотаріус також не вправі здійснювати нотаріальну діяльність за межами свого нотаріального округу, за винятком заміщення інших нотаріусів у випадках, передбачених Законом. Стаття ж 25 Закону зобов'язує приватного нотаріуса мати робоче місце у межах нотаріального округу, визначеного за його заявою управлінням юстиції відповідно до адміністративно-територіального поділу України.

Плата за вчинення нотаріальних дій як принцип латинського нотаріату класичного типу також фіксується державою. Основне правило, відповідно до якого визначається її розмір, полягає в компенсації різниці між вартістю оформлення документів, що приносять великий прибуток, та так званих «нерентабельних» документів.

По-іншому регулюється цей момент українським законодавством. Згідно зі ст. 19 Закону за вчинення нотаріальних дій державні нотаріуси справляють державне мито у розмірах, встановлених чинним законодавством. Розмір же оплати нотаріальних дій, що вчинюються приватним нотаріусом, визначається за домовленістю між нотаріусом та заінтересованою особою без фіксування в Законі її вищої межі (ст. 31 Закону). При цьому фіксується, навпаки, нижча межа, оскільки, відповідно до п. 1 Указу Президента України «Про впорядкування справляння плати за вчинення нотаріальних дій» від 10

липня 1998 р., розмір плати, яка справляється за вчинення нотаріальних дій приватними нотаріусами, не може бути меншим від розміру ставок державного мита, яке справляється державними нотаріусами за аналогічні нотаріальні дії.

Вирішити це питання необхідно по-іншому, виходячи з таких міркувань. По-перше, нотаріат – орган, що захищає права та законні інтереси фізичних та юридичних осіб, і тому він має бути доступним для осіб, які потребують його послуг. Гарантією доступності нотаріату має бути чітко встановлена такса. Для заінтересованих осіб не повинно мати значення, до якого нотаріуса звернутися. Головна мета законодавця – максимально забезпечити доступність нотаріальної діяльності, допомогти реалізувати дедалі зростаючий попит на вчинення нотаріальних дій. По-друге, можливість визначати розмір оплати вчинюваних нотаріальних дій надає нотаріатові комерційного характеру і може призвести до конкуренції між нотаріусами, що є абсолютно неприпустимим. Конкуренція необхідна у підприємницькій діяльності, займатися якою нотаріус не може. Наслідок конкуренції – погоня за клієнтами, що призводить до зловживань правами і сприяє не стільки нормуванню ролі учасників правочину та інших юридично значущих дій, скільки «обходу» вимог законодавства.

Нотаріус класичної школи зобов'язаний гарантувати свою професійну відповідальність, як правило, шляхом страхування. У Франції, наприклад, існує диференційована відповідальність за вчинення професійних помилок та розтрата.

Український Закон говорить, що шкода, спричинена особі внаслідок незаконних чи недбалих дій державного нотаріуса, відшкодовується в порядку, передбаченому законодавством України (ст. 21), а приватного нотаріуса – у повному обсязі.

Вільний характер діяльності нотаріуса класичної системи нотаріату проявляється в тому, що він не перебуває на державній службі й організує здійснення своєї діяльності на свій розсуд. Джерелом доходів нотаріуса є плата за вчинювані нотаріальні дії у межах встановленого тарифу. Він сам наймає та оплачує своїх працівників і вирішує питання, пов'язані з обладнанням робочого місця, несе особисту відповідальність за вчинювані ним нотаріальні дії і надані консультації.

Вільний характер діяльності має переваги для заінтересованих осіб, що звертаються до нотаріуса: вони вільні у виборі, критерієм якого слугують компетенція нотаріуса та якість вчинюваних ним дій. Можливість притягнути нотаріуса до відповідальності за заподіяну ним у процесі своєї діяльності шкоду створює важливу гарантію законності нотаріальних дій.

Основний зміст нотаріальної діяльності полягає у посвідченні будь-яких правочинів та документів, яким сторони повинні або бажають надати характеру достовірності, тобто офіційної сили. У процесі здійснення цих функцій реалізуються обов'язки нотаріуса консультувати сторони про можливі наслідки зобов'язань, які вони покладають на себе в межах правочину, що укладається. Нотаріус має також допомагати контрагентам викладати свої наміри у встановленій законом формі та досягати згоди в разі

виникнення будь-яких протиріч, дотримуючись законних інтересів кожного клієнта, інакше кажучи, відігравати роль своєрідного арбітра та радника з тим, щоб у процесі вчинення нотаріальної дії з'явився документ, що має законну силу і приводить до результатів, які очікувалися сторонами.

Таким чином, у країнах класичного нотаріату нотаріальна практика не обмежується власне юридичною сферою, а здійснення нотаріальної діяльності передбачає вирішення питань, що належать до економічної, фінансової, соціальної та податкової галузей. Знання, якими володіє нотаріус, його практичний досвід дозволяють йому надавати більше ніж технічну допомогу. Дуже часто він є конфіденційним консультантом для тих, кому необхідно прийняти важливі рішення, які тягнуть за собою певні правові наслідки.

Частина 2 ст. 4 Закону наділяє нотаріуса правом складати проекти правочинів та заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також надавати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій та консультації правового характеру.

Характерною рисою класичного нотаріату є його корпоративна побудова. У всіх країнах – членах Міжнародного союзу нотаріату нотаріуси об'єднуються у професійну організацію, незалежну від державної влади, завданнями якої є: представництво професії на різних рівнях; вирішення питань щодо підбору, навчання та організації стажування нотаріальних кадрів, утворення та скасування нотаріальних офісів; розв'язання спорів між самими нотаріусами; контроль за здійсненням нотаріальної діяльності.

Щодо українського законодавства, то ст. 16 Закону передбачає лише можливість для нотаріусів об'єднатися у регіональні, загальнодержавні, міжнародні спілки та асоціації. Діяльність нотаріусів, що займаються приватною практикою, має певну специфіку, яка обумовлює необхідність обов'язкового членства приватного нотаріуса у нотаріальній палаті.

Згідно з Уставом Нотаріальної палати України, затвердженим установчою конференцією нотаріусів України 22 квітня 1993 р., головна мета цієї організації – об'єднання на професійній основі зусиль нотаріусів для затвердження та захисту їх законних інтересів, сприяння підвищенню їх професійного рівня та вдосконаленню правової допомоги, що надається органами нотаріату громадянам, підприємствам та організаціям. Але ні Устав Нотаріальної палати, ні Закон не містять указівок на виконання Нотаріальною палатою вкрай важливої функції дисциплінарного контролю за виконанням професійних обов'язків приватними нотаріусами, що утворювало б додаткову гарантію отримання громадянами та організаціями нотаріальних послуг на належному рівні.

Наведені аргументи свідчать про те, що в Законі «Про нотаріат» не вирішені всі питання, пов'язані з орієнтацією українського законодавства на стандарти класичної моделі нотаріату. У цьому зв'язку слід обговорити нагальність новелізації українського нотаріального законодавства.

Нотаріат як інститут превентивного правосуддя

Обов'язок держави із захисту прав громадян зводиться не тільки до відновлення чи визнання порушених або оскаржених прав, а й до

недопущення їх порушення чи оспорювання.

Нотаріальна діяльність має превентивний (попереджувальний) характер, захищаючи права і законні інтереси громадян від можливих порушень у майбутньому, надаючи нотаріальним документам безспірного характеру.

Правочин, засвідчений у нотаріальному порядку, гарантує набувача прав від усяких несподіванок, є правомірним і стійким. Превентивна роль нотаріату проявляється при здійсненні нотаріальних дій, при відмові в їх здійсненні, при роз'ясненні сторонам наслідків вчинених дій.

Таким чином, інституту нотаріату в правовій державі приділяється одна ключових ролей не тільки в наданні правової допомоги громадянам, юридичним особам і в забезпеченні їхньої правової безпеки, а й у запобіганні спорам між учасниками договірних відносин.

Участь нотаріуса при розробці умов угоди перед її практичним виконанням дозволяє уникнути виникнення спорів про право між сторонами за укладеною і нотаріально засвідченою угодою, а також робить їх відносини більш стабільними і передбачуваними, особливо в умовах ринку. Участь нотаріуса дозволяє забезпечити кожному зі сторін угоди правовим захистом уже на стадії оформлення права і договору, у той час як судовий захист може знадобитися пізніше, на стадії спору.

Судова та нотаріальна діяльність має низку загальних рис, наявність яких дозволяє говорити про існування своєрідної логічної й ефективної системи із захисту прав і законних інтересів учасників цивільного обороту, у межах якої ніякої конкуренції чи заміни однієї ланки іншою не відбувається. Більш того, наявність інституту нотаріату сприяє значному зниженню навантаження на судову систему.

Отже, і у правосуддя, і у нотаріату є спільна мета – забезпечення захисту прав громадян і юридичних осіб. І суддя, і нотаріус діють від імені держави, реалізують владні повноваження. Присутність нотаріуса в цивільно-правових відносинах як представника державної влади полягає в тім, що він покликаний, по-перше, реалізувати державну функцію з охорони і захисту прав, не допускаючи їх порушення, і, по-друге, надати цивільно-правовим відносинам законного, стабільного, безконфліктного і передбачуваного характеру. І суддя, і нотаріус при здійсненні своїх функцій в однаковій мірі повинні бути незалежні і від держави, і від учасників процесу. Цей факт, у свою чергу, обумовлює такі принципи діяльності судді і нотаріуса, як об'єктивність, неупередженість, підкорення тільки закону і неприпустимість втручання в їх професійну діяльність.

Судова реформа спрямована на забезпечення розгляду всіх справ, віднесених до судової підвідомчості. Вирішення цього завдання, зокрема, може здійснюватися шляхом розвитку такої несудової юрисдикції, як нотаріат, і більш повного використання його позитивного потенціалу у сфері цивільних правовідносин.

Взаємодія нотаріату із судовою системою виявляється в таких аспектах.

По-перше, за допомогою здійснення нотаріальної діяльності виключається необхідність звернення до суду і порушення цивільного процесу, а саме:

шляхом забезпечення законності, з'ясування дійсного волевиявлення сторін, унаслідок чого угоді надається безконфліктний характер і виключається в майбутньому виникнення спору про право, що впливає з такої угоди;

шляхом безпосереднього захисту цивільних прав за допомогою вчинення виконавчого напису, посвідчення несплати чеків, вчинення протестів векселів та ін.

По-друге, нотаріальна форма забезпечує доказову силу правам, фактам і документам, що полегшує при необхідності в подальшому процес розгляду і вирішення цивільних справ у суді, установлення фактів, що входять у предмет доказування по даній справі.

Щоб укладення будь-якого договору вважалось законним, необхідне обов'язкове дотримання декількох передумов: не повинні викликати сумнівів дійсність підписів сторін договору, їх дієздатність, час і місце укладення договору; умови угод, що укладаються, не повинні суперечити вимогам закону; мають бути забезпечені свобода волевиявлення при правочинах і відповідність сформульованих у договорі положень дійсним намірам сторін, чим охороняються права й інтереси та гарантується незалежність навіть більш економічно слабкої сторони.

Контроль за наявністю всіх зазначених елементів має здійснюватися особою, що заслуговує на довіру, не пов'язаною зі сторонами угоди, яка при необхідності може сприяти сторонам в оформленні договору, що відповідає всім перерахованим вище вимогам. Реалізація цих цілей і становить зміст нотаріальної діяльності.

Довіра цивільного обороту до нотаріальних документів і дій ґрунтується на двох моментах: а) нотаріус – посадова особа з державними контрольними функціями, і сама участь такої особи в складанні документа дає суспільству гарантію проти зловживань, тим більше що за законом на нотаріуса покладений обов'язок здійснювати контроль за законністю вчинених нотаріальних дій; б) нотаріус у межах своїх повноважень – фахівець, особа компетентна, отже, і договори, укладені в нотаріальних органах, є правильними і за своєю формою, і по суті. Це щонайкраще забезпечує права сторін, і водночас максимально утверджується авторитет держави як інституту, що є гарантом захисту законних прав та інтересів громадян.

Перший момент є більш важливим у цивільному обороті з урахуванням того, що закон іноді вимагає обов'язкового нотаріального посвідчення певних договорів. Разом із тим законодавство покладає на нотаріат обов'язок сприяти громадянам, підприємствам, установам, організаціям у здійсненні їх прав і законних інтересів таким чином, щоб їх юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду.

Другий момент пов'язаний з оформленням вчинюваних нотаріальних дій. Розробка форми нотаріальних документів – результат не тільки і не стільки вказівок законодавця, а багаторічної практики нотаріату, що відповідає потребам суспільства. Уся розмаїтість цивільно-правових документів проходить через нотаріат, і абсолютно природно, що тут у зв'язку з життєвими потребами розробляються нові, найбільш доцільні форми

документів, які задовольняють потреби цивільного обороту.

Нотаріат значно полегшує встановлення обставин справи в судовій процедурі, оскільки юридична чинність виданих нотаріусом документів надзвичайно висока. І хоча закон не дає переваг ніяким доказам (згідно з цивільним процесуальним законодавством України), проте нотаріальні документи мають певні особливості. Вони об'єктивно викликають довіру в суду, оскільки видані незалежною, безсторонньою, компетентною особою, не зацікавленою в результаті спору. І якщо можна заперечувати показання одних свідків за допомогою показань інших, то більшість нотаріально оформлених документів можна оспіювати тільки шляхом пред'явлення відповідного позову, наприклад, про визнання недійсним заповіту, свідоцтва, договору і т. п.

Таким чином, в основу характеристики нотаріату як інституту превентивного правосуддя покладене розуміння нотаріату як органу, покликаного не здійснювати судові функції, а сприяти досягненню завдань правосуддя і запобігати виникненню судових спорів за допомогою попередження порушення цивільних прав і інтересів, забезпечення їхньої належної реалізації, що можна назвати превентивним захистом.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Аналіз закону України «Про нотаріат» дозволяє виснувати, що він орієнтований на латинську модель нотаріату.

Основу характеристики нотаріату як інституту превентивного правосуддя покладене розуміння нотаріату як органу, покликаного не здійснювати судові функції, а сприяти досягненню завдань правосуддя і запобігати виникненню судових спорів за допомогою попередження порушення цивільних прав і інтересів, забезпечення їхньої належної реалізації, що можна назвати превентивним захистом.

ІІІ. ПОНЯТТЯ НОТАРІАТУ ТА НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конституція України (ст. 59) гарантує кожному громадянину право на отримання кваліфікованої правової допомоги. Нотаріат поряд з іншими інститутами забезпечує реалізацію цього конституційного права громадян, при цьому предмет його діяльності обмежений рамками безспірної цивільної юрисдикції.

Поняття нотаріату має багато значень, серед яких можна виділити такі:

нотаріат як система органів і посадових осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, а також – органів управління і самоуправління нотаріатом;

система нотаріальних дій;

нотаріат як частина об'єктивного права – галузь (підгалузь) права;

нотаріат як система джерел права (галузь законодавства);

нотаріат як наукова та навчальна дисципліна.

Відповідно до ст. 1 Закону, **нотаріат в Україні** – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Це поняття містить в собі суб'єктивну та об'єктивну сторони діяльності нотаріату, а також мету вчинення нотаріальних дій.

Суб'єктивна сторона поняття вказує на систему нотаріальних органів, до якої входять державні нотаріальні контори державні нотаріальні архіви, приватні нотаріуси, інші органи та особи, уповноважені на вчинення нотаріальних дій.

Об'єктивна сторона поняття нотаріату вказує на повноваження нотаріальних органів і посадових осіб стосовно кола тих дій, що їх вони відповідно до Закону України «Про нотаріат» можуть вчиняти.

літературі легальне визначення нотаріату часто критикується; пропонуються, зокрема, такі визначення:

нотаріат в Україні – це правовий інститут, покликаний забезпечувати позасудову охорону та захист прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, територіальних громад, а також держави шляхом вчинення в межах безспірних правовідносин нотаріальних дій уповноваженими на те органами та посадовими особами;

нотаріат в Україні – структура нотаріальних органів, на яку покладається виконання державної нотаріальної функції шляхом охорони та захисту безспірних прав, яка має здійснюватись відповідно до процедури, передбаченої законодавством України про нотаріат, з властивими їй правовідносинами.

Нотаріат є інститутом, що забезпечує охорону й захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій від імені держави.

Нотаріальна діяльність спрямована на надання офіційної сили, вірогідності юридичним правам, фактам і документам.

Діяльність нотаріату має певну спільність з діяльністю інших органів

цивільної юрисдикції. Разом з тим, нотаріальна форма охорони й захисту відрізняється від інших форм. Особливість нотаріальної форми полягає в тому, що вона, як правило, спрямована не на безпосередній захист, а на попередження порушення права і тому предмет її діяльності специфічний. На відміну від судової діяльності, предметом якої переважно є спори про право цивільне, предмет нотаріальної діяльності складають без-спірні справи. Нотаріус оформляє волю суб'єктів угоди, суд та інші правоохоронні органи вирішують спори учасників сформованих у результаті угоди правовідносин.

Завданням нотаріату є забезпечення захисту та охорони власності, прав законних інтересів фізичних та юридичних осіб, сприяння у зміцненні законності та правопорядку, попередження правопорушень.

Органи нотаріату здійснюють тільки їм властиві **функції**, серед яких найбільш істотними є такі.

Функція забезпечення безспірності і доказової сили документів.

Нотаріально засвідчений договір у випадку спору, що впливає з договору, у суді полегшує стороні можливість довести свої права, тому що зміст прав і обов'язків сторін договору, дійсність їх підписів, час здійснення договору офіційно підтверджені нотаріальним органом і тому є достовірними, безспірними.

Функція забезпечення законності при укладенні угод (контрольна функція).

Стійкість договору, іншої угоди чи юридичного акта пов'язується з їхньою правомірністю, і тому нотаріус перевіряє наявність необхідного складу юридичних фактів, у тому числі правоздатність і дієздатність сторін, приналежність їм суб'єктивних прав, які вони передають іншим особам, і т. д. Відповідно до абз. 4 ч. 1 ст. 5 Закону нотаріус зобов'язаний відмовити у вчиненні нотаріальної дії у випадку невідповідності останньої законодавству України чи міжнародним договорам. У зв'язку з існуванням приватного нотаріату особливо слід зазначити, що контроль за законністю угод – функція державна і тільки держава може покласти цю функцію на приватного нотаріуса, наділивши його певними повноваженнями.

Функція надання правової допомоги особам, що звернулися за вчиненням нотаріальних дій

Останнім часом ця функція набуває все більшого значення, що зумовлено низкою обставин.

По-перше, Конституція України (ст. 3) проголосила, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Ці найважливіші положення Конституції реалізуються, зокрема, і за допомогою діяльності нотаріату.

По-друге, реалізація даної функції наближає українських нотаріусів до нотаріусів латинської школи, що беруть безпосередню участь у підготовці контрактів, здійснюють певну діяльність як радники сторін, прагнучи виключити саму можливість появи правових суперечок.

Таким чином, наявність даної функції свідчить про те, що інститут нотаріату покликаний не тільки засвідчувати факти чи фіксувати обставини, які мають юридичне значення, а й надавати суб'єктам правових відносин

усебічну правову допомогу.

При вчиненні будь-якої нотаріальної дії нотаріус приймає юридично значуще рішення (у формі свідоцтва чи посвідчувального напису), що впливає на правовий статус заінтересованих осіб. Прийняття такого рішення можливе лише в результаті розгляду і вирішення юридичної справи, тобто застосування норм права до окремого явища – правової ситуації. *Тому нотаріальну діяльність варто розглядати як специфічну правову форму діяльності, сутність якої полягає в тому, що в її рамках здійснюється застосування правових норм шляхом реалізації нотаріатом юрисдикційних повноважень у безспірних справах.*

Застосування права (у тому числі нотаріатом) є особливою формою його реалізації – державно-владною діяльністю, у результаті якої шляхом винесення індивідуальних правових актів суб'єкти суспільних відносин наділяються конкретними суб'єктивними правами й обов'язками.

Необхідність застосування права у певних сферах суспільних відносин визначається природою і характером цих відносин. Воно необхідно там, де а) правовідносини, що виникають, мають пройти контроль з боку держави в особі її компетентних органів; б) для виникнення правовідносин потрібне спеціальне встановлення наявності чи відсутності конкретних фактів; в) потрібно формально закріпити ті чи інші дії, оформити їх як юридично значущі факти з одночасною перевіркою їх правильності і законності, що саме і має місце в діяльності нотаріату.

Усе це свідчить про те, що **нотаріальна діяльність має правовий характер, який виявляється у двох аспектах.** По-перше, нотаріальні дії вчиняються на підставі закону й у порядку, установленому законом. По-друге, нотаріальні дії тягнуть за собою правові наслідки: «Якщо провести умовну паралель, то нотаріальні дії мають те ж правовстановлююче значення, що і судові рішення. Різниця лише в тім, що до нотаріуса звертаються, коли немає цивільно-правового спору і сторони в добровільному порядку мають намір закріпити ті чи інші правові відносини обставини, що впливають з них, гарантувати таким шляхом захист своїх прав і законних інтересів як у даний час, так і на майбутнє».

Діяльність нотаріату є різновидом правозастосовчої, юрисдикційної діяльності, зачіпає найбільш важливі й істотні аспекти здійснення прав громадянами та юридичними особами і тому має здійснюватися в процесуальній формі, що забезпечує єдність і адекватність правового змісту та юридичної форми договору чи іншої юридично значущої дії, виявлення дійсного волевиявлення сторін, баланс публічних і приватних інтересів.

Відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням нотаріальної діяльності між нотаріусами і заінтересованими у вчиненні нотаріальних дій особами з приводу посвідчення юридичних фактів (угод), прийняття заходів до охорони спадкового майна, видачі свідоцтв про

Норми, що регулюють нотаріальне провадження, у системі права

Нотаріат як складова частина системи юстиції здійснює свою діяльність у процесуальній формі, що дозволяє говорити про існування нотаріального процесу і викликає необхідність вирішення проблеми галузевої належності

норм, які регулюють діяльність нотаріату.

Ця проблема висвітлювалася головним чином теоретиками цивільного процесу й адміністративного права, природно, з різних точок зору. Одні вчені думають, що нотаріально-процесуальні норми є підгалуззю цивільно-процесуального права, інші стверджують, що нотаріальне законодавство є складовою частиною адміністративного законодавства, зокрема адміністративного процесуального.

Вважаємо неправильним віднесення нотаріату до адміністративних органів, а законодавства, яке регулює його діяльність, – до адміністративного законодавства. Адміністративні органи як складова частина механізму виконавчої влади покликані здійснювати особливий вид державної діяльності – виконавчо-розпорядчу, специфіка якої полягає в практичному виконанні вимог законів і інших нормативних актів. Очевидно, що органи юстиції, і зокрема нотаріат, подібних завдань не виконують, оскільки є не виконавчо-розпорядчими, а правоохоронними органами і здійснюють діяльність з охорони права від порушень, із захисту прав, а також із попередження правопорушень.

Якщо метою виконавчо-розпорядчої діяльності є реалізація функції державного управління, тобто визначення чи встановлення статусу суб'єктів права, то метою діяльності нотаріату, як уже відзначалося, – захист і охорона існуючих суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів. У першому випадку результатом адміністративної діяльності виступає управлінське рішення, яким один суб'єкт (керуючий) наказує що-небудь іншому суб'єкту (керованому), а результатом нотаріальної діяльності – нотаріальний акт як різновид правозастосовного акта, що офіційно підтверджує вже об'єктивно існуючі суб'єктивні права й обов'язки. Таким чином, маються теоретичні підстави стверджувати, що нотаріально-процесуальні норми є підгалуззю цивільного процесуального права.

Визначення місця нотаріальних процесуальних норм у системі права і співвідношення їх із цивільно-процесуальними можливо на підставі вивчення предмета і методу правового регулювання.

Предметом нотаріального процесуального права є нотаріальні процесуальні правовідносини, які характеризуються такими особливостями: обов'язковим їхнім суб'єктом є нотаріус; загальним об'єктом – завдання нотаріальної діяльності; їхній зміст становлять процесуальні права й обов'язки суб'єктів нотаріального процесу, а також діяльність останніх; виникають такі правовідносини тільки, коли існує норма права, що безпосередньо передбачає можливість їхньої появи.

Отже, предметом нотаріального процесуального права є суспільні відносини, які складаються між нотаріусами (нотаріальними органами), з одного боку, й іншими особами – суб'єктами нотаріального провадження – з другого, з приводу посвідчення прав і фактів, що мають юридичне значення, також здійснення інших нотаріальних дій з метою надання їм юридичної вірогідності. Предметом цивільного процесуального права є суспільні відносини, які виникають при здійсненні правосуддя у цивільних справах, що не виключає, однак, деяку спільність предметів цивільного

Процесуального і нотаріального процесуального права, обумовлену єдністю спірної і безспірної юрисдикцій. А. Г. Гойхбарг, наприклад, відзначав, що суд, розглядаючи безспірні справи в порядку окремого провадження, діє скоріше як орган нотаріальний, який засвідчує певні факти, що є підставою для обумовлених ними прав визначених осіб.

Метод правового регулювання – це способи, прийоми, використовувані при правовому регулюванні визначеного якісно своєрідного виду суспільних відносин. У теорії цивільного процесуального права це положення конкретизоване і під методом правового регулювання розуміють правовий режим ². До елементів методу процесуального правового регулювання належать: а) загальне юридичне становище сторін (правосуб'єктність); б) специфіка юридичних фактів; в) зміст правових відносин; г) специфіка санкцій; д) процесуальна форма.

Загальне юридичне становище суб'єктів при здійсненні правосуддя і нотаріальної діяльності практично збігається. Особи, що звертаються за здійсненням нотаріальних дій, так само повинні бути визнані правоздатними дієздатними, як позивачі та відповідачі по цивільних справах у суді. Так само, як і в цивільному процесуальному праві, більшість норм має дозволяючий, а не забороняючий характер; учасники процесу можуть займати тільки одне властиве їм процесуальне становище і робити тільки ті дії, що дозволені й передбачені нормами процесуального права. Але при цьому учасники нотаріального процесу вільно розпоряджаються правами, якими вони наділені відповідно до закону. Зокрема, ініціатива порушення нотаріального провадження переважно належить заінтересованим особам, а не нотаріусам. У цьому простежується елемент диспозитивності, властивої нотаріальному процесу, хоча для подальшого розвитку провадження у справі в нотаріаті потрібна не настільки значна ініціатива осіб, що звернулися до нотаріуса, як у судовому провадженні.

Специфіка юридичних фактів як елементу методу правового регулювання не відрізняється від їхньої специфіки в цивільному процесі в розумінні їх правоутворюючого значення для розвитку нотаріального процесу, оскільки вони являють собою процесуальні дії, які впливають на хід процесу внаслідок того, що через реалізацію одних прав й обов'язків служать появі інших. Таким юридичним фактом, який впливає на весь процес, є, наприклад, звернення до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини в порядку ст. 67 Закону.

Права й обов'язки осіб, що беруть участь у нотаріальному процесі, з урахуванням специфіки предмета діяльності нотаріату – безспірної юрисдикції – не можуть збігатися з правами й обов'язками осіб, що беруть участь у цивільному судочинстві.

Санкції як елемент методу нотаріального регулювання в основному не відрізняються від цивільно-процесуальних: це санкції скасування і процесуальних важелів (міри захисту).

Метод нотаріального регулювання характеризується і таким його елементом, як нотаріальна процесуальна форма. Нотаріальні норми передбачають визначений порядок та умови діяльності нотаріусів і інших

суб'єктів нотаріального процесу.

Таким чином, метод нотаріального процесуального права і метод цивільного процесуального права характеризуються низкою загальних рис і перший є різновидом другого методу регулювання.

Аналіз законодавства про нотаріат, його правоохоронної природи свідчить про специфічну диференціацію правового регулювання у сфері юстиції, генетичних зв'язках у природі й у правовій формі діяльності органів правосуддя і нотаріату. Подібно тому як цивільноправовий метод поширюється (з деякими особливостями) на ряд відокремлених від цивільного права зовсім самостійних сьогодні галузей (сімейне, трудове, господарське право та ін.), так і цивільнопроцесуальне регулювання сприяє появі нових процесуальних галузей, що регламентують діяльність несудових органів цивільної юрисдикції.

Функціональна спрямованість процесуальних норм, що встановлюють порядок діяльності юрисдикційних органів із захисту й охорони цивільних прав, справедливо розглядається М. К. Юковим як підстава для об'єднання всієї сукупності цих норм у єдину «родину», у складі якої цивільне процесуальне право є фундаментальною галуззю.

Дійсно, у процесі становлення і розвитку сучасної системи органів цивільної юрисдикції (суду, господарського суду, нотаріату), діяльність яких тісно взаємопов'язана (чим забезпечуються всебічна й ефективна охорона і захист суб'єктивних цивільних прав фізичних і юридичних осіб), склалася нова система цивілістичних процесуальних галузей.

Її складають: цивільне процесуальне право, предметом якого є відносини, що виникають при здійсненні правосуддя з цивільних справ; господарське процесуальне право, предметом якого є розгляд справ у господарському суді; нотаріальне процесуальне право, що регламентує процесуальну діяльність нотаріату. Прийняття 24 березня 1998 р. Закону України «Про державну виконавчу службу», 21 квітня 1999 р. Закону України «Про виконавче провадження» дає підстави думати, що до цієї системи входить і виконавчий процес, який регулює діяльність державної виконавчої служби.

ВИСНОВОК ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

Таким чином, нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. На відміну від судової діяльності предмет нотаріальної діяльності складають безспірні справи.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Таким чином, історико-правовий аналіз виникнення та розвитку нотаріальних органів дозволяє зробити такі висновки.

Виникнення органів, що виконують нотаріальні функції, завжди зумовлено достатньо високим рівнем розвитку господарського життя держави, що породжує потребу в укладенні угод, правочинів і забезпе тобто їх юридичної достовірності.

Нотаріальна діяльність завжди відзначається публічно-правовим характером. Публічна сила, а отже, і якість безспірності прав, фактів і документів забезпечуються наділенням нотаріуса державно-владними повноваженнями шляхом затвердження його на посаді представниками державної влади.

Утворення сучасних нотаріальних органів – результат відокремлення спірної юрисдикції від безспірної та віднесення останньої до компетенції нотаріату. Отже, нотаріальна діяльність (як різновид юрисдикційної) має здійснюватися у процесуальній формі, яка є гарантією прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Порівняння нового Закону «Про нотаріат» з раніше діючим дозволяє зазначити, що за своєю структурою та за змістом правового регулювання нотаріальних дій він повністю сприйняв раніше діюче законодавство. Аналіз вказаних законодавчих актів у частині кола нотаріальних дій, правил вчинення окремих нотаріальних дій, застосування законодавства іноземних держав свідчить навіть про уніфікованість режимів їх правового регулювання.

Нові положення, що містяться у Законі «Про нотаріат», стосуються організації нотаріату і не чіпають режиму вчинення нотаріальних дій. Вони передбачають введення приватного нотаріату, більш докладну регламентацію правового статусу нотаріуса та допуску осіб до нотаріальної діяльності, а також утворення державних нотаріальних архівів.

Останнє. Історія нотаріату підтверджує, що розвивався він на відміну від судової юрисдикції як безспірна публічна юрисдикція.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Дайте визначення понять «табеліони» та «дефензори»

Яким нормативним актом регулюється нотаріат у Англії та США?

Яка головна ідея «Положення про нотаріальну частину 1866 року»?

Коли був прийнятий Закон України «Про нотаріат»?

Коли і де відбулась Міжнародна конференція нотаріусів з приводу професійної нотаріальної етики?

Які існують сучасні системи нотаріату?

Дайте визначення понять «нотаріат» та «нотаріальна діяльність»

ТЕМА № 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО- ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ (2 ГОДИНИ)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Система та компетенція нотаріальних органів.....	47
Статус нотаріуса.....	51
Приватна нотаріальна діяльність.....	57

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – стор. 416. – стаття 1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст. 27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995. 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст. 349.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст. 135.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст. 356.

11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст.492.
12. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 50. – ст.695.
13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.
23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від

24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.

24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.
25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105. – стаття 3890.
32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.

33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – стор. 172. – стаття 3312.
34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157. – стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69. – стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16. – стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070
40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.

42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>
43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.
44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09
45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm
46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>
51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>

52. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/v0009700-09>
53. Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
54. Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
55. Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
56. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
57. Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
58. Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
59. Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.: Алерта, 2015. – 484 с.
60. Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
61. Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонова Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
62. Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрсвіт, 2007. – 436 с.
63. Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України : Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
64. Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М. Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.

65. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування, законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.
66. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 800 с.
67. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 784 с.
68. Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. – 96 с.
69. Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид. – К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
70. Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова. – К. : МАУП, 2001. – 120 с.
71. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
72. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред. Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2. вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
73. Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
75. Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
76. Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
77. Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч; / П. М. Павлик, Т. М. Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.
78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Охарактеризувати організаційно-правові засади діяльності нотаріату. Висвітлити систему нотаріальних органів та посадових осіб, охарактеризувавши їх предметну та територіальну компетенцію щодо вчинення нотаріальних дій. Проаналізувати основні елементи специфічного правового статусу нотаріуса та його помічника – права, обов'язки, обмеження, заборони, відповідальність. Визначити основні вимоги до кандидата на посаду нотаріуса, процедуру набуття особою права провадити нотаріальну діяльність, у тому числі – і приватну нотаріальну діяльність. Охарактеризувати основні організаційно-правові аспекти провадження приватної нотаріальної діяльності.

ВСТУП

Закон України «Про нотаріат» надає перелік суб'єктів щодо вчинення нотаріальних дій. Це нотаріуси, які працюють у державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). У населених пунктах, де немає нотаріусів, нотаріальні дії вчиняють уповноважені на це посадові особи органів місцевого самоврядування. Вчинення нотаріальних дій за кордоном покладається на консульські установи України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, — на дипломатичні представництва України. Крім того, посвідчення заповітів і довіреностей, що дорівнюють до нотаріальних, може провадитися особами, вказаними у ст. 40 Закону (головними лікарями лікарень, лікувальних закладів, санаторіїв; капітанами судів; начальниками експедицій тощо).

Держава покладає на нотаріальні органи функцію вчинення

нотаріальні дії і наділя їх владними повноваженнями
х є .

Законодавство про нотаріат, на відміну від ЦПК України, не містить норми, яка б закріплювала загальні правила підвідомчості справ нотаріальним органам. У Законі перераховані нотаріальні дії, які в сукупності складають компетенцію нотаріальних органів.

Організаційно-правові засади діяльності нотаріату в Україні мають важливе значення для правозастосовчої практики, оскільки діяльність нотаріусів та посадових осіб приведе до законних, обґрунтованих рішень пов'язаних з нотаріальною діяльністю.

Метою вивчення даної теми є з'ясування діяльності нотаріусів (приватних, державних) посадових осіб які мають право вчиняти нотаріальні дії їх функції та прав і обов'язків. Відповідно завдання які ставляться до теми, полягають у засвоєнні студентами таких питань: система та компетенція нотаріальних органів; порядок призначення на посаду та звільнення з посади нотаріус; приватна нотаріальна діяльність.

I. СИСТЕМА ТА КОМПЕТЕНЦІЯ НОТАРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про нотаріат», нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси).

У населених пунктах, де немає нотаріусів, нотаріальні дії вчиняють уповноважені на це посадові особи органів місцевого самоврядування. Вчинення нотаріальних дій за кордоном покладається на консульські установи України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, — на дипломатичні представництва України. Крім того, посвідчення заповітів і довіреностей, що дорівнюють до нотаріальних, може провадитися особами, вказаними у ст. 40 Закону (головними лікарями лікарень, лікувальних закладів, санаторіїв; капітанами морських судів; начальниками експедицій тощо).

Держава покладає на нотаріальні органи функцію вчинення нотаріальних дій і наділяє їх владними повноваженнями (компетенцією).

Законодавство про нотаріат, на відміну від ЦПК України, не містить норми, яка б закріплювала загальні правила підвідомчості справ нотаріальним органам. У Законі перераховані нотаріальні дії, які в сукупності складають компетенцію нотаріальних органів.

Повноваження нотаріальних органів на вчинення нотаріальних дій регламентуються залежно від суб'єкта, уповноваженого здійснювати нотаріальні функції. Найширше коло нотаріальних дій вчиняється **нотаріусами**. Відповідно до ст. 34 Закону, нотаріуси вчиняють такі нотаріальні дії:

- 1) посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності тощо);
- 2) вживають заходів щодо охорони спадкового майна;
- 3) видають свідоцтва про право на спадщину;
- 4) видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні

подружжя в разі смерті одного з подружжя;

видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів);

видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися;

провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме;

видають дублікати нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріуса;

накладають заборону щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), що підлягає державній реєстрації;

засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;

засвідчують справжність підпису на документах;

засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови на іншу;

посвідчують факт, що фізична чи юридична особа є виконавцем заповіту;

посвідчують факт, що фізична особа є живою;

посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці;

посвідчують час пред'явлення документів;

передають заяви фізичних та юридичних осіб іншим фізичним та юридичним особам;

приймають у депозит грошові суми та цінні папери;

вчиняють виконавчі написи;

вчиняють протести векселів;

вчиняють морські протести;

приймають на зберігання документи.

На нотаріусів може бути покладено вчинення інших нотаріальних дій згідно із законом.

Державні нотаріуси в державних нотаріальних архівах видають дублікати і засвідчують вірність копій і виписок з документів, які зберігаються у справах цих архівів (стаття 35 Закону).

населених пунктах, де немає нотаріусів, **уповноважені на це посадові особи органу місцевого самоврядування** вчиняють такі нотаріальні дії:

1) вживають заходів щодо охорони спадкового майна;

2) посвідчують заповіти (крім секретних);

3) видають дублікати посвідчених ними документів;

4) засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;

5) засвідчують справжність підпису на документах (стаття 37 Закону).

Консульські установи України вчиняють такі нотаріальні дії:

посвідчують угоди (договори, заповіти, довіреності тощо), крім іпотечних договорів, угод про відчуження та заставу жилих будинків, квартир, дач, садових будинків, гаражів, земельних ділянок, іншого нерухомого майна, що знаходиться в Україні;

вживають заходів до охорони спадкового майна;

видають свідоцтва про право на спадщину;

видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні

подружжя у разі смерті одного з подружжя;
 засвідчують вірність копій документів і виписок з них;
 засвідчують справжність підпису на документах;
 засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови на іншу;
 посвідчують факт, що громадянин є живим;
 посвідчують факт знаходження громадянина в певному місці;
 посвідчують тотожність громадянина з особою, зображеною на
 фотокартці;
 посвідчують час пред'явлення документів;
 приймають в депозит грошові суми і цінні папери;
 вчиняють виконавчі написи;
 приймають на зберігання документи;
 вчиняють морські протести;
 видають дублікати посвідчених ними документів.

Законодавством України можуть бути передбачені й інші дії, що вчиняються консульськими установами України.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами та посадовими особами органів місцевого самоврядування встановлюється цим Законом та іншими актами законодавства України.

Порядок вчинення нотаріальних дій консульськими установами встановлюється цим Законом, Консульським статутом України (Указ Президента України від 2 квітня 1994 року N 127/94) та іншими актами законодавства України.

Порядок вчинення нотаріальних дій цими органами та посадовими особами визначається такими НПА:

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – стор. 172. – стаття 3312.

Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.

Законодавство про нотаріат окремо визначає компетенцію посадових осіб щодо засвідчення заповітів і довіреностей, що **прирівнюються до нотаріально засвідчених**. Відповідно до ст. 40 Закону, до нотаріальнопосвідчених документів дорівнюються:

<i>Заповіти (крім секретних)</i>	
<i>Осіб, які</i>	<i>Посвідчені</i>

кладі охорони здоров'я або проживають у	головними лікарями, їх заступниками з медичної частини або черговими лікарями госпіталі цих лікарень, в, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, а госпіталів також начальниками , директорам головним и або и лікарями будинків для осіб похилого віку та інвалідів;
перебувають під час плавання на морських, річкових суднах, що ходять під прапором України	капітанами цих суден
перебувають у пошукових або інших Експедиція х	начальниками цих експедицій
військовослужбовців, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріусів чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють тако нотаріальні дії, ж заповіти працівників, членів їх сімей і членів сімей військовослужбовців	командирами (начальниками) цих частин, військово-з'єднань, установ або - навчальних закладів
тримаються установа я в х виконання покарань, слідчих ізоляторів	начальниками таких установ, слідчих ізоляторів в
Довіреності	
Осіб, які	Посвідчені
військовослужбовців або інших осіб, які	посвідчені начальниками цих закладів, їх

перебувають на лікуванні в госпіталях, санаторіях та інших військово-лікувальних закладах	заступника медично ми з її частини, старшими або черговими лікарями
військовослужбовців, а в пунктах дислокації військової частини, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріуса чи посадових осіб органів місцевого самоврядування, які вчиняють довіреності нотаріальні дії, також і працівників, членів їх сімей і членів сімей військовослужбовців	командирами (начальниками) цих частин, військово з'єднань, установ або - навчальних закладів
тримаються установа я в х виконання покарань чи слідчих ізоляторах	начальниками таких установ чи слідчих ізоляторі в
проживають у населених пунктах, де немає нотаріусів	посвідчен уповноважено н і ю а це посадово особо ю ю органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, довіреності на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей користуванн на я тарозпорядження транспортними засобами
Посадові особи зобов'язані негайно передати по одному примірнику посвідчених ними заповітів у державний нотаріальний архів за місцем проживання заповідача.	
Капітани морських суден зобов'язані передати по одному примірнику посвідчених ними заповітів капітанові морського порту або консулові України в іноземному порту для подальшого надсилання їх до державного нотаріального архіву за місцем проживання.	

Порядок посвідчення врегульовано:

Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 р. № 419

Крім того, відносно новим в нотаріальному праві є **засвідчення справжності підпису на документах начальником установи виконання покарань.**

Начальник установи виконання покарань засвідчує справжність підпису особи, яка перебуває в такій установі, відповідно до статті 78 цього Закону.

Засвідчення начальником установи виконання покарань справжності підпису на документах прирівнюється до нотаріального засвідчення справжності підпису (Стаття 40-1 Закону).

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

Таким чином, законодавство про нотаріат не містить норми, які б закріплювали загальні правила підвідомчості справ нотаріальним органам. У Закону «Про нотаріат» перераховані нотаріальні дії, які в сукупності складають компетенцію нотаріальних органів.

СТАТУС НОТАРІУСА

Нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Права нотаріуса:

виробувати від підприємств, установ і організацій відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальних дій;

одержувати плату за надання додаткових послуг правового та технічного характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, також за вчинення приватними нотаріусами нотаріальних дій;

складати проекти угод і заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру.

Чинним законодавством нотаріусу можуть бути надані й інші права.

Обов'язки нотаріуса:

здійснювати свої професійні обов'язки відповідно до цього Закону і принесеної присяги, дотримуватися правил професійної етики (Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070);

сприяти громадянам, підприємствам, установам і організаціям у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і

обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду;

зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій (див. статтю 8 Закону);

відмовити у вчиненні нотаріальної дії в разі її невідповідності законодавству України або міжнародним договорам;

вести нотаріальне діловодство та архів нотаріуса відповідно до встановлених правил (Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 N 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515. – код акту 54117/2010);

дбайливо ставитися до документів нотаріального діловодства та архіву нотаріуса, не допускати їх пошкодження чи знищення;

надавати документи, інформацію і пояснення на вимогу Міністерства юстиції України, Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції областях, містах Києві та Севастополі при здійсненні ними повноважень щодо контролю за організацією діяльності та виконанням нотаріусами правил нотаріального діловодства;

постійно підвищувати свій професійний рівень, а у випадках, передбачених пунктом 3 частини першої статті 29-1 цього Закону, проходити підвищення кваліфікації

виконувати інші обов'язки, передбачені законом.

Обмеження щодо нотаріуса:

Нотаріусу забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Нотаріус не може займатися підприємницькою, адвокатською діяльністю, бути засновником адвокатських об'єднань, перебувати на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, у штаті інших юридичних осіб, а також виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої діяльності.

Нотаріус та посадова особа органу місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, не вправі вчиняти нотаріальні дії на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка чи своєї дружини, його (її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників даної нотаріальної контори, працівників, що перебувають у трудових відносинах з приватним нотаріусом, або працівників даного виконавчого комітету. Посадові особи органу місцевого самоврядування не вправі вчиняти нотаріальні дії також на ім'я і від імені даного виконавчого комітету. У зазначених випадках нотаріальні дії вчиняються в будь-якій іншій державній нотаріальній конторі, у приватного нотаріуса чи у виконавчому комітеті іншої сільської, селищної, міської Ради народних депутатів. Посадові особи, перелічені у статті 40 цього Закону, не вправі посвідчувати заповіти та доручення на своє ім'я і від свого імені, на ім'я і від імені свого чоловіка або своєї дружини, його (її) та своїх родичів

(батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер). Нотаріальні і прирівняні до них дії, вчинені з порушенням встановлених цією статтею правил, є недійсними.

Нотаріусом може бути:

громадянин України,

який має повну вищу юридичну освіту,

володіє державною мовою,

має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса¹ або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки,

склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена удієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

Вказані вимоги тлумачаться листами Мін'юсту:

від 04.03.2014 р. N 2755-0-33-14/13.1

та

від 30 вересня 2009 року N 31-32/310

Зокрема, визначено, яка освіта є «повною вищою юридичною»:

а) за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра (у вищих навчальних закладах III - IV рівнів акредитації);

б) напрями підготовки «Право» (спеціальності «Правознавство», «Правоохоронна діяльність») та «Міжнародні відносини» (спеціальність «Міжнародне право» для фахівців, які здобули вищу освіту, починаючи з 2004 року).

Зазначено, що до стажу роботи у сфері права зараховується період роботи на посадах з реалізацією повноважень, пов'язаних з правоохоронними, правовиконавчими, правоустановчими функціями.

За змістом робота у сфері права передбачає розробку або застосування норм права і носить систематичний характер. Це період роботи в органах державної влади (у тому числі судах, органах юстиції, прокуратури), нотаріату, адвокатури, місцевого самоврядування, у профспілкових комітетах та інших громадських організаціях, на підприємствах, в установах, організаціях будь-якої форми власності.

Стаж роботи у сфері права визначається на підставі записів у трудовій книжці.

Період перебування у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (частина третя статті 179 Кодексу законів про працю України) зараховується до стажу роботи за спеціальністю, відповідно до статті 181 цього Кодексу.

Мін'юст звертає увагу, що відповідно до положень статті 10 Закону, а також постанови Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 року N 923 «Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату»

¹ Помічником нотаріуса може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як три роки. Не може бути помічником нотаріуса особа, яка

має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

рішення про допуск чи відмову в допуску до кваліфікаційного складання іспиту конкретної особи приймається Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату за результатами розгляду подання відповідного головного управління юстиції.

За наявності стажу роботи, визначеного у частині другій статті 3 цього Закону, особи, які мають намір скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, допускаються Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату до його складання на підставі подання відповідно Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі.

Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157. – стаття 2421.

Кваліфікаційний іспит проводиться Комісією чотири рази на рік.

Повідомлення про проведення кваліфікаційного іспиту має бути розміщене на офіційній інтернет-сторінці Міністерства юстиції України не пізніше ніж за сорок днів до дати проведення кваліфікаційного іспиту.

Повідомлення про проведення кваліфікаційного іспиту повинно містити інформацію про дату, час, місце проведення кваліфікаційного іспиту із зазначенням кінцевого строку подачі документів до головного управління юстиції. У повідомленні може міститися додаткова інформація.

Особа, яка має намір скласти кваліфікаційний іспит, не пізніше ніж за двадцять днів до дня проведення кваліфікаційного іспиту особисто подає до відповідного головного управління юстиції заяву на ім'я начальника головного управління юстиції про внесення до Комісії подання про допуск цієї особи до кваліфікаційного іспиту. Заява підлягає реєстрації в установленому порядку.

До заяви додаються такі документи:

оригінал та копія диплома про повну вищу юридичну освіту; оригінал та копія довідки про відсутність судимості;

трудова книжка та копія трудової книжки, якщо особа на час подачі документів не працює;

копія трудової книжки, завірена за місцем роботи, якщо особа на час подачі документів працює;

паспорт громадянина України та копії першої, другої сторінок паспорта громадянина України та сторінки, на якій проставлено штамп про реєстрацію місця проживання фізичної особи.

Особа, яка пройшла стажування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса, додає до заяви документи, передбачені цим пунктом, а також висновок та копію висновку про проходження стажування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса.

Особа, що складає кваліфікаційний іспит для підтвердження кваліфікації, додає до заяви документи, передбачені пунктом 6 цього Порядку, а також копію свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Копії документів, передбачених пунктами 6, 7 цього Порядку, засвідчуються в установленому порядку, а оригінали повертаються особі.

У разі якщо особою подано всі передбачені цим Порядком документи, їх копії формуються відповідальною особою управління юстиції в особову справу особи, яка має

намір скласти кваліфікаційний іспит.

Єдиною підставою для відмови головних управлінь юстиції в підготовці та направленні до Комісії подання про допуск особи до складання кваліфікаційного іспиту може бути ненадання особою всіх передбачених цим Порядком документів.

На підставі результатів складеного іспиту Вища кваліфікаційна комісія нотаріату приймає рішення про видачу (або відмову у видачі) Міністерством юстиції України свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Особи, які не склали кваліфікаційний іспит, допускаються до наступного його складання не раніш як через рік за поданням відповідно Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі.

Особа, приватна нотаріальна діяльність якої не здійснювалася протягом трьох років після отримання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю і яка не працювала нотаріусом, консультантом державної нотаріальної контори чи помічником (консультантом) приватного нотаріуса, не була посадовою особою, яка здійснює керівництво та контроль за діяльністю нотаріату, до подання заяви про реєстрацію нотаріальної діяльності повинна підтвердити свою кваліфікацію шляхом складання нового кваліфікаційного іспиту в порядку, встановленому Міністерством юстиції України.

Питання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю розглядається Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату за поданням відповідно Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі або Нотаріальної палати України у випадках, визначених цим Законом.

Порядок внесення відповідно Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі або Нотаріальною палатою України подання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю та його розгляд Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату встановлюється Міністерством юстиції України.

Рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату може бути оскаржено до суду.

Свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю видається Міністерством юстиції України на підставі рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату.

Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.

Відмову у видачі свідоцтва може бути оскаржено до суду.

За видачу свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю вноситься плата, розмір якої встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю може бути

анульовано Міністерством юстиції України:

за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, прийнятим на підставі подання Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, у випадках:

- а) втрати громадянства України або виїзду за межі України на постійне проживання;
- б) винесення щодо нотаріуса обвинувального вироку суду, який набрав чинності;
- в) винесення ухвали про застосування щодо нотаріуса примусових заходів медичного характеру, що набрала законної сили;
- г) закриття кримінального провадження щодо нотаріуса з nereабілітуючих підстав;
- д) винесення рішення суду, що набрало законної сили, про обмеження дієздатності особи, яка виконує обов'язки нотаріуса, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, оголошення її померлою;
- е) неодноразового порушення нотаріусом чинного законодавства при вчиненні нотаріальних дій або грубого порушення закону, яке завдало шкоди інтересам держави, підприємств, установ, організацій, громадян;
- є) невідповідності нотаріуса займаній посаді внаслідок стану здоров'я, що перешкоджає нотаріальній діяльності;
- ж) порушення нотаріусом вимог, передбачених частиною четвертою статті 3, частиною першою статті 8 та статтею 9 цього Закону;
- з) набрання законної сили рішенням суду про порушення нотаріусом вимог законодавства при вчиненні ним нотаріальної дії;
- и) знищення чи втрати нотаріусом або з його вини архіву нотаріуса або окремих документів;
- і) неодноразового порушення нотаріусом правил професійної етики, затверджених Міністерством юстиції України;

за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, прийнятим на підставі подання Нотаріальної палати України, у разі неодноразового порушення нотаріусом правил професійної етики.

Рішення про анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю може бути оскаржено до суду.

Реєстраційна справа приватного нотаріуса зберігається і ведеться відповідно Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі.

ВИСНОВКИ З ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

Таким чином, нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість,

обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

ПРИВАТНА НОТАРІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Реєстрація приватної нотаріальної діяльності Реєстрація приватної нотаріальної діяльності провадиться Головним

управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі на підставі заяви особи, яка має свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю, та акта про сертифікацію про відповідність робочого місця (контори) приватного нотаріуса встановленим цим Законом умовам. У заяві зазначається назва нотаріального округу, в якому особа буде займатися нотаріальною діяльністю.

Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.

Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.

До заяви про реєстрацію приватної нотаріальної діяльності додаються: свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю та його засвідчена копія;

документ, що підтверджує право власності або право оренди на приміщення для розташування робочого місця (контори) приватного нотаріуса, чи договір про співпрацю з іншим приватним нотаріусом, який надає заявнику відповідне приміщення, та його засвідчена копія;

дві фотокартки розміром 3х4 см;

паспорт громадянина України, який подається особисто.

Реєстраційне посвідчення видається Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі у семиденний строк після подання заяви. Відмова у реєстрації приватної нотаріальної діяльності допускається у разі, якщо подані документи не відповідають встановленим вимогам, а також з підстав, передбачених пунктом 8-1 частини першої статті 30 цього Закону. Про видачу реєстраційного посвідчення Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі повідомляють органи доходів і зборів за місцем постійного проживання приватного нотаріуса.

реєстраційному посвідченні зазначаються нотаріальний округ та адреса робочого місця (контори) приватного нотаріуса.

Приватний нотаріус зобов'язаний розпочати нотаріальну діяльність протягом 30 робочих днів після видачі реєстраційного посвідчення.

разі коли нотаріус не розпочав роботу в установлений строк без поважних на те причин, реєстраційне посвідчення за наказом Головного

управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі анулюється.

Приватний нотаріус вправі мати контору, укладати цивільно-правові та трудові договори, відкривати поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банках.

Час прийому громадян приватним нотаріусом повинен становити не менше п'яти годин на день і п'яти робочих днів на тиждень за виключенням обставин, за яких нотаріус з незалежних від нього причин не може здійснювати такий прийом.

Робоче місце (контора) приватного нотаріуса має знаходитись у межах нотаріального округу, в якому приватний нотаріус здійснює нотаріальну діяльність.

Робоче місце (контора) має відповідати таким умовам:

- забезпечувати дотримання нотаріальної таємниці;
- давати можливість кожному приватному нотаріусу, який здійснює нотаріальну діяльність, одночасно та незалежно від іншого приватного нотаріуса здійснювати нотаріальну діяльність;
- бути захищеним від несанкціонованого проникнення;
- бути забезпеченим сейфом для зберігання печаток, штампів, металевою шафою для зберігання архіву нотаріуса;
- кількість кімнат у приміщенні, де знаходиться робоче місце (контора) приватного нотаріуса, не може бути меншою, ніж кількість приватних нотаріусів, які здійснюють нотаріальну діяльність у його межах;
- бути пристосованим для роботи технічного персоналу з документами у відокремленій від нотаріуса кімнаті.

До початку нотаріальної діяльності приватним нотаріусом, а також у разі зміни адреси розташування робочого місця (контори) приватного нотаріуса, Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі протягом 15 днів з моменту отримання заяви про зміну адреси розташування робочого місця (контори) проводиться перевірка відповідності робочого місця (контори) приватного нотаріуса встановленим цим Законом умовам, за результатами якої складається акт про сертифікацію робочого місця (контори) приватного нотаріуса або акт про відмову у сертифікації робочого місця (контори) приватного нотаріуса.

Приватний нотаріус може здійснювати нотаріальну діяльність лише за наявності акта про сертифікацію робочого місця (контори) приватного нотаріуса або рішення суду, яке набрало законної сили, яким визнано незаконним акт про відмову у сертифікації робочого місця (контори) приватного нотаріуса.

Про зміну адреси робочого місця (контори) приватний нотаріус зобов'язаний протягом трьох робочих днів повідомити Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі.

Нотаріальна діяльність приватного нотаріуса тимчасово

зупиняється на час дії таких обставин:

якщо приватний нотаріус не має приміщення для розміщення робочого місця або це приміщення не відповідає встановленим цим Законом умовам, - до усунення цих недоліків, але не більше 60 днів з дня виявлення цього порушення;

якщо приватний нотаріус не уклав договір про страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса або розмір страхової суми не відповідає вимогам цього Закону, - до усунення цих недоліків, але не більше 30 днів з дня виявлення цього порушення;

якщо приватний нотаріус при вчиненні нотаріальних дій неодноразово порушував правила нотаріального діловодства, - до закінчення строку проходження підвищення кваліфікації (не більше двох тижнів);

у разі необґрунтованої відмови приватного нотаріуса від надання Міністерству юстиції України, Головному управлінню юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головним управлінням юстиції в областях, містах Києві та Севастополі в порядку, передбаченому цим Законом, документів для перевірки організації нотаріальної діяльності та виконання правил нотаріального діловодства - до усунення цієї обставини;

у разі заміщення приватного нотаріуса в порядку, передбаченому цим Законом, - на строк такого заміщення;

у разі ненадання інформації приватним нотаріусом органам та особам, зазначеним у частинах п'ятій - восьмій, десятій статті 8 цього Закону, до усунення цієї обставини;

у разі обрання нотаріуса на посаду, зайняття якої несумісне зі здійсненням нотаріальної діяльності;

Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі надіслали до Міністерства юстиції України подання про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю - до вирішення питання по суті, але не більш як на шість місяців.

Приватний нотаріус вправі зупинити нотаріальну діяльність за власним бажанням на строк, що не перевищує двох місяців протягом календарного року, або на більший строк за наявності поважних причин (вагітність, догляд за дитиною, хвороба тощо).

Про зупинення нотаріальної діяльності на строк більше трьох днів приватний нотаріус зобов'язаний не пізніше ніж за один робочий день до дня зупинення нотаріальної діяльності письмово повідомити Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі із зазначенням причин та строку відсутності.

Підставами припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса є:

подання приватним нотаріусом письмової заяви про припинення нотаріальної діяльності;

2) анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною

діяльністю;

неусунення приватним нотаріусом без поважних причин порушень, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 29-1 цього Закону;

смерть приватного нотаріуса або оголошення його померлим у порядку, встановленому законом;

припинення громадянства України або виїзд за межі України на постійне проживання;

призначення приватного нотаріуса на посаду, зайняття якої несумісне зі здійсненням нотаріальної діяльності;

невиконання приватним нотаріусом наказу Міністерства юстиції України, Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі про зупинення його нотаріальної діяльності, за винятком випадків оскарження приватним нотаріусом такого наказу;

набрання законної сили обвинувальним вироком суду, яким приватний нотаріус засуджений за навмисний злочин;

8-1) набрання законної сили судовим рішенням, відповідно до якого нотаріуса притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" (3206-17);

набрання законної сили рішенням суду про визнання приватного нотаріуса недієздатним, обмежено дієздатним або про застосування до нього примусових заходів медичного характеру;

набрання законної сили рішенням суду про визнання приватного нотаріуса безвісно відсутнім.

Перевірка організації нотаріальної діяльності приватного нотаріуса, дотримання ним порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства

Міністерство юстиції України, Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі проводять перевірку організації нотаріальної діяльності приватного нотаріуса, дотримання ним порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства за певний період. Проведення повторної перевірки тих питань, які вже були предметом перевірки, не допускається, крім перевірки звернень громадян чи юридичних осіб у межах предмета звернення та повноважень Міністерства юстиції України, Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі.

Перевірка організації нотаріальної діяльності приватного нотаріуса, дотримання ним порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства, крім повторних перевірок, передбачених цим Законом, проводиться не частіше одного разу на два роки виключно на робочому місці (у конторі) приватного нотаріуса з обов'язковим повідомленням його про проведення такої перевірки.

Приватний нотаріус зобов'язаний надавати посадовим особам,

уповноваженим проводити перевірку, відомості і документи щодо організації нотаріальної діяльності, дотримання ним порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства.

разі виявлення під час перевірки порушень в організації нотаріальної діяльності приватного нотаріуса або неодноразових порушень ним правил нотаріального діловодства Міністерство юстиції України, Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, які проводили перевірку, можуть зупинити або припинити нотаріальну діяльність приватного нотаріуса з підстав та у порядку, передбачених цим Законом.

разі виявлення під час перевірки неодноразового грубого порушення порядку вчинення нотаріальних дій свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю приватного нотаріуса може бути анульовано у порядку та на підставах, передбачених цим Законом.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

Таким чином, приватно практикуючий нотаріус є одночасно посадовою особою, наділеною державною владою і спеціалістом вільної юридичної професії.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про нотаріат», вчинення нотаріальних дій покладається на нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). У населених пунктах, де немає нотаріусів, нотаріальні дії вчиняють уповноважені на це посадові особи органів місцевого самоврядування. Вчинення нотаріальних дій за кордоном покладається на консульські установи України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, — на дипломатичні представництва України. Крім того, посвідчення заповітів і довіреностей, що дорівнюють до нотаріальних, може провадитися особами, вказаними у ст. 40 Закону (головними лікарями лікарень, лікувальних закладів, санаторіїв; капітанами морських судів; начальниками експедицій тощо).

Нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом

державної нотаріальної контори - не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

Рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату є остаточним.

На підставі рішення кваліфікаційної комісії нотаріату Міністерством юстиції України видається свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю. Відмова у видачі свідоцтва може бути оскаржена до суду протягом місячного строку з дня її отримання.

Реєстрація приватної нотаріальної діяльності провадиться управліннями юстиції Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій за заявою особи, що має свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю.

Відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону, документи, що оформлюються державними і приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу.

При вчиненні нотаріальних дій і державні, і приватні нотаріуси рівною мірою реалізують усі функції нотаріальної діяльності: забезпечення безспірності та доказової сили документів, законності вчинюваних актів, сприяння фізичним та юридичним особам у здійсненні їх прав та законних інтересів.

Отже, приватно практикуючий нотаріус є одночасно посадовою особою, наділеною державною владою, і спеціалістом вільної юридичної професії. Саме так вирішено це питання у країнах, де традиційно діє вільний нотаріат (Франція, Італія, Німеччина та ін.).

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Які нотаріальні дії можуть здійснювати консульські установи України

Що мають право посвідчувати капітани морських суден?

Хто може бути нотаріусом?

Яка вноситься плата за видачу свідоцтва на право заняття нотаріальною діяльністю?

Де можна оскаржити рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату?

ТЕМА № 3. НОТАРІАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

(2 ГОДИНИ)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Поняття нотаріального процесу та його стадії.....	70
Суб'єкти нотаріального процесу.....	77
Нотаріальні провадження та їх класифікація.....	79

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – стор. 416. – стаття 1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст.27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995.176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст.349.
- .
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст.131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст.135.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст.492.

12. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 50. – ст.695.
13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.
23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.

24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.
25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105. – стаття 3890.
32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.

33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – стор. 172. – стаття 3312.
34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157. – стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69. – стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16. – стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070
40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.

42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>
43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.
44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09
45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm
46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>
51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>

- 52.Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/v0009700-09>
- 53.Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
- 54.Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
- 55.Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
- 56.Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
- 57.Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
- 58.Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
- 59.Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.:Алерта, 2015. – 484 с.
- 60.Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
- 61.Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонова Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
- 62.Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрсвіт, 2007. – 436 с.
- 63.Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України : Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
- 64.Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для

реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М. Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.

65. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування, законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.
66. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 800 с.
67. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 784 с.
68. Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. – 96 с.
69. Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид. – К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
70. Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова. – К. : МАУП, 2001. – 120 с.
71. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
72. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред. Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2. вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
73. Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
75. Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
76. Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
77. Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч. / П. М. Павлик, Т. М. Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.
78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.

79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою вивчення даної теми є з'ясування ролі, змісту, значення нотаріального процесу. Відповідно до мети, завдання вивчення теми полягає засвоєнні студентами інституту нотаріального процесу (нотаріальне провадження, класифікація) та його значення у цивільних, сімейних адміністративних, кримінальних справах.

ВСТУП

Нотаріат – спеціальний правозастосовчий, юрисдикційний орган, що владно вирішує в межах своєї компетенції правові питання, його діяльність можна розглядати як особливий вид державної діяльності, здійснюваної у визначеному процесуальному порядку. Відносини, що виникають у зв'язку з учиненням нотаріальної діяльності між нотаріатом і фізичною чи юридичною особою з приводу посвідчення юридичних фактів (угод), вживання заходів щодо охорони спадкового майна, видачі свідоцтв про право на спадщину і т. ін., за своїм характером є процесуальними, спрямованими на вирішення матеріально-правових питань, віднесених до його компетенції. Усе це свідчить про те, що процесуальний порядок вчинення нотаріальних дій, маючи визначену регламентовану систему процесуальних дій, складає зміст нотаріального процесу.

Для розробки визначення нотаріального процесу і його характеристики як самостійного правового інституту необхідно враховувати, що питання про природу юридичного процесу взагалі є дискусійним.

Зміст нотаріального процесу складають процесуальні дії нотаріусів або прирівняних до них осіб та інших учасників нотаріального процесу, якими реалізуються їх процесуальні права й обов'язки.

лекції будуть розглянуті й інші питання: принципи нотаріального процесу та їх характерні особливості; нотаріальні провадження та їх класифікація; суб'єкти та стадії нотаріального процесу.

І. ПОНЯТТЯ НОТАРІАЛЬНОГО

ПРОЦЕСУ

Розгляд питання про місце нотаріату в системі юстиції і про його природу приводить до висновку про те, що нотаріальна діяльність є процесуальною за своїм характером.

зв'язку з цим доречною буде далі характеристика нотаріального процесу як різновиду юридичного процесу.

Оскільки нотаріат – спеціальний правозастосовчий, юрисдикційний орган, що владно вирішує в межах своєї компетенції правові питання, його діяльність можна розглядати як особливий вид державної діяльності, здійснюваної у визначеному процесуальному порядку. Відносини, що виникають у зв'язку з учиненням нотаріальної діяльності між нотаріатом і фізичною чи юридичною особою з приводу посвідчення юридичних фактів (угод), вживання заходів щодо охорони спадкового майна, видачі свідоцтв про право на спадщину і т. ін., за своїм характером є процесуальними, спрямованими на вирішення матеріально-правових питань, віднесених до його компетенції. Усе це свідчить про те, що процесуальний порядок вчинення нотаріальних дій, маючи визначену регламентовану систему процесуальних дій, складає зміст нотаріального процесу.

Для розробки визначення нотаріального процесу і його характеристики як самостійного правового інституту необхідно враховувати, що питання про природу юридичного процесу взагалі є дискусійним.

У теорії цивільного процесуального права розроблене поняття цивільного процесу як сукупності процесуальних дій суду й учасників процесу, що відбуваються у певному встановленому законом порядку. Аналогічне поняття процесу розроблене і в науках кримінального й адміністративного процесів. Слід зазначити, що більшістю правознавців процесуальне право розуміється виключно як судове і лише деякі з них допускають існування інших, несудових процесуальних форм (І. Жеруоліс, С. В. Курильов, Д. М. Чечот та ін.).

На наш погляд, уявлення про те, що процесуальне право – це судове процесуальне право, а юридичний процес – це судовий процес, судочинство, не враховують розширення сфери процесуального регулювання, розвиток нових процесуальних форм. У процесуальній формі здійснюється не тільки судова діяльність, а й діяльність інших юрисдикційних органів. Разом з тим, законодавча інституалізація різновидів юридичних процесів, у тому числі й нотаріального, не означає уніфікованості процесуального порядку вирішення юридичних справ, тому що діяльність із захисту права в різних формах юрисдикції неоднакова за своїми характером, завданням і цілями. Кожна форма захисту цивільних прав конструється з урахуванням специфіки компетенції органу і покладених на нього задач. А особливості в організаційній структурі, компетенції, способах вирішення справи, що характеризують той чи інший юрисдикційний орган, визначають наявність судової, нотаріальної, третейської та інших процесуальних форм. Діяльність, рамках якої компетентним органом – нотаріусом – вирішується конкретна нотаріальна справа, а результатом є правозастосовчий нотаріальний акт, що містить висновок про наявність у заінтересованої особи певного права чи

наявність юридичного факту. Нотаріальний процес – це форма вчинення цієї діяльності, вид юридичного процесу, що являє собою встановлений законом порядок вчинення нотаріальних дій. Зміст нотаріального процесу складають процесуальні дії нотаріусів або прирівняних до них осіб та інших учасників нотаріального процесу, якими реалізуються їх процесуальні права й обов'язки.

Нотаріальний процес характеризується низкою ознак, властивих юридичному процесу. Нотаріальний процес – це розгляд (вирішення) певної юридичної справи. Юридична справа – це обставина, що розглядається на підставі закону, а її наслідки здійснюються у виконання закону.

У результаті вирішення юридичної справи нотаріусом (вчинення нотаріальних дій) юридичні права й обов'язки осіб, стосовно яких ці дії були вчинені, санкціонуються державою, документам надається офіційне значення, що дозволяє зазначеним особам набувати певного статусу і здійснювати певні дії (приміром, успадковувати майно за заповітом).

Нотаріальний процес – правова форма діяльності уповноважених на те органів держави і посадових осіб. Вчинення нотаріальних дій здійснює суворо встановлене коло осіб, конкретний склад і обсяг компетенції яких встановлені законодавством (статті 1, 3, 34–38, 40, 40-1 Закону). Порушення правил, що визначають компетенцію осіб, які можуть вчинювати нотаріальні дії, тягне за собою несприятливі процесуальні наслідки – визнання недійсними вчинюваних дій (див., наприклад, ст. 9 Закону).

Нотаріальний процес як різновид юридичного процесу – це діяльність, результати якої обов'язково оформляються у відповідних процесуальних актах-документах. Так, згідно зі ст. 48 Закону, при посвідченні угод, засвідченні правильності копій документів і виписок з них, справжності підписів на документах, правильності перекладу документів з однієї мови на іншу, а також часу пред'явлення документа на відповідних матеріалах вчиняються посвідчувальні написи. На підтвердження права на спадщину, права власності, посвідчення фактів, що громадянин живий, про перебування громадянина в певному місці, тотожності громадянина з особою, зображеною на фотокартці, про прийняття на збереження документів видаються відповідні свідоцтва. Стаття 89 Закону регулює питання про зміст виконавчого напису.

Крім того, згідно зі ст. 52 Закону, всі нотаріальні дії, вчинені нотаріусом чи посадовою особою виконавчого комітету, реєструються в реєстрах нотаріальних дій.

Юридичний процес і нотаріальний процес як його різновид – діяльність, яка спричинює об'єктивну потребу у процедурно-процесуальній регламентації, що є гарантією правильного, швидкого й ефективного розгляду справи, винесення законного й обґрунтованого рішення.

Нотаріальний процес – це діяльність, безпосередньо пов'язана з необхідністю використання різних методів і засобів юридичної техніки. У нотаріальному процесі існує система вимог, що пред'являються до нотаріального провадження, які містяться в Правилах ведення нотаріального діловодства, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від

22.12.2010 N 3253/5, і встановлюють єдиний для державних і приватних нотаріусів порядок документування нотаріальної діяльності, зберігання архіву, організації роботи з документами. Порядок складання нотаріальних свідоцтв і посвідчувальних написів, ведення реєстрів для реєстрації нотаріальних дій, а також інших книг, пов'язаних з учиненням нотаріальних дій, регулюється також Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України.

Оскільки нотаріальний процес є різновидом юридичного процесу і зводиться до передбаченого законом порядку вчинення нотаріальних дій, він характеризується складним структурним змістом. Елементами нотаріального процесу, на нашу думку, є його суб'єкти, стадії і провадження, що дозволяють окреслити просторово-часові межі та предметний зміст цієї форми діяльності.

Стадії нотаріального процесу

Стадійність – це ознака нотаріального процесу, що визначає його динаміку, послідовність здійснення процесуальної діяльності. Стадія нотаріального процесу як його складова частина утворюється сукупністю нотаріальних процесуальних дій, спрямованих до однієї найближчої процесуальної мети, і характеризується просторово-часовими межами, специфічним колом суб'єктів, які мають певні права та обов'язки, властиві саме їм в цій стадії і володіють процесуальними документами, що видаються нотаріусом у даній стадії.

урахуванням запропонованого визначення в нотаріальному процесі молена виділити такі обов'язкові стадії:

- 1) порушення нотаріального провадження;
- 2) підготовка до вчинення нотаріальної дії;
- 3) розгляд нотаріальної справи по суті та написання нотаріального акта.

Стадія порушення нотаріального провадження складається з подачі заяви і прийняття її посадовою особою, яка вчиняє нотаріальну дію. Прийняття заяви передуює перевірці передумов на вчинення тієї чи іншої нотаріальної дії та умов реалізації цього права. Стадія порушення нотаріального провадження починається в момент звернення заінтересованої вчиненні нотаріальної дії особи до нотаріуса або прирівняної до нього особи і закінчується прийняттям рішення про вчинення нотаріальної дії чи про відмову в її вчиненні.

Підстави до відмови у порушенні нотаріального провадження вичерпно закріплені в законодавстві. Так, ст. 49 Закону, п. 1 Глави 13 Розділу 1 Порядку передбачають, що нотаріус або посадова особа, яка вчиняє нотаріальні дії, відмовляє у вчиненні нотаріальної дії, якщо:

- 1) вчинення такої дії суперечить законодавству України;
 - не подано відомості (інформацію) та документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії;
 - дія підлягає вчиненню іншим нотаріусом або посадовою особою, яка вчиняє нотаріальні дії;
 - є сумніви у тому, що фізична особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, усвідомлює значення, зміст, правові наслідки цієї дії або ця

особа діє під впливом насильства;

з проханням про вчинення нотаріальної дії звернулася особа, яка в установленому порядку визнана недієздатною, або уповноважений представник не має необхідних повноважень;

правочин, що укладається від імені юридичної особи, суперечить цілям, зазначеним у їх статуті чи положенні, або виходить за межі їх діяльності;

особа, яка звернулася з проханням про вчинення нотаріальної дії, не внесла плату за її вчинення;

особа, яка звернулася з проханням про вчинення нотаріальної дії, не внесла встановлені законодавством платежі, пов'язані з її вчиненням;

в інших випадках, передбачених цим Законом.

Нотаріусу або посадовій особі, яка вчиняє нотаріальні дії, забороняється безпідставно відмовляти у вчиненні нотаріальної дії.

На вимогу особи, якій відмовлено у вчиненні нотаріальної дії, нотаріус або посадова особа, яка вчиняє нотаріальні дії, зобов'язані викласти причини відмови в письмовій формі і роз'яснити порядок її оскарження. Про відмову вчиненні нотаріальної дії нотаріус протягом трьох робочих днів виносить відповідну постанову.

За своїм характером підстави для відмови в порушенні нотаріального провадження можуть бути розподілені на дві групи. До першої належать випадки, коли в заінтересованої особи відсутнє право на звернення в органи нотаріату (вчинення дій, про які просить заінтересована особа, суперечить закону; правочин, що укладається від імені юридичної особи, суперечить цілям, зазначеним в її статуті чи положенні, і т. ін.). Друга охоплює випадки, коли заінтересованою особою не дотримуються необхідні умови вчинення права на звернення в нотаріальні органи (дії підлягають здійсненню іншим нотаріусом чи посадовою особою; із проханням про вчинення нотаріальної дії звернулася недієздатна особа чи представник, що не має необхідних повноважень, і т. ін.).

стадії порушення нотаріального процесу нотаріусом здійснюються також дії, спрямовані на установлення особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії (ст. 43 Закону), і визначення обсягу цивільної дієздатності фізичних осіб і перевірка цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, перевірка повноважень представника фізичної або юридичної особи. (ст. 44 Закону).

Стадія підготовки як самостійна стадія нотаріального процесу має своєю метою створити необхідні умови для правильного вчинення нотаріальної дії і прийняття нотаріального акта. Зміст стадії підготовки складають дії, пов'язані з:

- 1) встановленням кола фактів, що мають значення для даної справи;
- 2) визначенням кола доказів, необхідних для підтвердження цих фактів;
- 3) рішенням питання про склад осіб, що повинні будуть взяти участь у вчиненні даної нотаріальної дії;
- 4) забезпеченням представлення всіх потрібних доказів і доведення до відома осіб, заінтересованих у справі, тієї інформації, одержання якої ними

від нотаріуса передбачено законодавством;

роз'ясненням особам, що звернулися за вчиненням нотаріальних дій, їх змісту і значення з вказівкою можливих правових наслідків.

Вирішення питання, пов'язаного із встановленням кола фактів, що мають значення для даної справи, здійснюється з урахуванням норми матеріального права, яка регулює ті відносини, що стануть предметом нотаріальної діяльності.

Цим керується нотаріус при витребуванні документів, що підтверджують цей факт. Наприклад, відповідно до підпункт 1.2 пункту 1 глави 2 розділу II Порядку п. 62 Інструкції, право власності на житловий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, інші будівлі і споруди, що відчужуються, може бути підтверджено, зокрема, одним з таких документів або їх дублікатів:

нотаріально посвідченим договором купівлі-продажу, пожертви, довічного утримання (догляду), ренти, дарування, міни, спадковим договором;

свідоцтвом про придбання арештованого нерухомого майна з публічних торгів (аукціонів);

свідоцтвом про придбання заставленого майна на аукціоні (публічних торгах);

свідоцтвом про право власності на об'єкти нерухомого майна;

свідоцтвом про право на спадщину; свідоцтвом про право власності на частку в спільному майні подружжя;

договором про поділ спадкового майна;

договором про припинення права на утримання за умови набуття права на нерухоме майно;

договором про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно;

договором про виділення частки в натурі (поділ);

іпотечним договором, договором про задоволення вимог іпотекодержателя, якщо умовами таких договорів передбачено передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки;

рішенням суду;

договором купівлі-продажу, зареєстрованим на біржі, укладеним відповідно до вимог законодавства, за наявності відмітки на ньому про реєстрацію відповідних прав тощо.

У стадії підготовки справи нотаріус зобов'язаний з'ясувати питання про наявність одного з перерахованих документів.

Визначивши коло фактів і доказів, що їх підтверджують, нотаріус має з'ясувати коло суб'єктів процесу по даній справі. У першу чергу це заінтересовані особи і їх представники. У випадках, передбачених законом, це можуть бути також особи, які підписують угоду замість заінтересованих осіб, що самі цього зробити не можуть. Визначення інших суб'єктів обумовлено матеріально-правовими особливостями конкретної нотаріальної справи. Так, при укладенні шлюбного договору необхідна присутність обох з подружжя.

Найширшим колом суб'єктів характеризуються спадкові справи. Суб'єктами нотаріального процесу по таких справах можуть бути:

- спадкоємці;
- хранителі, опікуни й інші особи, яким передано на збереження спадкове майно;
- відповідні фінансові органи, коли успадковує держава;
- свідки, присутність яких необхідна при складанні опису спадкового майна, та ін.

З'ясувавши коло суб'єктів, нотаріус зобов'язаний вжити заходів щодо їхнього оповіщення. Так, згідно зі ст. 63 Закону, державний нотаріус може зробити виклик спадкоємців шляхом публічного оголошення чи повідомлення про це в пресі.

Відповідно до абз. 3 ст. 5 Закону, нотаріус зобов'язаний роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду. Приміром, при посвідченні правочинів про перехід права власності на житловий будинок, будівлю або споруду нотаріус роз'яснює сторонам зміст статті 377 Цивільного кодексу України щодо переходу права власності або права користування на земельну ділянку, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення.

Деякі вчені дії з роз'яснення правового значення і змісту вчинюваних дій відносять до змісту стадії розгляду справи по суті і вчинення нотаріальної дії. Представляється, що така точка зору є необґрунтованою і не сприяє вдосконалюванню нотаріальної практики. Подібне роз'яснення має на меті надання допомоги заінтересованим особам у реалізації своїх матеріальних і процесуальних прав. Тому інформацію про них ці особи мають одержати якомога раніше після початку процесу, тобто на стадії підготовки, оскільки вже з моменту виникнення процесу вони повинні знати свої процесуальні права й обов'язки, щоб мати можливість повноцінно використовувати їх для досягнення своїх цілей.

Здійснивши всі підготовчі дії, нотаріус переходить до розгляду справи по суті і здійсненню нотаріального акту, що закінчується винесенням відповідного процесуального документа – видачею нотаріального свідоцтва чи вчиненням посвідчувального напису. Саме на цій стадії нотаріус зобов'язаний переконатися в тім, що зміст вчинюваних дій відповідає вимогам закону і намірам сторін.

Предметом діяльності нотаріуса на стадії розгляду справи по суті і вчинення нотаріального акту буде аналіз представлених доказових матеріалів, їх дослідження й оцінка, на підставі чого буде зроблений висновок про застосування норм матеріального права й оформлений і виданий відповідний процесуальний документ.

Розглянута стадія складається з кількох частин: підготовча частина; безпосереднє вчинення посвідчувального напису або видача свідоцтва; реєстрація нотаріальної дії.

Зміст підготовчої частини складають дії, пов'язані з встановленням фактичних обставин у справі. З цією метою нотаріус перевіряє надані

документи, дає їм остаточну оцінку, робить висновок про юридичні факти, про право або законний інтерес особи, що звернулася за вчиненням нотаріальної дії. Наприклад, при посвідченні заповіту нотаріус перевіряє, чи не містить заповіт розпоряджень, що суперечать вимогам законодавству (п. 2.2. глави 3 розділу 2 Порядку).

До змісту підготовчої частини відносять також вчинення дій, що повинні передувати здійсненню нотаріального акту по деяких справах. Наприклад, перед вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна нотаріус повинен, зокрема, повідомити про це тих спадкоємців, місце проживання або роботи яких йому відоме (п. 2.2 глави 9 розділу 2 Порядку).

У рамках підготовчої частини при посвідченні угод і здійсненні деяких інших нотаріальних дій у випадках, передбачених законодавством, перевіряється дійсність підписів учасників угод та інших осіб, що звернулися за вчиненням нотаріальної дії (ст. 45 Закону).

Нотаріально засвідчувані угоди, а також заяви й інші документи підписуються в присутності нотаріуса чи іншої посадової особи, що вчиняє нотаріальну дію. Якщо правочин, заява чи інший документ підписаний під час відсутності зазначених осіб, громадянин повинний особисто підтвердити, що документ підписаний ним.

Якщо громадянин внаслідок фізичної вади, хвороби чи з інших поважних причин не може власноручно підписати угоду, заяву чи інший документ, за його дорученням в його присутності й у присутності нотаріуса угоду, заяву чи інший документ може підписати інший громадянин. Про причини, з яких громадянин, заінтересований у вчиненні нотаріальної дії, не міг підписати документ, вказується у посвідчувальному напису. Угоду не може підписувати особа, на користь якої чи за участі якої вона засвідчується.

Нотаріус чи інша посадова особа, що вчиняє нотаріальні дії, може не вимагати щоразу явки відомих їм посадових осіб підприємств, установ і організацій, якщо він має зразки їх підписів, отримані при особистому зверненні, а справжність їх підписів не викликає сумніву.

Вчинення нотаріального акту полягає:

- 1) у видачі свідоцтв;
- 2) у видачі виконавчого напису;
- 3) у здійсненні посвідчувального напису;
- 4) у вчиненні напису про заборону відчуження майна;
- 5) у складанні акта опису спадкового майна;
- 6) у вчиненні морського протесту;
- 7) у складанні акта про протест векселя

Законодавство (ст. 42 Закону) передбачає можливість відкладення нотаріальної дії у разі:

- 1) необхідності витребування додаткових відомостей чи документів від фізичних та юридичних осіб;
- 2) надсилання документів на експертизу;
- 3) якщо відповідно до закону нотаріус повинний впевнитись у відсутності у заінтересованих осіб заперечень проти вчинення цієї дії.

Строк, на який відкладається вчинення нотаріальної дії в цих випадках, не може перевищувати одного місяця (ч. 3 ст. 42 Закону).

За обґрунтованою письмовою заявою заінтересованої особи, яка звернулася до суду та на підставі отриманого від суду повідомлення про надходження позовної заяви заінтересованої особи, яка оспорує право або факт, про посвідчення якого просить інша заінтересована особа, вчинення нотаріальної дії зупиняється до вирішення справи судом. Законами України можуть бути встановлені також інші підстави для відкладення або зупинення вчинення нотаріальних дій (ч. 4 ст. 42 Закону).

Стаття 52 Закону передбачає, що всі нотаріальні дії реєструються в реєстрах нотаріальних дій. Запис нотаріальної дії здійснюється нотаріусом чи іншим працівником державної нотаріальної контори або особою, яка перебуває у трудових відносинах з приватним нотаріусом, тільки після того, як посвідчувальний напис на документі чи документ, виданий нотаріусом, ним підписані.

Нотаріальна дія вважається вчиненою з моменту реєстрації її в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій (п. 2 глави 11 розділу 1 Поярдку).

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

Оскільки нотаріальний процес є різновидом юридичного процесу і зводиться до передбаченого законом порядку вчинення нотаріальних дій, він характеризується складним структурним змістом. Елементами нотаріального процесу є його суб'єкти, стадії і провадження, що дозволяють окреслити просторово-часовій межі та предметний зміст цієї форми діяльності

СУБ'ЄКТИ НОТАРІАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

До суб'єктів нотаріального процесу належать нотаріальні органи й особи, що беруть участь у здійсненні нотаріальних дій.

Усі суб'єкти нотаріального процесу залежно від функцій і цілей участі можуть бути об'єднані в три групи.

Першу складають нотаріальні органи – державні та приватні нотаріуси, посадові особи місцевих органів виконавчої влади, консульські установи України; посадові особи, які посвідчують заповіти і довіреності, прирівнювані до нотаріальних.

Другу групу утворюють юридично заінтересовані особи. Це фізичні і юридичні особи, за дорученням яких чи стосовно яких відбувалися нотаріальні дії, та їхні представники.

До третьої групи відносять осіб, не заінтересованих у результаті нотаріальної справи, але які також беруть участь у нотаріальному процесі (експерти, перекладачі, зберігачі й опікуни спадкового майна та ін.). Мета їх участі – сприяти здійсненню нотаріальної діяльності і складанню нотаріусом законного й обґрунтованого нотаріального акта.

Нотаріальні органи є центральними й обов'язковими суб'єктами нотаріального процесу, вони наділені повноваженнями складати обов'язкові для всіх інших суб'єктів нотаріальні акти. Владний характер повноважень

нотаріальних органів забезпечує можливість залучення до процесу заінтересованих осіб та інших суб'єктів, збір, дослідження й оцінку доказів і таку організацію процесу, яка створює умови для одержання заінтересованими особами очікуваного результату відповідно до закону, тобто для виконання задач нотаріату.

Покладаючи на нотаріальні органи функцію вчинення нотаріальних дій, держава наділяє їх реальними владними повноваженнями. Правосуб'єктність нотаріальних органів має своєрідний характер. Вона виявляється в компетенції, тому що нотаріальні органи наділяються державою не право- і дієздатністю, а правами й обов'язками, сукупність яких і складає компетенцію нотаріальних органів щодо вчинення нотаріальних дій.

Компетенція нотаріальних органів має різний обсяг, оскільки коло повноважень на вчинення основних нотаріальних дій різне і залежить від суб'єкта, який представляє нотаріальний орган.

Крім нотаріусів і посадових осіб, уповноважених вчинювати нотаріальні дії, до суб'єктів нотаріального процесу належать заінтересовані справі особи. У свою чергу, останні поділяються на осіб-ініціаторів процесу, тобто тих, хто порушує нотаріальне провадження, звертаючись до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії, і осіб, що притягуються до процесу нотаріальним органом.

Наприклад, у порядку ст. 85 Закону нотаріус приймає від боржника в депозит грошові суми та цінні папери для передачі їх кредиту. Про надходження грошових сум і цінних паперів нотаріус сповіщає кредитора і на його вимогу видає йому грошові суми та цінні папери. Тут ініціатором процесу виступає боржник, а кредитора нотаріальний орган зобов'язаний залучити до процесу. Аналогічна ситуація складається при застосуванні ряду інших статей Закону. Так, ст. 55 Закону передбачає, що при наявності заборони відчуження майна, обтяженого боргом, правочин про його відчуження засвідчується лише у разі згоди кредитора і набувача на переведення боргу на набувача. Правочин про відчуження житлового будинку, будівництво якого не закінчено, засвідчується при наявності позитивного рішення виконавчого комітету місцевої ради народних депутатів або відповідної державної адміністрації. Стаття 72 Закону передбачає обов'язкову участь у нотаріальному процесі стягувача, якщо не відбулися прилюдні торги житлового будинку; ст. 71 – спадкоємців померлого з подружжя при видачі свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя; ст. 63 – спадкоємців при відкритті спадщини; п. 99 Інструкції вимагає обов'язкової згоди всіх співвласників при оформленні угоди про передачу в заставу майна, що є у спільній власності.

Існування інституту обов'язкової участі заінтересованих осіб обумовлене тим, що в результаті вчинення нотаріальної дії можуть бути порушені їхні права та інтереси. Така участь забезпечує реалізацію безспірного характеру нотаріального провадження: якщо між зазначеними особами й ініціатором процесу виникає спір, продовження нотаріального процесу стане неможливим, виникне судовий процес. Відсутність же спору між ними в

рамках нотаріального процесу виключає і виникнення судового спору надалі.

До заінтересованих осіб належать також законні (статті 80, 81 Закону) і договірні (ст. 44 Закону) представники, їх інтерес визначається безпосередньо законом (батьки, усиновителі, опікуни чи піклувальники) або договором (адвокати). Здійснюючи функцію сприяння тим, кого вони представляють, в досягненні їх цілей у процесі, представники здатні впливати на виникнення і хід нотаріального процесу.

До незаінтересованих осіб у нотаріальному процесі слід віднести експертів (ст. 51 Закону), перекладачів (статті 15, 79 Закону), зберігачів, опікунів та інших осіб, яким передано на збереження спадкове майно (ст. 61 Закону), свідків (ст. 94 Закону) та інших осіб. Суб'єкти цієї групи не впливають на хід і розвиток процесу, а тільки сприяють успішній діяльності інших учасників тим, що надають необхідний фактичний матеріал. Висновки експертів є для нотаріусів джерелами відомостей, необхідних для вирішення питання про дійсність представлених документів. Перекладач – процесуальна фігура, необхідна для реалізації принципу мови в нотаріальному провадженні для забезпечення здійснення громадянами своїх прав. Без його участі нотаріус, що не володіє відповідною мовою, просто не зможе виконувати нотаріальну дію, передбачену ст. 79 Закону, – посвідчення правильності перекладу. Зберігачі й опікуни спадкового майна – суб'єкти нотаріального процесу, які сприяють належній організації охорони. Свідки підтверджують ті фактичні обставини, що стануть підставою для складання акта про морський протест.

Серед суб'єктів нотаріального процесу слід виділити й осіб, уповноважених зацікавленими громадянами чи організаціями. Вони беруть участь у процесі в порядку статті 45, 97 Закону, підписуючи угоду замість особи, що не може це зробити власноручно внаслідок фізичної вади, хвороби чи з інших поважних причин або, одержуючи від нотаріуса прийняті на збереження в іншій особі документи. Ці суб'єкти відрізняються від представників тим, що спеціально уповноважуються заінтересованими особами на вчинення лише однієї процесуальної дії і внаслідок цього не мають заінтересованості в процесі. Крім того, у ст. 45 Закону вказується, що угоду не може підписувати особа, на користь якої чи за участі якої її посвідчено, тобто заінтересована особа.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, відповідно до діючого законодавства до суб'єктів нотаріального процесу належать нотаріальні органи й особи, що беруть участь у здійсненні нотаріальних дій.

ІІІ. НОТАРІАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ

Нотаріальне провадження є елементом нотаріального процесу, що характеризує предметні його ознаки.

Предметом нотаріальної діяльності є справи, що впливають з цивільних (у широкому розумінні) правовідносин, в яких відсутній спір про

право і про факт.

Усі перераховані в ст. 34 Закону нотаріальні дії характеризуються, по-перше, загальними властивостями, що дозволяють віднести їхнє вчинення до ведення нотаріату, і, по-друге, особливостями, що зумовлюють можливість поділу їх на відповідні групи. Аналіз загальних їх властивостей і дозволяє сформулювати предмет нотаріальної діяльності в цілому, тобто своєрідну нотаріальну підвідомчість, а дослідження особливостей приводить до необхідності виділення видів нотаріальних проваджень.

Нотаріальне провадження в цілому можна визначити як сукупність процесуальних дій, що здійснюються нотаріусами й іншими суб'єктами нотаріального процесу у певному, закріпленому законом порядку. Тим самим підкреслюється, що форма і порядок вчинення нотаріальних дій мають певну правову врегульованість.

Вид же нотаріального провадження (чи окремі нотаріальні провадження) – це порядок вчинення об'єднаних у певні групи нотаріальних дій, подібних за своєю матеріально-правовою природою, що зумовила процесуальні особливості їх вчинення.

Порядок вчинення нотаріальних дій регламентують загальні і спеціальні правила, дотримання яких є загальнообов'язковим, тому що цим забезпечується правильне і швидке вирішення нотаріальної справи, видання законного й обґрунтованого нотаріального акта.

Зміст нотаріального провадження взагалі, тобто загальний порядок, утворюють основні правила вчинення нотаріальних актів, що діють однаковою мірою поза залежністю від того, який конкретно нотаріальний акт вчинюється. Інакше кажучи, застосування норм загального порядку вчинення нотаріальних дій не залежить від їх характеру і є обов'язковим для всіх випадків. Це стосується правил, що визначають обов'язки нотаріуса:

- сприяти громадянам, підприємствам, установам і організаціям у здійсненні їх прав і в захисті їх законних інтересів;
- роз'яснити права і обов'язки;
- попереджати про наслідки нотаріальних дій;
- зберігати таємницю вчинених нотаріальних дій;
- відмовити у здійсненні нотаріальної дії за підставами, передбаченими у Законі;
- встановити особу й перевірити справжність підписів учасників угоди та інших осіб, що звернулися до нотаріуса;
- не приймати документів, що суперечать закону чи містять відомості, які порочать честь і гідність громадян;
- відкласти вчинення нотаріальної дії з метою витребування необхідних документів від установ, організацій, посадових осіб або в разі направлення документів на експертизу;
- роз'яснити порядок оскарження відмови у вчиненні нотаріальної дії і т. ін.

Крім того, Закон як загальні правила вчинення нотаріальних дій називає:

- норми, що регулюють місце і час вчинення нотаріальних дій;

- перевірку дієздатності громадян і правоздатності юридичних осіб;
- витребування відомостей і документів, необхідних для вчинення нотаріальних дій;
- вимоги до документів, що представляються для вчинення нотаріальної дії;
- вчинення посвідчувальних написів і видачу свідоцтв;
- заходи, що вживаються нотаріусами і прирівняними до них особами при виявленні порушень закону;
- реєстрацію нотаріальних дій;
- видачу дублікату нотаріально засвідченого документа.

Кожне з цих правил конкретно розглядається у відповідних главах даного посібника.

Спеціальний порядок нотаріального провадження регламентується стосовно кожної конкретної нотаріальної дії. Процесуальний порядок розгляду різних нотаріальних справ має особливості залежно від предмета нотаріальної діяльності при розгляді певної групи нотаріальних справ.

У літературі неодноразово робилися спроби класифікувати нотаріальні дії. Для цього обиралися різні критерії.

Так, В. Н. Аргунов пропонує всі нотаріальні дії розділити на дві великі групи: обов'язкові – якщо реалізація суб'єктивних прав неможлива без їх нотаріального оформлення, і необов'язкові – коли нотаріальні дії відбуваються за заявою громадян і організацій і повністю залежать від їхнього розсуду. Вчинення чи невчинення таких дій не впливає на реалізацію суб'єктивних прав і слугує лише мірою їх охорони¹. Подібна класифікація, безумовно, має підстави, але не дозволяє виділяти види нотаріального провадження, тому що жодними процесуальними особливостями вчинення обов'язкових нотаріальних дій порівняно з тими, що відбуваються за бажанням громадян, не володіє.

У більш ранніх роботах з питань нотаріату нотаріальні дії класифікувалися за іншими підставами – за їх цілеспрямованістю, змістом, правовим результатом, тобто в зв'язку з тим чи іншим етапом розвитку цивільних правовідносин.

Так, К. С. Юдельсон, класифікуючи нотаріальні дії, виділяє дев'ять груп нотаріальних дій: а) посвідчення угод; б) засвідчення безспірних обставин; в) охоронні дії; г) установлення правового положення відсутнього; ґ) підтвердження майнових прав; д) забезпечення зобов'язань; е) сприяння виконанню зобов'язань; є) забезпечення доказів; ж) примус до виконання безспірних зобов'язань.

Не говорячи вже про те, що деяких з перерахованих дій на сьогоднішній день немає в компетенції нотаріату, слід зазначити, що істотним недоліком цієї класифікації є множинність груп нотаріальних дій, а також необґрунтованість віднесення в окремих випадках у ту саму групу різних за своїм змістом нотаріальних дій.

Класифікація має сприяти з'ясуванню змісту і значення всіх нотаріальних дій разом і кожної дії окремо. Визначивши загальний предмет

і загальні цілі нотаріальної діяльності, можна виділити окремі цілі і предметну спрямованість конкретної нотаріальної дії.

Нотаріат покликаний охороняти законні права й інтереси громадян і організацій шляхом вчинення нотаріальних дій з метою надання їм юридичної вірогідності. Рішенню цієї загальної задачі слугують конкретні завдання, що переслідує вчинення будь-якої нотаріальної дії. Тому зміст нотаріальної дії означає не що інше, як окремий предмет діяльності нотаріуса, з урахуванням того, що загальним предметом є без-спірні справи.

Найпоширенішою є класифікація нотаріальних дій за їх цілеспрямованістю та змістом. Виходячи з цього критерію нотаріальні дії можна розділити на чотири групи і відповідно виділити чотири види нотаріальних проваджень:

а) по здійсненню нотаріальних дій, спрямованих на посвідчення безспірного права;

б) по здійсненню нотаріальних дій, спрямованих на посвідчення безспірного факту;

в) по здійсненню нотаріальних дій, спрямованих на забезпечення збереження майна і документів;

г) по здійсненню нотаріальних дій, спрямованих на надання документу виконавчої сили.

Запропонована класифікація, на наш погляд, може бути визнана найбільш вдалою, оскільки має практичне і теоретичне значення. Вона сприяє, з одного боку, більш глибокому аналізу і пізнанню сутності нотаріальних дій, а з іншого – удосконалюванню процесуального порядку розгляду нотаріальних справ і розробці спеціальних правил їх вчинення.

До групи нотаріальних актів, спрямованих на посвідчення безспірного права, належать нотаріальні дії, пов'язані з видачею свідоцтв: про право на спадщину; про право власності на частку у спільному майні подружжя; про придбання жилих будинків з прилюдних торгів. Об'єктом охорони при здійсненні подібних актів є наявні суб'єктивні права громадян і організацій. При здійсненні нотаріальних дій даної групи нотаріус підтверджує суб'єктивні права громадян, зокрема досягається мета надання вірогідності безспірному праву: спадкування власності на частку у спільному майні подружжя; власності на придбаний з прилюдних торгів жилий будинок. Видані на підтвердження цих безспірних прав свідоцтва надалі можуть бути визнані недійсними тільки в судовому порядку.

До нотаріальних дій, спрямованих на посвідчення і засвідчення безспірних фактів, відносять:

— посвідчення угод;

— посвідчення факту, що громадянин є живим;

— посвідчення факту перебування громадянина у певному місці;

— посвідчення тотожності громадянина з особою, зображеною на фотокартці;

— посвідчення часу пред'явлення документів;

— посвідчення факту передачі заяв громадян і організацій іншим громадянам і організаціям;

- прийняття в депозит грошових сум і цінних паперів тощо.
- До цієї ж групи відносять дії із засвідчення фактичних даних:
 - посвідчення правильності копій документів і виписок з них;
 - посвідчення справжності підписів на документах;
 - посвідчення правильності перекладу документів з однієї мови на іншу;
 - вчинення морських протестів.

При цьому здійснюється охорона законних інтересів, що полягають у наданні вірогідності і визнанні безспірними певних фактів.

До нотаріальних дій, спрямованих на забезпечення збереження майна і документів, відносять:

- вжиття заходів щодо охорони спадкового майна;
- видачу свідоцтва виконавцю заповіту;
- прийняття документів на збереження;
- накладення заборони відчуження жилого будинку й іншого нерухомого майна.

Для цих нотаріальних дій загальною ознакою, що їх поєднує, є те, що всі вони спрямовані на забезпечення збереження певних об'єктів.

Четверту групу складають нотаріальні дії, спрямовані на надання документу виконавчої сили:

- вчинення виконавчого напису;
- вчинення протестів векселів.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ:

Нотаріат покликаний охороняти законні права й інтереси громадян і організацій шляхом вчинення нотаріальних дій з метою надання їм юридичної вірогідності. Рішенню цієї загальної задачі слугують конкретні завдання, що переслідує вчинення будь-якої нотаріальної дії. Тому зміст нотаріальної дії означає не що інше, як окремий предмет діяльності нотаріуса, з урахуванням того, що загальним предметом є безспірні справи.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Як висновок, нотаріальна діяльність є процесуальною за своїм характером.

Нотаріальний процес характеризується низкою ознак, властивих юридичному процесу. Нотаріальний процес – це розгляд (вирішення) певної юридичної справи. Юридична справа – це обставина, що розглядається на підставі закону, а її наслідки здійснюються у виконання закону.

результаті вирішення юридичної справи нотаріусом (вчинення нотаріальних дій) юридичні права й обов'язки осіб, стосовно яких ці дії були вчинені, санкціонуються державою, документам надається офіційне значення, що дозволяє зазначеним особам набувати певного статусу і здійснювати певні дії (приміром, успадковувати майно за заповітом).

Нотаріальний процес – правова форма діяльності уповноважених на теорганів держави і посадових осіб. Вчинення нотаріальних дій здійснює суворо встановлене коло осіб, конкретний склад і обсяг компетенції яких

встановлені законодавством (статті 1, 3, 34, 35, 36, 37, 38, 40 Закону).
Порушення правил, що визначають компетенцію осіб, які можуть вчинювати нотаріальні дії, тягне за собою несприятливі процесуальні наслідки – визнання недійсними вчинюваних дій (див., наприклад, ст. 9 Закону).

Нотаріальний процес як різновид юридичного процесу – це діяльність, результати якої обов'язково оформляються у відповідних процесуальних актах-документах. Так, згідно зі ст. 48 Закону, при посвідченні угод, засвідченні правильності копій документів і виписок з них, справжності підписів на документах, правильності перекладу документів з однієї мови на іншу, а також часу пред'явлення документа на відповідних матеріалах вчиняються посвідчувальні написи. На підтвердження права на спадщину, права власності, посвідчення фактів, що громадянин живий, про перебування громадянина в певному місці, тотожності громадянина з особою, зображеною на фотокартці, про прийняття на збереження документів видаються відповідні свідоцтва. Стаття 89 Закону регулює питання про зміст виконавчого напису.

Юридичний процес і нотаріальний процес як його різновид – діяльність, яка спричинює об'єктивну потребу у процедурно-процесуальній регламентації, що є гарантією правильного, швидкого й ефективного розгляду справи, винесення законного й обґрунтованого рішення.

Нотаріальний процес – це діяльність, безпосередньо пов'язана з необхідністю використання різних методів і засобів юридичної техніки. У нотаріальному процесі існує система вимог, що пред'являються до нотаріального провадження, які містяться в Правилах ведення нотаріального діловодства, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 3 лютого 1994 р., і встановлюють єдиний для державних і приватних нотаріусів порядок ведення нотаріального діловодства, складання й оформлення службових документів. Порядок складання нотаріальних свідоцтв і посвідчувальних написів, ведення реєстрів для реєстрації нотаріальних дій, а також інших книг, пов'язаних з учиненням нотаріальних дій, регулюється також Інструкцією про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України.

Стадійність – це ознака нотаріального процесу, що визначає його динаміку, послідовність здійснення процесуальної діяльності. Стадія нотаріального процесу як його складова частина утворюється сукупністю нотаріальних процесуальних дій, спрямованих до однієї найближчої процесуальної мети, і характеризується просторово-часовими межами, специфічним колом суб'єктів, які мають певні права та обов'язки, властиві саме їм в цій стадії і володіють процесуальними документами, що видаються нотаріусом у даній стадії.

урахуванням запропонованого визначення в нотаріальному процесі
молена виділити такі обов'язкові стадії:

- порушення нотаріального провадження;
 - підготовка до вчинення нотаріальної дії;
 - розгляд нотаріальної справи по суті та написання нотаріального акта.
- Стаття 52 Закону передбачає, що всі нотаріальні дії реєструються в

реєстрах нотаріальних дій. Запис нотаріальної дії здійснюється нотаріусом чи іншим працівником державної нотаріальної контори або особою, яка перебуває у трудових відносинах з приватним нотаріусом, тільки після того, як посвідчувальний напис на документі чи документ, виданий нотаріусом, ним підписані.

Нотаріальна дія вважається вчиненою з моменту реєстрації її в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій (п. 25 Інструкції).

До суб'єктів нотаріального процесу належать нотаріальні органи й особи, що беруть участь у здійсненні нотаріальних дій.

Усі суб'єкти нотаріального процесу залежно від функцій і цілей участі можуть бути об'єднані в три групи.

Першу складають нотаріальні органи – державні та приватні нотаріуси, посадові особи місцевих органів виконавчої влади, консульські установи України. Згідно зі ст. 40 Закону, до нотаріально засвідчених документів прирівнюються заповіти й доручення, засвідчені рядом посадових осіб (головними лікарями, їх заступниками по медичній частині або черговими лікарями лікарень, лікувальних установ, санаторіїв; директорами і головними лікарями будинків для престарілих та інвалідів; капітанами морських суден чи суден внутрішнього плавання, що плавають під прапором України; начальниками розвідувальних, арктичних та інших подібних до них експедицій; начальниками, їх заступниками по медичній частині, старшими і черговими лікарями госпіталів, санаторіїв для військовослужбовців та інших військово-лікувальних установ; командирами (начальниками) військових частин, з'єднань, установ і закладів; начальниками місць позбавлення волі).

Другу групу утворюють юридично заінтересовані особи. Це громадяни і юридичні особи, за дорученням яких чи стосовно яких відбувалися нотаріальні дії, та їхні представники (ч. 2 ст. 8 Закону).

До третьої групи відносять осіб, не заінтересованих у результаті нотаріальної справи, але які також беруть участь у нотаріальному процесі (експерти, перекладачі, зберігачі й опікуни спадкового майна та ін.). Мета їх участі – сприяти здійсненню нотаріальної діяльності і складанню нотаріусом законного й обґрунтованого нотаріального акта.

Нотаріальне провадження є елементом нотаріального процесу, що характеризує предметні його ознаки.

Предметом нотаріальної діяльності є справи, що впливають з цивільних (у широкому розумінні) правовідносин, в яких відсутній спір про право і про факт.

Усі перераховані в ст. 34 Закону нотаріальні дії характеризуються, по-перше, загальними властивостями, що дозволяють віднести їхнє вчинення до ведення нотаріату, і, по-друге, особливостями, що зумовлюють можливість поділу їх на відповідні групи. Аналіз загальних їх властивостей і дозволяє сформулювати предмет нотаріальної діяльності в цілому, тобто своєрідну нотаріальну підвідомчість, а дослідження особливостей приводить до необхідності виділення видів нотаріальних проваджень.

Нотаріальне провадження в цілому можна визначити як сукупність процесуальних дій, що здійснюються нотаріусами й іншими суб'єктами

нотаріального процесу у певному, закріпленому законом порядку. Тим самим підкреслюється, що форма і порядок вчинення нотаріальних дій мають певну правову врегульованість.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ:

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Дайте визначення «нотаріальному процесу»

Які існують стадії нотаріального процесу

Дайте визначення суб'єкту та предмету нотаріальної діяльності

Дайте визначте поняття «нотаріальне провадження»

За якими принципами класифікуються нотаріальні дії?

У яких випадках законодавство передбачає можливість відкладення нотаріальних дій?

ТЕМА № 4. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ (2 ГОДИНИ)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Місце та час вчинення нотаріальних дій.....	95
Оплата вчинюваних нотаріальних дій.....	98
Вимоги, що пред'являються до нотаріальних документів.....	101
Інші правила вчинення нотаріальних дій.....	108

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – стор. 416. – стаття 1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст.27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995.176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст.349.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст.131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст.135.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст.492.

12. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 50. – ст.695.
13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.
23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.

24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.
25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105. – стаття 3890.
32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.

33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – стор. 172. – стаття 3312.
34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157. – стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69. – стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16. – стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070
40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.

42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>
43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.
44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09
45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm
46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>
51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>

52. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/v0009700-09>
53. Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
54. Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
55. Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
56. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
57. Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
58. Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
59. Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.: Алерта, 2015. – 484 с.
60. Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
61. Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонova Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
62. Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрsvіт, 2007. – 436 с.
63. Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України : Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
64. Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М. Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.

65. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування, законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.
66. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 800 с.
67. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 784 с.
68. Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. – 96 с.
69. Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид. – К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
70. Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова. – К. : МАУП, 2001. – 120 с.
71. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
72. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред. Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2. вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
73. Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
75. Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
76. Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
77. Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч; / П. М. Павлик, Т. М. Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.
78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є аналіз особливостей та загального порядку вчинення нотаріальних дій. Лекція має сприяти засвоєнню механізму правового регулювання нотаріальних процесуальних відносин, який охоплює підсистему загальних норм (загальні правила вчинення)

ВСТУП

Відповідно до ст. 41 Закону «Про нотаріат», нотаріальні дії можуть вчинюватися будь-яким нотаріусом або посадовою особою виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради народних депутатів на всій території України. Однак деякі з них можуть бути здійснені суворо визначеним нотаріусом, вчинення їх іншими нотаріусами заздалегідь ставить під сумнів законність нотаріальної дії і, отже, ті наслідки, які воно тягне. Коло таких дій досить чітко окреслене законодавством.

Оплата вчинюваних нотаріальних дій регулюється статтями 19 та 31 Закону «Про нотаріат».

До документів, що представляються для вчинення нотаріальних дій, пред'являються певні вимоги, які забезпечують законність і обґрунтованість нотаріальних дій.

Відповідно до ст. 43 Закону «Про нотаріат» при вчиненні нотаріальних дій нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, встановлюють особу громадянина, його представника або представника підприємства, установи, організації, що звернулися за вчиненням нотаріальних дій.

З огляду на сказане постає завдання з'ясування місця та часу вчинення

нотаріальних дій, оплата за вчинювальні нотаріальні дії. Також з'ясувати які вимоги пред'являються до нотаріальних документів та інші правила вчинення нотаріальних дій.

І. МІСЦЕ ТА ЧАС ВЧИНЕННЯ

НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

Місце вчинення НД

Відповідно до ст. 41 Закону, Нотаріальні дії можуть вчинятися будь-яким нотаріусом чи посадовою особою органів місцевого самоврядування, за винятком випадків, передбачених статтями 9, 55, 60, 65, 66, 70-73, 85, 93 і 103 цього Закону, та інших випадків, передбачених законодавством України.

Обмеження щодо місяця вчинення НД.

Стаття Закону	Нотаріальні дії	Суть обмежень
9	Всі НД	Заборона нотаріусам та посадовим особам ОМС вчиняти НД щодо афілійованих осіб
53, ч. 2	Видача дубліката нотаріально посвідченого документа	Здійснюється державним нотаріальним архівом, а до передачі в архів - нотаріусом чи посадовою особою виконавчого комітету замісцем зберігання документа.
55, ч. 4	Посвідчення Правочинів щодо відчуження, іпотеки нерухомого майна, а також правочинів щодо відчуження, застав транспортних засобів, що підлягають державній реєстрації	Лише за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін відповідного правочину
60, ч. 1	Вжиття заходів до охорони спадкового майна	За місцем відкриття спадщини. Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця, а якщо воно невідоме, – місцезнаходження нерухомого майна або основної частини, а відсутності його за ті нерухомого майна – місцезнаходження основної частини рухомого майна. (див. ст. 1221 ЦК
65, ч. 2	Припинення охорони спадкового майна	України).
66, ч. 1	Видача свідоцтва про право на спадщину	

71, ч. 3	Видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з них	
72, ч. 1	Видач свідоцтва придбання про нерухомого майна, яке було предметом застави (іпотеки), з прилюдних торгів	За місцезнаходженням будинку (квартири)
73, ч. 1	Наклада заборони відчуження нерухомого майна	За місцем розташування нерухомого майна або за місцезнаходженням однієї із сторін правочину.
85, ч. 5.	Прийняття в депозит грошових сум і цінних паперів	За місцем виконання зобов'язання. (див. ЦК: ст 532 «Місце виконання зобов'язання», ст. 537 «Виконання зобов'язання внесенням боргу в депозит нотаріуса, нотаріальної контори»)
94, ч. 2	Вчинення морських протестів	Нотаріус в порту України. Див. Кодекс торгівельного мореплавства України (зокрема статті 73–91), ЗУ «Про морські порти України» від 17.05.2012 № 4709-VI, ПКМУ «Про затвердження Порядку ведення Реєстру морських портів України» від 11.07.2013 № 496, РКМУ «Про затвердження переліку морських портів України, відкритих для заходження іноземних суден» від 26 червня 2013 р. № 466-р

~~Інші обмеження можуть бути встановлені міжнародним договором.~~

Для визначення відповідності місця вчинення нотаріальних дій, за загальним правилом, використовують критерій меж нотаріального округу (стаття 13-1 Закону).

Нотаріальний округ – територіальна одиниця, в межах якої нотаріус здійснює нотаріальну діяльність і в межах якого знаходиться державна

нотаріальна контора, в якій працює державний нотаріус, або робоче місце (контора) приватного нотаріуса.

Нотаріальні округи визначаються відповідно до адміністративно-територіального устрою України. У містах з районним поділом округом діяльності нотаріуса є вся територія міста. У разі зміни адміністративно-територіального поділу України, в результаті якого розташування робочого місця (контори) приватного нотаріуса увійшло до іншого нотаріального округу, нотаріальна діяльність відповідних нотаріусів повинна бути зареєстрована в цьому нотаріальному окрузі.

Нотаріус не вправі здійснювати нотаріальну діяльність за межами свого нотаріального округу, за винятком заміщення інших нотаріусів у випадках, передбачених Законом.

Приватний нотаріус має право мати лише одне приміщення для розміщення робочого місця (контори), яке повинно знаходитись у межах нотаріального округу, в якому здійснюється нотаріальна діяльність (п. 5 гл. 1 р. I Порядку).

Якщо певна нотаріальна дія в силу правил про місце вчинення нотаріальних дій не може бути вчинена даним нотаріусом, останній відмовляє в її вчиненні на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49 Закону («дія підлягає вчиненню іншим нотаріусом або посадовою особою, яка вчиняє нотаріальні дії»).

Відповідно до ч. 2 ст. 41 Закону, п. 2 гл. 1 р. I Порядку, нотаріальні дії вчиняються:

- у приміщенні державної контори;
- у державному нотаріальному архіві;
- у приміщенні, яке є робочим місцем приватного нотаріуса;
- у приміщенні органів місцевого самоврядування;
- в окремих випадках, коли громадянин не може з'явитися в зазначене приміщення, а також коли того вимагають особливості посвідчуваної угоди, нотаріальні дії можуть бути вчинені поза вказаними приміщеннями, але в межах нотаріального округу.

Тут задовольняються, насамперед, інтереси громадян, які не можуть внаслідок хвороби, інвалідності чи з інших поважних причин прибути до державної нотаріальної контори, до приватного нотаріуса або до виконкому. Закон не встановлює докладного переліку цих причин. Практично дана норма застосовується доволі широко при вчиненні таких нотаріальних дій, як посвідчення заповітів, довіреностей, засвідчення правильності підписів тощо. Державне мито при цьому стягується у розмірі встановлених ставок за відповідні дії. Крім того, сплачуються фактичні витрати, пов'язані з виїздом для вчинення нотаріальної дії.

Відповідно до п. 3 гл. 1 р. I Порядку, Якщо нотаріальна дія вчинюється поза приміщенням державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву, приміщенням, яке є робочим місцем (конторою) приватного нотаріуса, у посвідчувальному написі та в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій зазначається місце вчинення нотаріальної дії (удома, у лікарні, за місцезнаходженням юридичної особи тощо) із зазначенням

адреси, а також причин, з яких нотаріальна дія була вчинена поза вказаними приміщеннями.

Запис про вчинення нотаріальної дії поза приміщенням державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву, приміщенням, яке є робочим місцем (конторою) приватного нотаріуса, заноситься до Журналу (книги) обліку викликів нотаріуса за межі державної нотаріальної контори, державного нотаріального архіву чи робочого місця (контори) приватного нотаріуса згідно з додатком 14 до Правил ведення нотаріального діловодства.

Час (строки) вчинення НД (ст. 42 Закону, гл. 2 р. I Порядку) Нотаріальні дії вчиняються після їх оплати, а також у передбачених законом випадках після сплати до бюджету податку з доходів фізичних осіб та в день подачі всіх необхідних документів.

Відкладення вчинення нотаріальної дії

Вчинення нотаріальної дії може бути відкладено в разі необхідності витребування додаткових відомостей або документів від фізичних та юридичних осіб або надсилання документів на експертизу, а також якщо відповідно до закону нотаріус повинен впевнитись у відсутності у заінтересованих осіб заперечень проти вчинення цієї дії.

Строк, на який відкладається вчинення нотаріальної дії в цих випадках, не може перевищувати одного місяця.

Зупинення вчинення нотаріальної дії

За обґрунтованою письмовою заявою заінтересованої особи, яка звернулася до суду та на підставі отриманого від суду повідомлення про надходження позовної заяви заінтересованої особи, яка оспорує право або факт, про посвідчення якого просить інша заінтересована особа, вчинення нотаріальної дії зупиняється до вирішення справи судом.

Законами України можуть бути встановлені також *інші підстави для відкладення або зупинення вчинення нотаріальних дій*.

Так, неподання відомостей та документів на вимогу нотаріуса є підставою для *відкладення, зупинення вчинення нотаріальної дії або відмови її вчиненні* (ч. 3 ст. 46 Закону, п. 2 гл. 7 р. I Порядку).

Видача свідоцтва про право на спадщину може бути *відкладена* у разі: витребування нотаріусом відомостей або документів від фізичних або юридичних осіб, при цьому строк, на який може бути відкладено видачу свідоцтва про право на спадщину, не може перевищувати одного місяця; необхідності отримання нотаріусом від заінтересованих осіб згоди на подачу спадкоємцем, який пропустив строк для прийняття спадщини, заяви про прийняття спадщини згідно з вимогами частини другої статті 1272 ЦК України. За обґрунтованою письмовою заявою заінтересованої особи, яка звернулася до суду, та на підставі отриманого від суду повідомлення про надходження позовної заяви заінтересованої особи, яка оспорує право або факт, про посвідчення якого просить інша заінтересована особа, вчинення нотаріальної дії *зупиняється* до вирішення справи судом. (п. 4.13 гл. 10 р. 2 Порядку)

Якщо на спільне майно подружжя накладено арешт судовими чи

слідчими органами, видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя *відкладається* до зняття арешту (п. 3.3 гл. 11 р. 2 Порядку).

Відкладення вчинення нотаріальної дії прямо не передбачене, але неминуче настане у разі реалізації нотаріусом таких повноважень:

у разі наявності сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, нотаріус зобов'язаний звернутися до органу опіки та піклування за місцем проживання відповідної фізичної особи для встановлення факту відсутності опіки або піклування над такою фізичною особою (п. 2 гл. 4 р. 1 Порядку);

у разі наявності сумнівів щодо обсягу повноважень уповноваженого представника, а також його цивільної дієздатності нотаріус має право зробити запит до відповідної фізичної або юридичної особи, від імені якої діє представник (абз. 4 п. 4 гл. 4 р. 1 Порядку);

у разі наявності у нотаріуса сумнівів щодо поданих для підтвердження цивільної правоздатності та дієздатності юридичної особи документів він може витребувати від цієї юридичної особи, державного реєстратора, органів державної податкової служби, інших органів, установ та фізичних осіб додаткові відомості або документи (п. 2 гл. 5 р. 1 Порядку).

якщо справжність поданого документа викликає сумнів, нотаріус вправі затримати цей документ і направити його до експертної установи (експерта) для проведення відповідної експертизи (п. 2 гл. 15 р. 1 Порядку).

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, відповідно до ст. 41 Закону України «Про нотаріат» нотаріальні дії вчиняються у приміщенні державної нотаріальної контори, Державному нотаріальному архіві, у приміщенні, яке є робочим місцем приватного нотаріуса, у приміщенні виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради. Відповідно до ст. 42 Закону нотаріальні дії вчиняються в день оплати після подання всіх необхідних документів.

II. ОПЛАТА ВЧИНЮВАНИХ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

Оплата вчинюваних нотаріальних дій регулюється статтями 19 та 31 Закону, відповідно до яких витрати в нотаріальному процесі складають:

державне мито, що стягується за вчинення нотаріальних дій державними нотаріусами і органами місцевого самоврядування, а також за видачу дублікатів нотаріально посвідчених документів (ст. 19 Закону; Декрет КМУ «Про державне мито» від 21.01.1993 № 7-93; далі – Декрет);

плата за надання державними нотаріусами додаткових послуг правового характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, а також технічного характеру. Розміри встановлюються ГУЮ МІОУ в АРК, ГУЮ в областях, містах Києві та Севастополі (ст. 19 Закону);

Наприклад, в Дніпропетровській області порядок надання таких послуг і плату за них встановлено наказами Головного управління юстиції у Дніпропетровській області від 27.08.2013 № 358/05-07 та від 08.04.2011 № 457 відповідно.

3) оплата вчинених приватними нотаріусами нотаріальних дій

згідно зі ст. 31 Закону, стягнута за домовленістю між нотаріусом і громадянином чи юридичною особою, що звернулася за здійсненням нотаріальних дій.

За складання нотаріусом свідоцтв про підтвердження права на спадщину, права власності, посвідчення фактів про те, що громадянин живий, про перебування його у певному місці, тотожності громадянина з особою, зображеною на фотокартці, про прийняття на збереження документів, а також видачу дублікатів документів додаткова плата не стягується.

Державне мито у нотаріальному процесі – це грошова сума, що стягується відповідно до закону в державний бюджет із зацікавлених осіб за вчинення в їхніх інтересах певних дій. Його розмір обчислюється відповідно до Декрету (пункти 3 і 4 ст. 3).

Від сплати державного мита звільняються:

громадяни – за посвідчення їхніх заповітів і договорів дарування майна на користь держави, а також на користь державних підприємств, установ і організацій;

фінансові органи та державні податкові інспекції – за видачу їм свідоцтв і дублікатів свідоцтв про право держави на спадщину та документів, необхідних для одержання цих свідоцтв, за вчинення державними нотаріальними конторами виконавчих написів про стягнення податків, платежів, зборів і недоїмок;

громадяни – за видачу їм свідоцтв про право на спадщину:

на майно осіб, які загинули при захисті України, у зв'язку з виконанням інших державних чи громадських обов'язків або з виконанням обов'язку громадянина щодо врятування життя людей, охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, охорони власності громадян або колективної чи державної власності, а також осіб, які загинули або померли внаслідок захворювання, пов'язаного з Чорнобильською катастрофою;

на майно осіб, реабілітованих у встановленому порядку;

на жилий будинок, пай у житлово-будівельному кооперативі, квартиру, що належала спадкодавцеві на праві приватної власності, якщо вони проживали в цьому будинку, квартирі протягом шести місяців з дня смерті спадкодавця; на жилі будинки в сільській місцевості за умови, що ці громадяни постійно проживатимуть у цих будинках і працюватимуть у сільській місцевості;

на вклади в установах Ощадбанку та в інших кредитних установах, на страхові суми за договорами особистого й майнового страхування, облігації державних позик та інші цінні папери, суми заробітної плати, авторське право, суми авторського гонорару і

винагород за відкриття, винахід, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції;

на майно осіб фермерського господарства, якщо вони є членами цього господарства;

неповнолітні – за видачу їм свідоцтва про право на спадщину; громадяни, віднесені до категорій 1 і 2 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи; за певних умов – і віднесені до 3 і 4 категорій.

інваліди Великої Вітчизняної війни та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи пропали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;

інваліди I та II груп;

місцеві державні адміністрації, виконкоми місцевих Рад народних депутатів, підприємства, установи, організації, колективні сільськогосподарські підприємства, що придбавають жилі будинки з надвірними будівлями (крім м. Києва та курортних місцевостей), квартири для громадян, які виявили бажання виїхати з території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також громадяни, які виявили бажання виїхати з території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та власники цих будинків і квартир;

всеукраїнські та міжнародні об'єднання громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, що мають місцеві осередки у більшості областей України, Українська Спілка ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів), громадські організації інвалідів, їхні підприємства та установи, республіканське добровільне громадське об'єднання «Організація солдатських матерів України» – за вчинення всіх нотаріальних дій;

Національний банк України та його установи, за винятком господарських;

Пенсійний фонд України, його підприємства, установи й організації; Фонд України соціального захисту інвалідів і його відділення, органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;

державні органи приватизації – за вчинення нотаріусами виконавчих написів про стягнення заборгованості з орендної плати, а також за проведення аукціонів, за операції з цінними паперами;

громадяни, власники земельних часток (паїв), яким виділили в натурі (на місцевості) земельні ділянки, за посвідчення договорів міні земельних ділянок.

Крім того, місцеві ради народних депутатів мають право встановлювати додаткові пільги для окремих платників по сплаті державного мита, що зараховується до місцевого бюджету, а Міністерство фінансів України – по

державному миту, що зараховується до Державного бюджету України (ст. 5 Декрету).

Відповідно до п. 10 Примірного положення про порядок надання державними нотаріусами додаткових послуг правового характеру, що не пов'язані з вчиненими нотаріальними діями, а також послуг технічного характеру, затвердженого наказом Міністра юстиції України від 04.01.1998 № 3/5, від оплати за надання правової допомоги звільняються інваліди Великої Вітчизняної війни, інваліди I і II груп, громадяни – за надання їм правової допомоги, необхідної для призначення й одержання державної допомоги і пенсій; фонди підтримки індивідуального житлового будівництва на селі (республіканський, обласні, міський) – за надання їм правової допомоги при посвідченні договорів іпотеки.

Державне мито по договорах, по яких одна сторона звільняється від сплати державного мита, сплачується повністю другою стороною (якщо вона також не звільнена від сплати мита).

За способом обчислення державне мито буває просте, пропорційне і змішане.

Просте державне мито визначається у твердих ставках у вигляді певної частини НМДГ і стягується в більшості випадків. Наприклад, за посвідчення заповітів стягується державне мито у розмірі 0,05 НМДГ; за посвідчення правильності копій документів і виписок з них (за сторінку) – 0,01 НМДГ.

Пропорційне державне мито обчислюється у певних відсотках. Наприклад, 0,1% вартості майна, що викупується – при посвідченні договорів купівлі-продажу майна державних підприємств; 0,01 відсотка вартості предмета іпотеки – за посвідчення іпотечних договорів..

Змішане державне мито обчислюється у відсотках певної суми, але з обмеженням нижньої і (або) верхньої межі. Наприклад, за здійснення виконавчих написів стягується державне мито у розмірі одного відсотка стягнутої суми, але не менш як 3 і не більш як 100 неоподатковуваних НМДГ.

Сплачене державне мито підлягає поверненню частково або повністю у випадках внесення мита в більшому розмірі, ніж передбачений чинним законодавством; відмови державних нотаріальних контор чи виконавчих комітетів міських, селищних і сільських рад народних депутатів у вчиненні нотаріальних дій. Повернення державного мита провадиться за умови, якщо заява подана протягом року з дня зарахування її в бюджет.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, оплата нотаріальних дій регулюється ст.ст. 19, 31 Закону України «Про нотаріат» та складається з державного мита, плати за надання додаткових послуг правового характеру, оплати вчинених приватним нотаріусом дій, оплати додаткових послуг правового характеру, оплати фактичних витрат, пов'язаних з виїздом державного нотаріуса.

ВИМОГИ, ЩО ПРЕД'ЯВЛЯЮТЬСЯ ДО НОТАРІАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

Витребування відомостей і документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії (стаття 46 Закону, Глава 7 Розділу 1 Порядку).

Нотаріуси або посадова особа, яка вчиняє нотаріальні дії, має право витребувати від фізичних та юридичних осіб відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії.

Відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальних дій, повинні бути подані в строк, визначений нотаріусом. Цей строк не може перевищувати одного місяця.

Неподання відомостей та документів на вимогу нотаріуса є підставою для відкладення, зупинення вчинення нотаріальної дії або відмови у її вчиненні.

Документи, на підставі яких вчинено нотаріальну дію, та документи або копії (витяги) з них, необхідні для вчинення нотаріальної дії, обов'язково долучаються до примірника правочину, свідоцтва тощо, які залишаються у справах нотаріуса.

Оригінали документів (наприклад, відповідні свідоцтва про факт

державної реєстрації АЦС, установчі документи) повертаються особам, що їх подали, а у нотаріуса залишаються їх копії (фотокопії) або витяги з таких документів.

Документи, за якими встановлено особу, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, чи уповноваженого представника, повертаються особам, що їх подали. У реєстрі для реєстрації нотаріальних дій записуються назва документа, серія, номер, дата його видачі і найменування установи, яка його видала.

При посвідченні правочинів, видачі свідоцтв чи оформленні інших документів, примірники яких залишаються у справах нотаріуса, витяг з документа, за яким встановлено особу громадянина, у якому відображено усі заповнені сторінки, що стосуються реквізитів поданого документа, його дійсності та мають значення для вчинюваної нотаріальної дії, долучається до справ нотаріуса.

Документи, що підтверджують сплату в передбачених законом випадках, податку з доходів громадян та інших обов'язкових платежів, повертаються з відповідною відміткою про вчинену нотаріальну дію особам, які здійснили таку оплату або уповноваженим представникам цих осіб. Копія (фотокопія) платіжного документа долучається до примірника документа, що залишається у справах нотаріуса.

У справах нотаріуса залишаються копії (фотокопії):

документів, які підтверджують право власності фізичних чи юридичних осіб на нерухоме майно, – якщо посвідчуються договори про заставу (іпотеку), оренду чи найм (позичку) житла, відчуження власником (власниками) частини належного йому (їм) майна, а також якщо учасники спільної часткової власності мають один спільний правовстановлюючий документ на згадане майно і один із них відчужує належну йому частку (чи частку від частки); договорів про визначення чи зміну розміру часток у спільній частковій власності, а також договорів про порядок володіння та користування майном. При посвідченні договорів про відчуження частки (або частки від частки) майна або видачі свідоцтв про право на спадщину на правовстановлюючих документах, що повертаються відчужувачам (співвласникам), здійснюється відмітка про перехід права власності на відчужувану частку (або частку від частки) майна до набувача чи спадкоємця, проставляються дата, підпис нотаріуса та його печатка. Наприклад: „Мною, Івановим І. І., приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу, 20 січня 2009 року за реєстровим № 245 посвідчено договір купівлі-продажу 1/2 частини цієї квартири від імені Петрова К. Ф. на ім'я Писаренко У. Д.». У разі повернення оригіналів зазначених документів нотаріусом робиться відмітка на примірниках відповідних правочинів, на заявах про видачу свідоцтв про право на спадщину і свідоцтв про право власності або на інших документах, що долучаються до нотаріально оформлених документів і залишаються у справах нотаріуса. Відмітка має містити назву документа, ким, коли, за яким номером та на чие ім'я він виданий, та підписується нотаріусом;

державного акта на право власності на земельну ділянку - при

посвідченні договору купівлі- продажу, міни, дарування, пожертви, довічного утримання (догляду), ренти, спадкового договору, а також при видачі свідоцтва про право на спадщину на земельну ділянку. На оригіналі державного акта нотаріусом проставляється відповідна відмітка про перехід права власності на земельну ділянку до набувача чи спадкоємця. Порядок здійснення відмітки про перехід права власності на земельну ділянку затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2009

439 „Про деякі питання посвідчення права власності на земельну ділянку»; сертифікатів про право на земельну частку (пай) - при видачі свідоцтва про право на спадщину;

свідоцтв про реєстрацію транспортних засобів, технічних паспортів на транспортні засоби, інші самохідні машини і механізми - при посвідченні договорів про їх відчуження, заставу, оренду, позичку, при видачі свідоцтва про право на спадщину.

На копіях (фотокопіях) зазначених документів проставляється відмітка «згідно з оригіналом» з проставленням дати та підпису нотаріуса.

При посвідченні правочинів майнового характеру нотаріусом у текстах правочинів зазначаються: для фізичних осіб – реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовились від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті) за даними Державного реєстру фізичних осіб - платників податків; для юридичних осіб – код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер. На підтвердження наявності номера (коду) нотаріусу подається відповідна довідка чи витяг або фотокопія сторінки паспорта з даними про реєстраційний номер облікової картки платника податків з Державного реєстру, фотокопія якої (якого) долучається до примірника правочину, який залишається у справах нотаріуса.

Якщо особа через свої релігійні переконання у встановленому законодавством порядку відмовилась від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, нотаріус перевіряє цей факт за відміткою у її паспорті.

випадку засвідчення справжності підпису на заяві, примірник якої залишається у справах нотаріуса, копія документа, зазначеного в першому та другому абзацах цього пункту, долучається до примірника цієї заяви.

На копіях (фотокопіях) документів проставляється відмітка «Згідно з оригіналом» з проставленням дати, підпису нотаріуса.

Вимоги до документів, що подаються для вчинення нотаріальної дії. До документів, що представляються для вчинення нотаріальних дій, пред'являються певні вимоги, які забезпечують законність і обґрунтованість нотаріальних дій.

Згідно з ч. 3 ст. 47 Закону, п. 1 гл. 8 р. 1 Порядку, не приймаються для

здійснення нотаріальних дій документи, які:

не відповідають вимогам законодавства або містять відомості, що принижують честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи або ділову репутацію юридичної особи;

мають підчистки або дописки, закреслені слова чи інші незастережні виправлення;

документи, тексти яких неможливо прочитати внаслідок пошкодження; документи, написані олівцем.

Дописки, закреслені слова чи інші виправлення, які є в документах, що подаються для вчинення нотаріальних дій, повинні бути застережені підписом відповідної посадової особи і печаткою установи, підприємства або організації чи особи, яка видала документ. При цьому виправлення повинні бути зроблені таким чином, щоб можна було прочитати як виправлене, так і помилково написане, а потім виправлене чи закреслене (п. 2 гл. 8 р. 1 Порядку).

Не приймаються порвані документи та документи, викладені на двох і більше окремих аркушах, якщо аркуші не з'єднані у спосіб, що унеможливило їх роз'єднання без порушення цілісності, не пронумеровані і не скріплені підписом відповідної посадової особи та печаткою юридичної особи, яка видала документ (п. 3 гл. 8 р. 1 Порядку).

Нотаріус перевіряє справжність кожного аркуша документа, який викладений на спеціальних бланках нотаріальних документів та подається для вчинення нотаріальних дій, за допомогою Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів згідно з Порядком ведення Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів, затвердженим наказом МЮУ від 04.11.2009 № 2053/5.

Інформаційна довідка про перевірку спеціального бланка нотаріального документа долучається до примірника нотаріального документа (договору, довіреності, свідоцтва тощо), який зберігається у справах нотаріуса.

Бланки, відомості про витрачання яких були внесені до Єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів безпосередньо перед вчиненням нотаріальних дій з використанням документів, викладених на цих бланках, вважаються перевіреними для вчинення наступних (за реєстровими номерами) нотаріальних дій (п. 4–6 гл. 8 р. 1 Порядку).

разі якщо документи, що посвідчуються, видаються або засвідчуються, викладені на двох і більше окремих аркушах, вони повинні бути з'єднані у спосіб, що унеможливило їх роз'єднання без порушення їх цілісності, із зазначенням кількості прошитих (прошнурованих), пронумерованих і скріплених аркушів, з проставлянням підпису та печатки нотаріуса (п. 7 гл. 8 р. 1 Порядку).

Порядок викладення текстів та підписання посвідчуваних правочинів, заяв та інших документів (стаття 48 Закону, Глава 9 Розділу 1 Порядку, Розділ 6 Правил ведення нотаріального діловодства).

На спеціальних бланках нотаріальних документів з лицьового та зворотного боку цих бланків викладаються тексти:

договорів, заповітів, довіреностей, свідоцтв, актів про морські протести та протести векселів;

перекладів у разі засвідчення нотаріусом вірності перекладу документа з однієї мови на іншу;

заяв, на яких нотаріусом засвідчується справжність підпису, за винятком заяв у електронній формі заяв та примірників документів, що залишаються у справах нотаріуса;

дублікатів нотаріальних документів.

На примірниках цих документів, що залишаються у справах нотаріуса, нотаріус після посвідчувального напису у правому нижньому куті аркуша зазначає серію та номери використаних на нотаріальну дію спеціальних бланків нотаріальних документів.

Тексти нотаріально посвідчуваних правочинів, засвідчуваних копій (фотокопій) документів і виписок з них, тексти перекладів та заяв повинні бути написані зрозуміло і чітко. Текст нотаріально оформлюваного документа (договору, заповіту, довіреності, заяви тощо) повинен бути викладений зрозуміло, чітко, грамотно, не повинен мати підчисток, з дотриманням вимог чинного законодавства. У разі якщо текст нотаріально оформлюваного документа викладено неграмотно, нечітко (незрозуміло), зміни чи доповнення до нього вносяться та оформлюються нотаріусом у порядку, встановленому законодавством.

Дати, що стосуються змісту посвідчуваних правочинів, повинні бути позначені хоча б один раз словами, а найменування юридичних осіб – без скорочень із зазначенням їх місцезнаходження та коду платника податків за ЄДРПОУ або податкового номера. У необхідних випадках зазначаються номери рахунків юридичних осіб у банках (кредитних установах).

Прізвища, імена, по батькові фізичних осіб, їх місце проживання, а у випадках, передбачених законодавством, дата і місце їх народження, місце роботи, крім уповноважених представників юридичних осіб, повинні бути написані повністю із зазначенням реєстраційного номера облікової картки платника податків.

При посвідченні правочинів за участю іноземних громадян зазначаються також їх громадянство, адреса постійного місця проживання, а при посвідченні правочинів за участю іноземних юридичних осіб – місцезнаходження та держава, де зареєстровано юридичну особу.

Перед підписанням документа нотаріус зобов'язаний забезпечити ознайомлення зі змістом документа сторін (учасників).

Оформлення документа включає його підписання. Свій підпис на документі нотаріус скріплює печаткою.

Печатка проставляється на документі, оформленому у зв'язку з вчиненням нотаріальної дії, передбаченої чинним законодавством, а також на запитах про витребування документів про надання відомостей, необхідних для вчинення нотаріальних дій, довідках про повернення платежів (державного мита, платежів до Пенсійного фонду тощо) та інших

документах, на яких проставлення відбитка печатки є обов'язковим. При вчиненні нотаріальних дій, що потребують прикладення власноручного підпису осіб, нотаріус перевіряє справжність підпису цих осіб шляхом здійснення ними підпису у його присутності. Встановлення їх особи здійснюється за документами, визначеними Законом України «Про нотаріат».

Якщо фізична особа внаслідок фізичної вади, хвороби або іншої причини (наприклад, неписьменна) не може власноручно підписати документ, то за її дорученням у її присутності та в присутності нотаріуса цей документ може підписати інша особа, яка визначається зазначеною фізичною особою. Про причини, з яких фізична особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, не мала змоги підписати документ, зазначається тексті документа та в посвідчувальному написі. Правочин за особу, яка не може підписати його, не може підписувати особа, на користь або за участю якої його посвідчено.

Якщо фізична особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, має вади зору або з інших причин не має змоги самостійно прочитати документ, нотаріус уголос прочитує їй текст документа, про що на документі робиться відповідна відмітка.

Якщо глуха, німа або глухоніма фізична особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, письменна, вона має прочитати документ і підписати його. Якщо така особа у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може підписати документ, то при вчиненні нотаріальної дії обов'язково повинна бути присутня особа (сурдоперекладач), яка володіє технікою спілкування з глухою, німою або глухонімою особою і може підтвердити своїм підписом, що зміст правочину, заяви чи іншого документа відповідає волевиявленню та дійсним намірам учасника нотаріальної дії. Підпис особи (сурдоперекладача) проставляється після тексту документа.

Підпис особи або її представника у разі необхідності свідка(ів) або перекладача на нотаріальному документі виконується власноручно.

Використання факсимільного підпису не допускається.

Якщо особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, не знає мови, якою ведеться нотаріальне діловодство, тексти оформлюваних документів мають бути перекладені їй нотаріусом або перекладачем у письмовій або усній формі, про що зазначається в посвідчувальному написі. Особа, що не володіє мовою, якою виготовлений документ, підписується тією мовою, якою вона володіє.

Вчинення посвідчувальних написів, виконавчих написів та видача свідоцтв (ст. 48 Закону, глави 10, 12 Порядку, Розділ 6 Правил ведення нотаріального діловодства)

При посвідченні правочинів, засвідченні вірності копій (фотокопій) документів і виписок з них, справжності підпису на документах, вірності перекладу документів з однієї мови на іншу, при посвідченні часу пред'явлення документа, при видачі дублікатів тощо на відповідних

документах вчиняються **посвідчувальні написи**.

На підтвердження права на спадщину, права власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя, повноважень виконавця заповіту, про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися, а також посвідчення фактів, що фізична особа є живою, про перебування її у певному місці, про прийняття на зберігання документів, про передачу заяви видаються **відповідні свідоцтва**.

Виконавчі написи вчиняються нотаріусами на документах, які встановлюють заборгованість або передбачають повернення майна. Якщо виконавчий напис не вміщується на документі, що встановлює заборгованість, то він має бути продовжений чи викладений повністю на прикріпленому до документа спеціальному бланку нотаріального документа.

Якщо посвідчувальний напис викладається на звороті оформлюваного документа, то на лицьовому боці останньої сторінки документа зазначається частина посвідчувального напису, починаючи з найменування міста (селища, району), де знаходиться державна нотаріальна контора, в якій працює державний нотаріус, або робоче місце приватного нотаріуса, а на його зворотний бік переноситься інша частина найменування. Наприклад: "місто До" і далі на звороті документа - "нецьк".

Посвідчувальний напис повинен бути написаний зрозуміло, чітко, грамотно, без підчисток. Дописки чи виправлення, зроблені у тексті посвідчувального напису, застерігаються нотаріусом, який вчиняє нотаріальну дію, після посвідчувального напису і скріплюються його підписом і печаткою із зазначенням дати.

Якщо посвідчувальний напис не вміщується на нотаріально оформлюваному документі, він має бути продовжений на прикріпленому до документа спеціальному бланку нотаріального документа, якщо нотаріальна дія вчинялась на спеціальному бланку нотаріального документа. У цьому випадку аркуші, на яких викладено текст документа, і аркуш із продовженням посвідчувального напису скріплюються у спосіб, що унеможливило їх роз'єднання без порушення цілісності.

Аркуші повинні бути пронумеровані, кількість їх скріплена підписом нотаріуса і його печаткою.

Для застосування посвідчувальних написів можуть використовуватись штампи з текстом відповідного напису. Для оформлення нотаріальних документів також можуть застосовуватись мастичні штампи зі словами "копія", "копія з копії", "дублікат, що має силу оригіналу", "згідно з оригіналом" тощо.

Реєстрація нотаріальної дії та визнання її вчиненою (Глава 11 розділу I Порядку, Розділи 5, 7 Правил ведення нотаріального діловодства)

Кожній нотаріальній дії присвоюється окремий порядковий реєстровий номер. Номер, під яким нотаріальна дія зареєстрована в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій, позначається на документах, що видаються

нотаріусом, чи в посвідчувальних написах.

Запис у реєстрах для реєстрації нотаріальних дій робиться після того, як нотаріус зробить посвідчувальний напис на документі або підпише документ, що ним видається.

Нотаріальна дія вважається вчиненою з моменту внесення про це запису до реєстру для реєстрації нотаріальних дій.

Виконавчий напис нотаріуса набирає чинності з дати його реєстрації в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій, про що зазначається у тексті самого виконавчого напису.

Запис у реєстрі для реєстрації нотаріальних дій є доказом вчинення нотаріальної дії.

Реєстр для реєстрації нотаріальних дій повинен бути прошнурований, аркуші пронумеровані. Кількість аркушів у реєстрі повинна бути засвідчена підписом посадової особи відповідного органу юстиції та печаткою ГУЮ МЮУ в АРК, ГУЮ в областях, містах Києві та Севастополі.

Кожний нотаріус веде окремий реєстр.

Запис у реєстрі робиться чітко, розбірливо, із заповненням усіх граф, передбачених за встановленою формою. Не допускаються підчистки, дописки, інші незастережні виправлення та запис олівцем.

Запис у реєстрі є доказом вчинення нотаріальної дії.

Порядок ведення реєстрів для реєстрації нотаріальних дій та їх форма встановлюються Міністерством юстиції України (Правила нотаріального діловодства).

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

Таким чином, до документів, що надаються для вчинення нотаріальних дій пред'являються вимоги, які забезпечують законність, обґрунтованість та неупередженість нотаріальних дій. Нотаріус, який вчиняє нотаріальну дію не повинен приймати документи, якщо вони не відповідають вимогам законодавства, а містять відомості, що порочать честь та гідність громадян.

ІV. ІНШІ ПРАВИЛА ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

Установлення особи, яка звернулась за вчиненням нотаріальної дії (ст. 43 Закону, Гл. 3 Р. 1 Порядку)

При вчиненні нотаріальної дії нотаріуси встановлюють особу учасників цивільних відносин, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії.

У разі якщо за фізичну особу, яка внаслідок фізичної вади або хвороби не може власноручно підписати правочин і заяву або інший документ підписує інша фізична особа, нотаріус установлює особу громадянина, що бере участь у нотаріальній дії, і особу громадянина, який підписався за нього.

Не допускається вчинення нотаріальної дії у разі відсутності осіб – її учасників або їх уповноважених представників.

Встановлення особи здійснюється за паспортом громадянина України або за іншими документами, які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо особи громадянина, який звернувся за вчиненням нотаріальної

дії (паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний чи службовий паспорт, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідка на проживання особи, яка мешкає в Україні, національний паспорт іноземця або документ, що його замінює, посвідчення інваліда чи учасника Великої Вітчизняної війни, посвідчення, видане за місцем роботи фізичної особи).

Посвідчення водія, особи моряка, інваліда чи учасника Великої Вітчизняної війни, посвідчення, видане за місцем роботи фізичної особи, не можуть бути використані громадянином України для встановлення його особи під час укладення правочинів.

Особа віком до 16 років встановлюється за свідоцтвом про народження за умови підтвердження батьками (одним з батьків) того, що ця особа є їх дитиною.

При укладенні правочину неповнолітньою особою нотаріусом витребується заява батьків (одного з них - у разі документально підтвердженої смерті, позбавлення батьківських прав або права опіки другого батьків, а також у разі коли запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень проводився за прізвищем та громадянством матері, а ім'я та по батькові батька дитини були записані за її вказівкою чи взагалі відсутні у свідоцтві про народження відомості про батька) про згоду на вчинення правочину неповнолітнім. Текст зазначеної заяви може розміщуватися у тексті самого правочину перед підписом неповнолітнього, якщо батьки (або один із них) присутні при укладенні такою особою правочину.

У разі викладення заяви окремо від тексту правочину підпис(и) на такій заяві повинен(ні) бути засвідчений(і) нотаріально.

Визначення обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, перевірка цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, перевірка повноважень представника фізичної особи та юридичної особи. Встановлення намірів сторін вчиняти правочин (стаття 44 Закону, гл. 4–6 р. 1 Порядку)

Під час посвідчення правочинів визначається обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб, які беруть у них участь.

Визначення обсягу цивільної дієздатності фізичної особи здійснюється за паспортом громадянина України або іншими документами, передбаченими статтею 43 цього Закону (крім посвідчення водія, особи моряка, інваліда чи учасника Великої Вітчизняної війни, посвідчення, виданого за місцем роботи фізичної особи), які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії. У разі потреби нотаріусу надається довідка про те, що особа не страждає на психічний розлад, який може вплинути на її здатність усвідомлювати свої дії та (або) керувати ними.

Дієздатність громадянина також встановлюється на підставі переконаності нотаріуса в результаті проведеної розмови та роз'яснення наслідків вчинення нотаріальної дії у здатності цієї особи усвідомлювати

значення цієї нотаріальної дії, її наслідків та змісту роз'яснень нотаріуса, а також відповідності волі і волевиявлення особи щодо вчинення нотаріальної дії.

У разі наявності сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, нотаріус зобов'язаний звернутися до органу опіки та піклування за місцем проживання відповідної фізичної особи для встановлення факту відсутності опіки або піклування над такою фізичною особою.

У разі перевірки цивільної дієздатності фізичної особи, яка не досягла 18 років, але може бути визнана такою, що має повну цивільну дієздатність у зв'язку з укладенням такою особою шлюбу, нотаріус витребовує свідоцтво про шлюб щодо факту реєстрації шлюбу особи, яка не досягла повноліття.

У разі перевірки цивільної дієздатності фізичної особи, яка не досягла 18 років і є матір'ю або батьком дитини, нотаріус витребовує свідоцтво про народження дитини, в якому неповнолітня особа записана матір'ю або батьком, та рішення органу опіки та піклування про надання такій особі повної цивільної дієздатності, а у разі відсутності такого рішення нотаріус витребовує відповідне рішення суду.

У разі перевірки цивільної дієздатності фізичної особи, яка досягла 16 років і займається підприємницькою діяльністю, нотаріус витребовує Свідоцтво про реєстрацію підприємницької діяльності або отримує інформацію з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

У разі перевірки цивільної дієздатності фізичної особи, яка досягла 16 років і працює за трудовим договором, нотаріус витребовує довідку з місця роботи такої особи та рішення органу опіки та піклування про надання такій особі повної цивільної дієздатності, а у разі відсутності такого рішення витребовує відповідне рішення суду.

При перевірці цивільної правоздатності та дієздатності юридичної особи нотаріус зобов'язаний ознайомитися з установчими документами, інформацією про неї, що міститься в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців цієї юридичної особи і перевірити, чи відповідає нотаріальна дія, яка вчиняється, обсягу її цивільної правоздатності та дієздатності.

У разі наявності у нотаріуса сумнівів щодо поданих документів він може витребувати від цієї юридичної особи, державного реєстратора, органів доходів і зборів, інших органів, установ та фізичних осіб додаткові відомості або документи.

Нотаріус при посвідченні правочинів, вчиненні інших нотаріальних дій за участю уповноваженого представника встановлює його особу відповідно до вимог статті 43 цього Закону, а також перевіряє обсяг його повноважень.

Нотаріусу подається довіреність або інший документ, що надає повноваження представникові. Дійсність довіреності перевіряється нотаріусом за допомогою Єдиного реєстру довіреностей.

Дійсність нотаріально посвідченої довіреності перевіряється нотаріусом за Єдиним реєстром довіреностей, за винятком довіреностей, які посвідчено

або видано за кордоном компетентними органами іноземних держав, за умови їх легалізації уповноваженими органами. Без легалізації такі довіреності приймаються нотаріусами у тих випадках, коли це передбачено законодавством України, міжнародними договорами, в яких бере участь Україна. За результатами перевірки дійсності довіреності (її дубліката) виготовляється витяг з Єдиного реєстру довіреностей, який додається до примірника правочину, що залишається у справах нотаріуса.

Якщо від імені юридичної особи діє колегіальний орган, нотаріусу подається документ, в якому закріплено повноваження даного органу та розподіл обов'язків між його членами.

У разі наявності сумнівів щодо уповноваженого представника, а також його цивільної дієздатності та правоздатності нотаріус має право зробити запит до відповідної фізичної чи юридичної особи.

Нотаріус зобов'язаний установити волевиявлення особи, яка звернулась за вчиненням нотаріальної дії. Нотаріус зобов'язаний встановити дійсні наміри кожної із сторін до вчинення правочину, який він посвідчує, а також відсутність у сторін заперечень щодо кожної з умов правочину.

Встановлення дійсних намірів кожного з учасників правочину здійснюється шляхом встановлення нотаріусом однакового розуміння сторонами значення, умов правочину та його правових наслідків для кожної із сторін.

Встановлення дійсних намірів однієї із сторін правочину може бути здійснено нотаріусом за відсутності іншої сторони з метою виключення можливості стороннього впливу на її волевиявлення.

Правочин посвідчується нотаріусом, якщо кожна із сторін однаково розуміє значення, умови правочину та його правові наслідки, про що свідчать особисті підписи сторін на правочині.

ВИСНОВКИ ДО ЧЕТВЕРТОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, відповідно до ст. 43 Закону України «Про нотаріат» при вчиненні нотаріальних дій нотаріуси в обов'язковому порядку встановлюють особу громадянина, його представника або представника підприємства, установи, організації, що звернулися за вчиненням нотаріальних дій.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Посвідчення угод про відчуження або заставу жилого будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна здійснюється нотаріусом за місцезнаходженням зазначеного майна (ст. 55 Закону). Заходи щодо охорони спадкового майна вживаються державним нотаріусом за місцем відкриття спадщини (ст. 60 Закону). Про припинення охорони спадкового майна державний нотаріус за місцем відкриття спадщини попередньо повідомляє спадкоємців, а в разі переходу майна за правом спадкоємства до держави – відповідні фінансові органи (ст. 65 Закону). Свідоцтво про право на спадщину на майно, що переходить за правом спадкоємства до спадкоємців або держави, видається державним нотаріусом за місцем відкриття спадщини (ст. 66 Закону).

Свідоцтво про право власності на жилий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, земельну ділянку та інше нерухоме майно видається нотаріусом за місцем його знаходження (ст. 70 Закону). Свідоцтво про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з них видається державним нотаріусом за місцем відкриття спадщини (ст. 71 Закону). Свідоцтво про придбання жилого будинку з прилюдних торгів видається нотаріусом за місцезнаходженням будинку. Заборона відчуження жилого будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаражу, іншого нерухомого майна накладається за місцезнаходженням цього майна (ст. 73 Закону).

Якщо певна нотаріальна дія в силу правил про місце вчинення нотаріальних дій не може бути вчинена даним нотаріусом, останній відмовляє в її вчиненні на підставі ч. 2 ст. 49 Закону та роз'яснює при цьому, куди необхідно звернутися.

Відповідно до ч. 2 ст. 41 Закону, нотаріальні дії вчиняються:

- у приміщенні державної контори;
- у державному нотаріальному архіві;
- у приміщенні, яке є робочим місцем приватного нотаріуса;
- у приміщенні виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради.

окремих випадках, коли громадянин не може з'явитися у зазначене приміщення, а також якщо цього вимагають особливості посвідчуваного правочину, нотаріальні дії можуть бути вчинені поза межами зазначених приміщень. Тут задовольняються, насамперед, інтереси громадян, які не можуть внаслідок хвороби, інвалідності чи з інших повалених причин прибути до державної нотаріальної контори, до приватного нотаріуса або до виконкому. Закон не встановлює докладного переліку цих причин. Практично дана норма застосовується доволі широко при вчиненні таких нотаріальних дій, як посвідчення заповітів, довіреностей, засвідчення правильності підписів тощо. Державне мито при цьому стягується у розмірі встановлених ставок за відповідні дії. Крім того, сплачуються фактичні витрати, пов'язані з виїздом для вчинення нотаріальної дії.

Оплата вчинюваних нотаріальних дій регулюється статтями 19 та 31 Закону, відповідно до яких витрати в нотаріальному процесі складають:

- державне мито, що стягується за вчинення нотаріальних дій нотаріальними конторами і органами місцевого самоврядування, а також за видачу дублікатів нотаріально посвідчених документів (ст. 19 Закону; Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 1993 р.; далі – Декрет);

Державне мито у нотаріальному процесі – це грошова сума, що стягується відповідно до закону в державний бюджет із зацікавлених осіб за вчинення в їхніх інтересах певних дій. Його розмір обчислюється відповідно до Декрету (пункти 3 і 4 ст. 3).

Згідно зі ст. 47 Закону, не приймаються для здійснення нотаріальних дій документи, що мають підчищення або дописки, закреслені слова чи інші не обговорені виправлення, документи, текст яких неможливо прочитати внаслідок ушкодження, а також написані олівцем.

Нотаріус (чи інша посадова особа), який вчиняє нотаріальну дію, не повинний приймати документи, якщо вони не відповідають вимогам законодавства або містять відомості, що порочать честь і гідність громадян (ч. 6 ст. 49 Закону).

Нотаріальні акти-документи мають обов'язкову юридичну чинність, оскільки нотаріуси здійснюють свою діяльність від імені держави. Скасування нотаріальних актів допускається тільки судом.

Відповідно до ст. 43 Закону при вчиненні нотаріальних дій нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, встановлюють особу громадянина, його представника або представника підприємства, установи, організації, що звернулися за вчиненням нотаріальних дій.

У випадках, коли за громадянина, який внаслідок фізичної вади, хвороби або з будь-якої іншої причини не може підписати правочин, заяву або інший документ, їх підписує інший громадянин, нотаріус встановлює особу заінтересованого громадянина-ініціатора нотаріальної дії, та особу громадянина, що підписався замість нього.

Встановлення особи здійснюється за паспортом або іншими документами, які виключають будь-які сумніви щодо особи громадянина (паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний паспорт чи службовий паспорт, посвідчення особи моряка, посвідка на проживання особи, яка мешкає в Україні, але не є громадянином України, національний паспорт іноземця або документ, що його замінює, посвідчення водія, посвідчення інваліда чи учасника Великої Вітчизняної війни, посвідчення, видане за місцем роботи громадянина, довідка про звільнення з місць позбавлення волі тощо).

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Де вживаються державним нотаріусом заходи щодо охорони спадкового майна?

Коли вчиняються нотаріальні дії відповідно до ст. 42 Закону України «Про нотаріат»?

З чого складаються витрати в нотаріальному процесі?

Хто звільняється від сплати державного мита в нотаріальному процесі?

Які документи не приймаються для здійснення нотаріальних дій відповідно до ст. 47 Закону України «Про нотаріат»?

Ким можуть бути скасовані нотаріальні акт-документи?

Які дії проводять нотаріуси відповідно до ст. 43 Закону України «Про нотаріат»?

Де реєструються дії, вчинені нотаріусом?

ТЕМА № 5. ПОСВІДЧЕННЯ БЕЗСПІРНИХ ПРАВ (2 ГОДИНИ)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Видача свідоцтва про право на спадщину.....	121
Видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя.....	135
Видача свідоцтва про придбання арештованого нерухомого майна, а також заставленого майна з публічних торгів (аукціонів). Видача свідоцтва про придбання нерухомого майна, що є предметом іпотеки.....	136

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – стор. 416. – стаття 1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст. 27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995. 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст. 349.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст. 135.

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст.492.
12. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 50. – ст.695.
13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.

23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.
24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.
25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105. – стаття 3890.

32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.
33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – стор. 172. – стаття 3312.
34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157. – стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69. – стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16. – стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070
40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку

спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.

42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>
43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.
44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09
45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm
46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>

51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>
52. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/v0009700-09>
53. Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
54. Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
55. Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
56. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
57. Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
58. Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
59. Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.: Алерта, 2015. – 484 с.
60. Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
61. Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонova Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
62. Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрsvіт, 2007. – 436 с.
63. Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України : Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
64. Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для

реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М. Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.

65. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування, законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.
66. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 800 с.
67. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 784 с.
68. Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. – 96 с.
69. Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид. – К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
70. Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова.– К. : МАУП, 2001. – 120 с.
71. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
72. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред. Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2. вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
73. Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
75. Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
76. Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
77. Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч.; / П. М. Павлик, Т. М. Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.
78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою вивчення даної теми є з'ясування ролі, змісту свідоцтв про право власності на жилий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, земельну ділянку та інше нерухоме майно. Відповідно до мети, ставляться такі завдання: засвоєння студентами питань пов'язаних з наданням державним нотаріусом свідоцтв (про право на спадщину, про нерухоме майно подружжя про придбання арештованого нерухомого майна, а також заставленого майна з публічних торгів (аукціонів)). Видача свідоцтва про придбання нерухомого майна, що є предметом іпотеки

ВСТУП

Свідоцтво про право на спадщину – правовстановлювальний документ, який офіційно і безспірно підтверджує наявність права власності на майно, що переходить за спадком.

Відповідно до ст. 1297 Цивільного кодексу України, спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно.

Якщо спадщина прийнята спадкоємцями відповідно до вимог закону, відсутність свідоцтва про право на спадщину не тягне втрати цього права (ст. 1296 ЦК). Практично свідоцтво не потрібне, якщо переходить право на спадкове майно, що не підлягає реєстрації і не вимагає будь-якого правовстановлювального документа. Свідоцтво про право на спадщину необхідне, коли об'єктом спадкового наступництва є право власності на майно або майнові права, що вимагають документального підтвердження. Особливістю

вчинення цього виду дії є те, що вона може бути здійснена не в будь-якого нотаріуса, а тільки у державного й тільки за місцем відкриття спадщини (ст. 66 Закону). Відповідно до ст. 1221 ЦК, місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо воно невідоме – місцезнаходження нерухомого майна або його основної частини, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходження основної частини рухомого майна. Місцем проживання визнається місце, де фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово. Місцем проживання неповнолітньої особи яка ще не досягла 14-річного віку, є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому вона проживає (ст. ЦК).

лекції окрім свідоцтва про право на спадщину будуть розглянуті й інші питання, стосовно свідоцтва на майно, що є спільною власністю подружжя.

I. ВИДАЧА СВІДОЦТВА ПРО ПРАВО НА СПАДЩИНУ

Свідоцтво про право на спадщину – правовстановлювальний документ, який офіційно і безспірно підтверджує наявність права власності на майно, що переходить за спадком.

Отримання цього документа є правом спадкоємців, які можуть просити нотаріуса видати свідоцтво, але не зобов'язані його отримувати за винятком випадків, коли успадковується нерухоме майно. Відповідно до ст. 1297 Цивільного кодексу України, спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно.

У інших випадках, якщо спадщина прийнята спадкоємцями відповідно до вимог закону, відсутність свідоцтва про право на спадщину не тягне втрати цього права (ст. 1296 ЦК). Практично свідоцтво не потрібне, якщо переходить право на спадкове майно, що не підлягає реєстрації і не вимагає будь-якого правовстановлювального документа. Свідоцтво про право на спадщину необхідне, коли об'єктом спадкового наступництва є право власності на майно або майнові права, що вимагають документального підтвердження.

Місце вчинення НД.

Особливістю вчинення цього виду дії є те, що вона може бути здійснена тільки за місцем відкриття спадщини (ст. 66 Закону).

Відповідно до ст. 1221 ЦК, місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо воно невідоме – місцезнаходження нерухомого майна або його основної частини, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходження основної частини рухомого майна.

Місцем проживання визнається місце, де фізична особа проживає постійно, переважно або тимчасово. Місцем проживання неповнолітньої особи яка ще не досягла 14-річного віку, є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому

вона проживає (ст. 29 ЦК).

Місцем відкриття спадщини для громадян України, що постійно проживають за кордоном, є та країна, де вони проживали, і залежно від юрисдикції цієї країни свідоцтво про право на спадщину видаватиметься або консульською установою України, або відповідним органом даної країни.

Строки вчинення НД.

Свідоцтво про право на спадщину видається після закінчення шести місяців з дня відкриття спадщини, а у випадках, передбачених ч. 2 ст. 1270 та ч. 3 ст. 1272 ЦК, – не раніше зазначених строків.

Видача цього документа спадкоємцям, що прийняли спадщину, строком не обмежена.

Загальний строк для прийняття спадщини – 6 місяців з часу відкриття спадщини.

Часом відкриття спадщини є день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою.

Якщо протягом однієї доби (календарної) померли особи, які могли б спадкувати одна після одної, спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з них.

Якщо кілька осіб, які могли б спадкувати одна після одної, померли під час спільної для них небезпеки (стихійного лиха, аварії, катастрофи тощо), припускається, що вони померли одночасно. У цьому випадку спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з цих осіб.

Якщо заповіт складено на користь зачатої, але ще не народженої дитини (а також і якщо у разі спадкування за законом спадкує, в тому числі дитина, зачата за життя спадкодавця, але народжена після його смерті), видача свідоцтва про право на спадщину і розподіл спадщини між усіма спадкоємцями може відбутися лише після народження дитини.

До закінчення строку на прийняття спадщини нотаріус може видати спадкоємцеві дозвіл на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), якщо це викликано обставинами, які мають істотне значення.

Суб'єкти.

Свідоцтво про право на спадщину видається за письмовою заявою спадкоємців, які прийняли спадщину в порядку, встановленому цивільним законодавством, на ім'я всіх спадкоємців або за їх бажанням кожному з них окремо.

Такими, що прийняли спадщину, вважаються:

спадкоємець, який подав нотаріусу заяву (особисто) про прийняття спадщини;

спадкоємець, який на час відкриття спадщини проживав постійно із спадкодавцем – якщо він протягом строків для прийняття спадщини не заявив про відмову від неї;

малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, якщо не відбулося відмови від прийняття спадщини (див. ч. 2-3 ст. 1273 ЦК)

Доказами постійного проживання разом зі спадкодавцем можуть бути:

довідка житлово-експлуатаційної організації, правління житлово-будівельного кооперативу, відповідного органу місцевого самоврядування про те, що спадкоємець безпосередньо перед смертю спадкодавця проживав разом з ним; копія рішення суду, що набрало законної сили, про встановлення факту своєчасного прийняття спадщини; реєстраційний запис у паспорті спадкоємця або в будинковій книзі, який свідчить про те, що спадкоємець постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, та інші документи, що підтверджують факт постійного проживання разом зі спадкодавцем.

Спадкоємці, які пропустили строк для прийняття спадщини, можуть бути за згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину, включені до свідоцтва про право на спадщину як такі, що прийняли спадщину. Така згода спадкоємців повинна бути викладена у письмовій формі і подана нотаріусу до видачі свідоцтва про право на спадщину.

Крім того, встановлюються і спеціальні строк для прийняття спадщини:

якщо виникнення у особи права на спадкування залежить від неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття нею спадщини встановлюється у три місяці з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття (ч. 2 ст. 1270 ЦК);

за позовом спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, суд може визначити йому додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини (ч. 3 ст. 1272 ЦК).

Про видачу свідоцтва про право на спадщину на ім'я неповнолітнього чи недієздатного спадкоємця нотаріус повідомляє органи опіки та піклування за місцем проживання спадкоємця для охорони його майнових інтересів.

При переході спадкового майна до держави свідоцтво про право на спадщину видається відповідному фінансовому органу.

Основні елементи предмету нотаріального процесуального доказування.

видача свідоцтва про право на спадщину за

законом Нотаріус перевіряє:

факт смерті спадкодавця;

час і місце відкриття спадщини;

наявність підстав для закликання до спадкоємства за законом осіб, які подали заяву про видачу свідоцтва;

склад спадкового майна.

Спадкоємці за законом, які позбавлені можливості подати документи, що підтверджують наявність підстав для закликання до спадкоємства, можуть бути за письмовою згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину і подали докази родинних, шлюбних чи інших відносин із спадкодавцем, включені до свідоцтва про право на спадщину.

видача свідоцтва про право на спадщину за

заповітом Нотаріус перевіряє:

факт смерті спадкодавця;

наявність заповіту;
 час і місце відкриття спадщини;
 склад спадкового майна;
 коло осіб, які мають право на обов'язкову частку в спадщині.

Порядок нотаріального провадження з видачі свідоцтв про право на спадщину

Відкриття спадщини. Перевірка нотаріусом факту смерті, часу і місця відкриття спадщини

Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою.

Фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це. Фізична особа, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припустити її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена померлою від дня її вірогідної смерті (3/46 ЦК).

При зверненні спадкоємця у зв'язку з відкриттям спадщини нотаріус з'ясовує відомості стосовно:

факту смерті спадкодавця.
 часу і місця відкриття спадщини,
 кола спадкоємців, наявності
 заповіту,
 наявності спадкового майна, його складу та
 місцезнаходження, необхідність вжиття заходів щодо охорони
 спадкового майна.

Факт смерті фізичної особи і час відкриття спадщини нотаріус перевіряє шляхом витребовування від спадкоємця свідоцтва про смерть, виданого органом державної реєстрації актів цивільного стану, а якщо це неможливо – повинен витребувати від органу ДРАЦС копію актового запису про смерть спадкодавця або повний витяг з Державного реєстру АЦС щодо актового запису про смерть.

Рішення суду про оголошення фізичної особи померлою або про встановлення факту смерті особи в певний час не може бути прийнято нотаріусом на підтвердження факту смерті. На підставі таких рішень, які набрали законної сили, має бути зареєстрована смерть особи в органах ДРАЦС.

У разі якщо в свідоцтві про смерть спадкодавця зазначено лише місяць та рік або тільки рік смерті, часом відкриття спадщини слід вважати відповідно останній день зазначеного місяця або 31 грудня поточного року.

Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця відповідно до статті 29 Цивільного кодексу України.

Якщо спадкодавець мав декілька місць проживання, місцем відкриття спадщини вважається останнє місце реєстрації спадкодавця.

Після смерті військовослужбовців строкової служби, а також осіб, які навчалися в навчальних закладах, що розташовані поза місцем їх

проживання, місцем відкриття спадщини визнається те місце, де вони проживали до призову на строкову військову службу або до вступу до

відповідного навчального закладу.

Після смерті громадянина, який проживав у будинку-інтернаті для інвалідів, ветеранів, самотніх осіб та людей похилого віку, іншому закладі соціального призначення, місцем відкриття спадщини вважається місцезнаходження відповідного закладу.

Місцем відкриття спадщини після осіб, померлих в установах виконання покарань, визнається останнє місце проживання до арешту (взяття під варту).

Після смерті громадянина, який проживав на території монастиря, храму, іншого культового будинку, місцем відкриття спадщини вважається місцезнаходження відповідного будинку.

Якщо спадкодавець, якому належало майно на території України, мав останнє місце проживання на території іноземної держави, місце відкриття спадщини визначається на підставі Закону України „Про міжнародне приватне право”.

Стаття 70. Спадкові відносини

З урахуванням положень статей 71, 72 цього Закону спадкові відносини регулюються правом держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання, якщо спадкодавцем не обрано в заповіті право держави, громадянином якої він був. Вибір права спадкодавцем буде недійсним, якщо після складання заповіту його громадянство змінилося.

Стаття 71. Спадкування нерухомого майна і майна, що підлягає державній реєстрації

Спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майна, яке підлягає державній реєстрації в Україні, - правом України.

Стаття 72. Здатність осіб на складання і скасування заповіту. Форма заповіту і акта його скасування

Здатність особи на складання і скасування заповіту, а також форма заповіту і акта його скасування визначаються правом держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання акта або в момент смерті. Заповіт або акт його скасування не можуть бути визнані недійсними внаслідок недодержання форми, якщо остання відповідає вимогам права місця складання заповіту або права громадянства, або права звичайного місця перебування спадкодавця у момент складання акта чи в момент смерті, а також права держави, у якій знаходиться нерухоме майно.

Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна. Якщо об'єктів нерухомого майна декілька і їх місцезнаходження різне, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження одного із об'єктів цього майна на вибір спадкоємця(ів).

За відсутності нерухомого майна місцем відкриття спадщини є місцезнаходження основної частини рухомого майна, що може бути підтверджено свідоцтвом про державну реєстрацію транспортного засобу, витягом з реєстру прав власності на цінні папери, ощадною книжкою тощо.

Місце відкриття спадщини підтверджується: довідкою житлово-експлуатаційної організації, довідкою правління житлово-будівельного кооперативу про реєстрацію (постійне місце проживання) спадкодавця;

записом у будинковій книзі про реєстрацію (постійне місце проживання) спадкодавця, довідкою адресного бюро, довідкою райвійськкомату про те, що спадкодавець до призову на військову службу проживав за відповідною адресою.

Місце відкриття спадщини не може підтверджуватись свідоцтвом про смерть.

разі відсутності у спадкоємців документів, що підтверджують місце відкриття спадщини, нотаріус роз'яснює спадкоємцям їх право на звернення до суду із заявою про встановлення місця відкриття спадщини. У такому випадку місце відкриття спадщини підтверджується копією рішення суду, що набрало законної сили.

Заведення спадкової справи

Спадкова справа заводиться нотаріусом за місцем відкриття спадщини на підставі поданої (або такої, що надійшла поштою) першою заяви (повідомлення, телеграми) про прийняття спадщини, про відмову від прийняття спадщини, про відмову від спадщини, заяви про відкликання заяви про прийняття спадщини або про відмову від спадщини, заяви про видачу свідоцтва про право на спадщину, заяви спадкоємця на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), заяви про видачу свідоцтва виконавцю заповіту, заяви виконавця заповіту про відмову від здійснення своїх повноважень, заяви другого з подружжя про видачу свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя, заяви про вжиття заходів до охорони спадкового майна, претензії кредиторів.

При заведенні спадкової справи нотаріус за даними Спадкового реєстру перевіряє наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту.

У разі наявності заповіту нотаріусу подається його оригінал чи дублікат. Повна інформація про заповіт, який було посвідчено іншим нотаріусом, витребовується нотаріусом шляхом направлення запиту.

У разі підтвердження факту заведення спадкової справи іншим нотаріусом нотаріус відмовляє заявнику у прийнятті заяви (іншого документа) та роз'яснює право її подачі за місцезнаходженням цієї справи, а разі потреби (неправильно визначено місце відкриття спадщини) витребовує цю справу для подальшого провадження.

Номер спадковій справі присвоюється один раз і складається з порядкового номера, за яким вона зареєстрована в книзі обліку і реєстрації спадкових справ, та зазначається через дріб (дефіс) рік, у якому вона заведена.

Спадкова справа підлягає обов'язковій реєстрації у книзі обліку і реєстрації спадкових справ, Алфавітній книзі обліку спадкових справ та у Спадковому реєстрі.

При встановленні факту одночасного відкриття декількох спадкових справ (наприклад, за місцем проживання спадкодавця і за місцезнаходженням спадкового майна), спадкові справи, відкриті з

порушенням вимог статті 1221 Цивільного кодексу України, повинні бути передані за належністю нотаріусу, до компетенції якого входить ведення цієї спадкової справи.

У справах нотаріуса, який передає спадкову справу за належністю, залишається на зберіганні копія спадкової справи з примірником супровідного листа та повідомлення оператора поштового зв'язку, а у разі передачі спадкової справи кур'єром – відмітка нотаріуса про одержання спадкової справи у Розносній книзі для місцевої кореспонденції.

Нотаріус, який одержав спадкову справу, що була направлена йому за належністю, реєструє її згідно з цим Порядком.

Якщо таким нотаріусом уже було заведено спадкову справу до майна зазначеного спадкодавця, то при одержанні спадкової справи від іншого нотаріуса він реєструє її у Журналі реєстрації вхідних документів і підшиває до основної спадкової справи.

Якщо один із спадкоємців, який подав заяву про прийняття спадщини, помер до одержання свідоцтва про право на спадщину, копія спадкової справи направляється тільки за письмовим запитом нотаріуса, яким заведено спадкову справу після такого померлого.

Прийняття спадщини або відмова від її прийняття

Право на спадкування здійснюється спадкоємцями шляхом прийняття спадщини або її неприйняття.

Для того, щоб не допустити пропуску шестимісячного строку для прийняття спадщини, нотаріус роз'яснює спадкоємцям право подачі заяви про прийняття спадщини чи про відмову від її прийняття.

Заяви про прийняття спадщини або відмову від її прийняття подаються спадкоємцем особисто нотаріусу за місцем відкриття спадщини у письмовій формі.

Якщо спадкоємець особисто прибув до нотаріуса за місцем відкриття спадщини, нотаріальне засвідчення справжності його підпису на таких заявах не вимагається. У цьому випадку нотаріус встановлює особу заявника, про що на заяві робиться відповідна службова відмітка. Ця відмітка скріплюється підписом нотаріуса.

Якщо заява, на якій справжність підпису спадкоємця не засвідчена, надійшла поштою, вона приймається нотаріусом, заводиться спадкова справа, а спадкоємцю повідомляється про заведення спадкової справи та необхідність надіслати заяву, оформлену належним чином (справжність підпису на таких заявах має бути нотаріально засвідченою), або особисто прибути до нотаріуса за місцем відкриття спадщини.

Не допускається приймати заяви про прийняття спадщини, про відмову від неї або заяви про їх відкликання, складені від імені спадкоємців їх представниками, що діють на підставі довіреностей.

Неповнолітня особа має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника.

Заяву від імені малолітньої особи або недієздатної особи подають її батьки (усиновлювачі), опікун.

Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо не було подано заяву про відмову від прийняття спадщини з дотриманням вимог, встановлених законодавством.

Приймаючи від спадкоємців заяву про прийняття спадщини або про відмову від її прийняття, нотаріус зобов'язаний роз'яснити спадкоємцям їх право на відкликання такої заяви протягом строку, встановленого статтею 1270 Цивільного кодексу України.

Заява про прийняття спадщини чи про відмову від її прийняття підлягає реєстрації у Книзі обліку і реєстрації спадкових справ у день надходження. У разі надходження такого документа поштою він підлягає також реєстрації у Журналі реєстрації вхідних документів.

Усі наступні заяви (додаткові, від інших спадкоємців, кредиторів) також реєструються у Книзі обліку і реєстрації спадкових справ під самостійними номерами та в хронологічному порядку.

На всіх заявах зазначаються дата і час їх надходження та номер спадкової справи.

До заяви про відкликання поданої заяви про прийняття спадщини або відмову від її прийняття застосовуються такі самі правила реєстрації.

Для прийняття спадщини чи відмови від прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини.

Прийняття і відмова від прийняття спадщини можуть мати місце щодо всього спадкового майна. Спадкоємець не вправі прийняти одну частину спадщини, а від іншої частини відмовитись. Спадкоємець, який прийняв частину спадщини, вважається таким, що прийняв усю спадщину.

Якщо спадкоємець протягом шести місяців не подав до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв спадщину.

Суд може визначити спадкоємцю, який пропустив строк для прийняття спадщини з поважної причини, додатковий строк, достатній для подання ним заяви про прийняття спадщини.

Спадкоємець, якому за рішенням суду встановлено додатковий строк для подання заяви про прийняття спадщини, повинен у межах встановленого судом строку прийняти спадщину шляхом подання нотаріусу за місцем відкриття спадщини відповідної заяви.

Не вимагається звернення до суду для визначення додаткового строку, достатнього для прийняття спадщини, якщо усі спадкоємці, які прийняли спадщину, подадуть письмову заяву про згоду на прийняття спадщини спадкоємцем, який пропустив строк для прийняття спадщини.

Такі заяви спадкоємців мають бути подані нотаріусу до видачі свідоцтва про право на спадщину.

За наявності такої згоди спадкоємцеві, який пропустив строк для прийняття спадщини, необхідно подати до нотаріуса за місцем відкриття спадщини заяву про її прийняття.

Якщо виникнення у особи права на спадкування залежить від

неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями, строк для прийняття такою особою спадщини встановлюється три місяці з моменту неприйняття іншими спадкоємцями спадщини або відмови від її прийняття. Якщо строк, що залишився, менший трьох місяців, він продовжується до трьох місяців.

Спадкоємець, який постійно проживав із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 Цивільного кодексу, він не заявив про відмову від неї.

У разі відсутності у паспорті такого спадкоємця відмітки про реєстрацію його місця проживання доказом постійного проживання із спадкодавцем можуть бути: довідка житлово-експлуатаційної організації, правління житлово-будівельного кооперативу, відповідного органу місцевого самоврядування про те, що спадкоємець на день смерті спадкодавця проживав разом із цим спадкодавцем.

Своєчасно надісланою вважається заява, справжність підпису особи на якій засвідчена (або не засвідчена) нотаріально, що направлена поштовим відправленням до закінчення шестимісячного строку для прийняття спадщини і яка надійшла нотаріусу після закінчення цього строку. Нотаріус приймає такі заяви, заводить спадкову справу та у випадку надходження заяви, справжність підпису на якій не засвідчено нотаріально, надсилає лист спадкоємцю, в якому пропонується надіслати заяву, оформлену належним чином, або особисто прибути до нотаріуса за місцем відкриття спадщини. У таких випадках конверт підшивається у спадкову справу.

У разі якщо спадкоємець відправив нотаріусу за місцем відкриття спадщини поштою належно оформлену заяву про прийняття спадщини, а потім особисто з'явився до нотаріуса і подав заяву про відмову від спадщини, нотаріус бере до уваги ту заяву, яка була зареєстрована першою у Журналі реєстрації вхідних документів.

Якщо спадкоємець за заповітом або за законом помер після відкриття спадщини і не встиг її прийняти, право на прийняття належної йому частки спадщини, крім права на прийняття обов'язкової частки у спадщині, переходить до його спадкоємців (спадкова трансмісія).

У цьому випадку право на прийняття спадщини здійснюється спадкоємцями на загальних підставах протягом строку, що залишився для прийняття спадщини. Якщо строк, що залишився, становить менше трьох місяців, він продовжується до трьох місяців. Свідоцтво про право на спадщину в порядку спадкової трансмісії видається за місцем відкриття спадщини після смерті першого спадкодавця.

Спадкоємець за заповітом має право відмовитись від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом. Якщо заповідач підпризначив спадкоємця, особа, на ім'я якої складено заповіт, може відмовитись від прийняття спадщини лише на користь особи, яка є підпризначеним спадкоємцем.

Спадкоємець за законом має право відмовитись від прийняття спадщини на користь будь-кого із спадкоємців за законом незалежно від черги, у тому

числі внуків, правнуків, племінників та інших.

Спадкоємець, на чию користь була здійснена відмова від права на частку у спадщині, має право відмовитися від її прийняття.

Неповнолітня особа може відмовитись від прийняття спадщини за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування.

Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, може відмовитися від прийняття спадщини за згодою піклувальника і органу опіки та піклування.

Батьки (усиновлювачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування.

Приймаючи заяву про відмову від прийняття спадщини, нотаріус роз'яснює спадкоємцю правові наслідки такої відмови.

У разі відмови від прийняття спадщини усіма спадкоємцями за заповітом, а також у разі неохоплення заповітом усієї спадщини право на спадкування отримують спадкоємці за законом почергово.

У разі заведення спадкової справи та встановлення складу спадкового майна нотаріус надає спадкоємцю письмову довідку щодо переліку документів, необхідних для оформлення спадщини та видачі свідоцтва про право на спадщину, із зазначенням розміру плати за вчинення відповідних нотаріальних дій. Така довідка має бути підписана нотаріусом та скріплена його печаткою.

Видача свідоцтва про право на спадщину за законом

При видачі свідоцтва про право на спадщину за законом нотаріус перевіряє наявність підстав для закликання до спадкування за законом осіб, які подали заяви про видачу свідоцтва.

Доказом родинних та інших відносин спадкоємців зі спадкодавцем є: свідоцтва органів реєстрації актів цивільного стану, повний витяг з реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового запису, копії актових записів, копії рішень суду, що набрали законної сили, про встановлення факту родинних та інших відносин.

Факт перебування на утриманні підтверджується рішенням суду, що набрало законної сили, про встановлення факту перебування непрацездатної чи неповнолітньої особи на утриманні.

Непрацездатність утриманця за віком може бути підтверджена паспортом, свідоцтвом про народження; непрацездатність за станом здоров'я за пенсійною книжкою або довідкою, виданою відповідним органом медико-соціальної експертизи. Факт проживання спадкоємців однією сім'єю зі спадкодавцем підтверджується рішенням суду, яке набрало законної сили.

Якщо один або кілька спадкоємців за законом позбавлені можливості подати документи, що підтверджують наявність підстав для закликання їх до спадкоємства за законом, вони можуть бути за письмовою згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину і подали докази родинних, шлюбних чи інших відносин зі спадкодавцем, включені до свідоцтва про право на спадщину.

Спадкоємці закликаються до спадкування за законом у порядку черговості. Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі: відсутності спадкоємців попередньої черги; усунення спадкоємців попередньої черги від права на спадкування; неприйняття спадкоємцями попередньої черги спадщини або відмови від її прийняття.

Черговість одержання спадкоємцями за законом права на спадкування може бути змінена нотаріально посвідченим договором заінтересованих спадкоємців, укладеним після відкриття спадщини. Такий договір не може порушувати прав спадкоємця, який не бере у ньому участі, а також спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині.

Частки у спадщині кожного із спадкоємців є рівними. Спадкоємці можуть за усною угодою між собою, якщо це стосується рухомого майна, або за нотаріально посвідченим договором, якщо це стосується нерухомого майна або транспортних засобів, змінити розмір частки у спадщині когось із них.

Свідоцтво про право на спадщину видається на підставі заяви спадкоємців, які прийняли спадщину, після закінчення шести місяців з дня відкриття спадщини, а у випадках, передбачених частиною другою статті 1270, статтею 1276 Цивільного кодексу України, - не раніше зазначених у цих статтях строків.

Видача свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям, які прийняли спадщину, ніяким строком не обмежена.

Для спадкоємця, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на момент відкриття спадщини, заява про видачу свідоцтва про право на спадщину є первинним документом, на підставі якого заводиться спадкова справа. При цьому нотаріус має виконати всі дії, які передбачені цим Порядком.

Свідоцтво про право на спадщину видається за наявності у спадковій справі всіх необхідних документів.

Видача свідоцтва про право на спадщину може бути відкладена у разі: витребування нотаріусом відомостей або документів від фізичних або юридичних осіб, при цьому строк, на який може бути відкладено видачу свідоцтва про право на спадщину, не може перевищувати одного місяця; необхідності отримання нотаріусом від заінтересованих осіб згоди на подачу спадкоємцем, який пропустив строк для прийняття спадщини, заяви про прийняття спадщини згідно з вимогами частини другої статті 1272 Цивільного кодексу України. За обґрунтованою письмовою заявою заінтересованої особи, яка звернулась до суду, та на підставі отриманого від суду повідомлення про надходження позовної заяви заінтересованої особи, яка оспорує право або факт, про посвідчення якого просить інша заінтересована особа, вчинення нотаріальної дії зупиняється до вирішення справи судом.

При видачі свідоцтва про право на спадщину нотаріус обов'язково перевіряє: факт смерті спадкодавця, час і місце відкриття спадщини, наявність підстав для закликання до спадкоємства, якщо має місце спадкування за законом, прийняття спадкоємцем спадщини у встановлений

законом спосіб, склад спадкового майна, на яке видається свідоцтво про право на спадщину. На підтвердження цих обставин від спадкоємців витребовуються документи, які підтверджують вказані факти.

Видача свідоцтва про право на спадщину на майно, яке підлягає реєстрації, проводиться нотаріусом після подання правовстановлюючих документів щодо належності цього майна спадкодавцеві та перевірки відсутності заборони або арешту цього майна.

У разі наявності заборони нотаріус письмово повідомляє кредитора про те, що спадкоємцям боржника видано свідоцтво про право на спадщину.

Якщо на спадкове майно накладено арешт судовим чи слідчими органами, видача свідоцтва про право на спадщину затримується до зняття арешту.

Якщо до складу спадкового майна входить нерухоме майно, що підлягає реєстрації (за винятком земельної ділянки), нотаріус виготовляє витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. За відсутності у спадкоємця необхідних для видачі свідоцтва про право на спадщину документів нотаріус роз'яснює йому процедуру вирішення зазначеного питання в судовому порядку.

Якщо правовстановлюючий документ на майно, що підлягає реєстрації, повертається спадкоємцеві (свідоцтво про реєстрацію чи технічний паспорт на автотранспортний засіб, іншу самохідну машину або механізм, судновий білет чи договір комерційної концесії тощо), нотаріус перевіряє документ, про що робить відмітку на заяві про видачу свідоцтва про право на спадщину або на примірнику свідоцтва, який залишається у справах нотаріуса. Допускається приєднання до матеріалів спадкової справи, засвідчених у порядку, передбаченому Правилами ведення нотаріального діловодства, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 23.12.2010 за № 1318/18613 (із змінами), фотокопій правовстановлюючих документів на майно, які повертають спадкоємцям.

Видача свідоцтва про право на спадщину на земельну ділянку нотаріусом проводиться на підставі документів, оформлених відповідно до статті 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та витягу з Державного земельного кадастру.

При оформленні спадщини як за законом, так і за заповітом нотаріус у випадках, коли із правовстановлюючого документа вбачається, що майно може бути спільною сумісною власністю подружжя, повинен з'ясувати, чи є спадкодавця той з подружжя, який його пережив і який має право на $1/2$ частку в спільному майні подружжя. За наявності другого з подружжя нотаріус видає йому свідоцтво про право власності. Видача свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям, які прийняли спадщину, строком не обмежена. Якщо спадкоємців декілька, то кожному із них видається окреме свідоцтво про право на спадщину із зазначенням його частки. Свідоцтво про право на спадщину оформляється в двох примірниках, один з яких залишається в матеріалах спадкової справи.

Нотаріус у випадку видачі свідоцтва про право на спадщину на житловий будинок, квартиру та інше нерухоме майно вносить відомості про перехід права власності на ім'я спадкоємця до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно в порядку, установленому законодавством у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Видача свідоцтва про право на спадщину за заповітом

При оформленні спадщини за заповітом нотаріус має надати правову оцінку заповіту, перевірити його реєстрацію у Спадковому реєстрі та чинність на момент смерті заповідача. Якщо наданий спадкоємцем заповіт не відповідає вимогам законодавства, нотаріус відмовляє в його прийомі.

Якщо для оформлення спадщини надано кілька заповітів спадкодавця, нотаріус повинен надати їм правову оцінку, керуючись положеннями статті 1254 Цивільного кодексу України.

Якщо заповіт визнаний судом недійсним, чинність попереднього заповіту не відновлюється, крім випадків, встановлених статтями 225 та 231 Цивільного кодексу України.

У разі визнання заповіту недійсним спадкування відбувається за законом.

При видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом нотаріус має обов'язково з'ясувати наявність спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, перелік яких визначено у статті 1241 Цивільного кодексу України.

Коло спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, визначається на день відкриття спадщини.

Заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Цивільним кодексом України передбачено випадки, коли особа не має права на спадкування або рішенням суду може бути усунена від права на спадкування за законом. Позбавлення права на спадкування розповсюджується і на спадкоємців обов'язкової частки у спадщині.

Право на обов'язкову частку у спадщині виникає у спадкоємця, передбаченого частиною першою статті 1241 Цивільного кодексу України, у випадках, якщо у заповіті містяться положення про усунення його від спадкування або цьому спадкоємцеві заповідана частка спадщини, яка є меншою від належної йому обов'язкової частки.

Право на обов'язкову частку у спадщині не залежить від згоди інших спадкоємців, волі спадкодавця та не пов'язане зі спільним проживанням спадкодавця й осіб, які мають право на обов'язкову частку. Право на обов'язкову частку у спадщині має особистий характер та не може переходити в порядку спадкової трансмісії. Нотаріус має пояснити спадкоємцю, який має право на обов'язкову частку у спадщині, його право на одержання належної частки спадщини. Спадкоємець може відмовитися від права на обов'язкову частку у спадщині шляхом подачі нотаріусу заяви про те, що зі змістом заповіту він ознайомлений, зміст статті 1241 Цивільного кодексу України йому роз'яснено і він не претендує на

одержання обов'язкової частки у спадщині.

При визначенні розміру обов'язкової частки нотаріусу слід враховувати, що частиною першою статті 1241 Цивільного кодексу України встановлено, що обов'язкова частка у спадщині визначається незалежно від змісту заповіту у розмірі половини частки, яка належала б кожному із спадкоємців у разі спадкування за законом. При визначенні розміру обов'язкової частки у спадщині нотаріус враховує всіх спадкоємців за законом, які могли б бути закликані до спадкування, якби порядок спадкування не було змінено заповідачем. Нотаріус пропонує як спадкоємцю за заповітом, так і спадкоємцю, що має право на обов'язкову частку у спадщині, вказати у своїх заявах про прийняття спадщини всіх спадкоємців за законом.

При визначенні розміру обов'язкової частки враховується все спадкове майно, як заповідане, так і те, що не охоплене заповітом, а також речі звичайної домашньої обстановки та вжитку. До складу спадкового майна входить і право на вклад у банку (фінансовій установі) незалежно від того, зроблено розпорядження у заповіті чи безпосередньо у банку (фінансовій установі).

Якщо заповідана лише частина спадкового майна, обов'язкова частка визначається, виходячи із вартості всього спадкового майна, але виділяється обов'язковому спадкоємцю з тієї частки спадкового майна, що залишилась поза заповітом. Якщо частка майна, що залишилась не заповіданою, менша порівняно із розміром обов'язкової частки у спадщині, обов'язковий спадкоємець отримує частку, якої не вистачає, із заповіданої частини спадкового майна.

Якщо спадкоємець за заповітом є одночасно і спадкоємцем за законом, частина спадкового майна, яка залишилась поза заповітом, ділиться порівну між усіма спадкоємцями за законом, у тому числі й спадкоємцем, зазначеним у заповіті.

Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення.

Визначивши розмір обов'язкової частки, нотаріус видає спадкоємцю, який має право на обов'язкову частку у спадщині, свідоцтво про право на спадщину за законом, а спадкоємцеві за заповітом – свідоцтво про право на спадщину за заповітом.

Якщо в заповіті зазначені родинні відносини спадкоємця зі спадкодавцем, нотаріус перевіряє документи, що підтверджують факт родинних відносин, та за бажанням спадкоємців зазначає про родинні відносини у свідоцтві про право на спадщину за заповітом.

Після видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом поданий спадкоємцями оригінал або дублікат заповіту (протокол про оголошення секретного заповіту) залишається у спадковій справі.

При оформленні спадщини за секретним заповітом відкриттю спадкової справи передує процедура оголошення секретного заповіту.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО**ПИТАННЯ:**

Таким чином, свідоцтво про право на спадщину – правовстановлюваний документ, який офіційно і безспірно підтверджує наявність права власності на майно, що переходить за спадком.

ВИДАЧА СВІДОЦТВА ПРО ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ЧАСТКУ В СПІЛЬНОМУ МАЙНІ ПОДРУЖЖЯ

Видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя

У разі смерті одного з подружжя свідоцтво про право власності на частку в їх спільному майні видається нотаріусом на підставі письмової заяви другого з подружжя з подальшим повідомленням спадкоємців померлого, які прийняли спадщину. Таке свідоцтво може бути видано на половину спільного майна.

У повідомленні, що надсилається спадкоємцям померлого, які прийняли спадщину, зазначається склад спільного майна подружжя, на частку якого другий із подружжя, що є живим, просить видати свідоцтво про право власності, а також роз'яснюється право звернення до суду у випадку оспорування спадкоємцями майнових вимог того з подружжя, що залишився живим.

Повідомлення надсилається поштою, а спадкоємці, які прибули до нотаріальної контори, повідомляються нотаріусом усно, про що робиться відмітка на заяві того з подружжя, що залишився живим. Така відмітка підписується спадкоємцями.

На підставі письмової заяви спадкоємців, які прийняли спадщину, за згодою другого з подружжя, що є живим, у свідоцтві про право власності може бути визначена і частка померлого у спільній власності.

Свідоцтво про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з них видається нотаріусом за місцем відкриття спадщини.

Підстави видачі свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя

При видачі свідоцтва нотаріус вимагає документ, який посвідчує шлюбні відносини, в порядку, встановленому чинним законодавством. На примірнику свідоцтва, що залишається у матеріалах нотаріальної справи, робиться відмітка, у якій зазначаються найменування поданого для огляду документа, його номер, дата та найменування юридичної особи, що його видала.

Якщо до складу майна, на частку якого видається свідоцтво, входить майно, що підлягає реєстрації, нотаріус вимагає подання документів, які підтверджують право власності подружжя на таке майно.

При видачі свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя на житловий будинок, квартиру та інше нерухоме майно, що підлягає реєстрації, нотаріус виготовляє витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

При видачі свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя, на житловий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж,

земельну ділянку, інше нерухоме майно нотаріус досліджує відповідний правовстановлюючий документ, на якому робиться відмітка про видачу такого свідоцтва.

Якщо правовстановлюючий документ на майно, що підлягає реєстрації, повертається заінтересованим особам, нотаріус досліджує документ, про що робить відмітку на заяві про видачу свідоцтва про право власності на частку спільному майні подружжя або на примірнику цього свідоцтва, який залишається у матеріалах нотаріальної справи. Допускається приєднання до матеріалів нотаріальної справи засвідчених в установленому порядку фотокопій правовстановлюючих документів на майно, які повертаються заінтересованим особам.

При видачі свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з них нотаріус, крім документів, визначених у цьому пункті, вимагає свідоцтво про смерть одного з подружжя.

Нотаріус у випадку видачі свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя на житловий будинок, квартиру та інше нерухоме майно вносить відповідні відомості про речові права до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно в порядку, установленому законодавством у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

Видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя у випадку наявності заборони відчуження або арешту на майно

За наявності заборони відчуження житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна свідоцтво про право власності на частку в спільному майні подружжя видається у разі згоди на те кредитора (відповідного податкового органу).

Згода кредитора має бути викладена у формі письмової заяви.

Якщо на вищевказане майно накладено арешт судовими чи слідчими органами, видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя відкладається до зняття арешту.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, свідоцтво про право власності є водночас документом, що визначає частку у спільному майні подружжя, а також є право встановлювальним документом.

ВИДАЧА СВІДОЦТВА ПРО ПРИДБАННЯ МАЙНА З ПРИЛЮДНИХ ТОРГІВ (АУКЦІОНІВ)

Видача нотаріусом свідоцтва про придбання арештованого або заставленого майна з прилюдних торгів (аукціонів)

Придбання арештованого або заставленого нерухомого майна з прилюдних торгів (аукціонів) оформлюється нотаріусом за місцезнаходженням такого майна шляхом видачі набувачу відповідного свідоцтва.

Видача свідоцтва про придбання заставленого майна, яке складається лише з рухомого майна, здійснюється за місцем проведення аукціону.

Видача нотаріусом свідоцтва про придбання нерухомого майна, яке було предметом застави (іпотеки)

Придбання нерухомого майна, яке було предметом застави (іпотеки), оформлюється нотаріусом за місцезнаходженням цього нерухомого майна шляхом видачі набувачу свідоцтва про придбання нерухомого майна.

Підстава для видачі свідоцтва про придбання арештованого або заставленого майна з прилюдних торгів (аукціонів)

Свідоцтво про придбання арештованого нерухомого майна з прилюдних торгів видається нотаріусом на підставі складеного державним виконавцем акта про проведені публічні торги, затвердженого начальником відповідного відділу державної виконавчої служби.

В акті про проведені прилюдні торги має бути
 зазначено: ким, коли і де проводилися прилюдні торги;
 коротка характеристика реалізованого майна;
 прізвище, ім'я, по батькові (назва юридичної особи), адреса кожного покупця;
 сума, внесена переможцем торгів за придбане майно;
 прізвище, ім'я, по батькові (назва юридичної особи) боржника, його адреса;

дані про правовстановлюючі документи, що підтверджували право власності боржника на майно: назва правовстановлюючого документа, ким виданий, посвідчений (для нотаріусів указувати прізвище, ім'я, по батькові, нотаріальний округ), дата видачі, посвідчення, номер за реєстром, орган реєстрації, дата і номер реєстрації.

Свідоцтво про придбання заставленого майна на аукціоні видається нотаріусом на підставі акта (копії затвердженого суддею акта) про проведений аукціон. Складений організатором аукціону акт про проведений аукціон подається на затвердження нотаріусу, який вчинив виконавчий напис про необхідність звернення стягнення на заставлене майно або який прийняв рішення.

Акт про проведення аукціону, що подається нотаріусу на затвердження, має містити таку інформацію:

ким, коли і де проводився аукціон;
 перелік і коротку характеристику реалізованого майна;
 початкову й остаточну ціну реалізації майна;
 прізвище, ім'я, по батькові (назву юридичної особи) боржника, його адресу;
 прізвище, ім'я, по батькові (назву юридичної особи), адресу покупця;
 суму, внесену переможцем аукціону за придбане майно.

До акта додається список учасників аукціону.

При реалізації на аукціоні майна, що підлягає реєстрації, в акті зазначаються дані про правовстановлюючі документи, що підтверджували право власності боржника на майно: назва правовстановлюючого документа, ким виданий, посвідчений (для нотаріусів указувати прізвище, ім'я, по батькові, назву нотаріальної контори, нотаріального округу), дата видачі, посвідчення, номер за реєстром, орган реєстрації, дата і номер реєстрації.

Свідоцтво про придбання нерухомого майна, що було предметом іпотеки, видається нотаріусом на підставі копії складеного державним виконавцем акта про реалізацію предмета іпотеки, затвердженого начальником (заступником начальника) органу державної виконавчої служби.

В акті про реалізацію предмета іпотеки має бути зазначено:

що реалізація предмета іпотеки відбулась із дотриманням вимог Закону України „Про іпотеку”;

назва організатора прилюдних торгів, дата і місце їх проведення;

стисла характеристика та місцезнаходження предмета іпотеки;

прізвище, ім'я, по батькові (назва юридичної особи), адреса покупця;

початкова ціна предмета іпотеки та ціна продажу; сума коштів,

внесена за придбане нерухоме майно;

прізвище, ім'я та по батькові (назва юридичної особи) боржника, його адреса;

відомості про документ, на підставі якого право власності на предмет іпотеки належало іпотекодавцю.

Видача нотаріусом свідоцтва про придбання нерухомого майна на аукціоні при продажі майна в провадженні у справі про банкрутство:

Придбання нерухомого майна на аукціоні при його продажі в провадженні у справі про банкрутство оформлюється нотаріусом відповідно до статті 75 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» за місцезнаходженням такого майна шляхом видачі набувачу відповідного свідоцтва.

Свідоцтво про придбання майна на аукціоні видається нотаріусом на підставі акта про передання права власності на придбане майно, що підписується сторонами, та протоколу про проведення аукціону, складеного організатором аукціону.

акті про передання права власності на куплене нерухоме майно має бути зазначено:

ім'я (назва) та місце проживання (місцезнаходження) продавця та покупця, а також організатора аукціону;

відомості про продане нерухоме майно;

електронну адресу веб-сторінки, на якій розміщено відомості про проведення аукціону.

протоколі про проведення аукціону має бути зазначено:

майно, що запропоноване для продажу, його

склад; кількість учасників аукціону; початкову

вартість;

ціну, запропоновану переможцем аукціону, або відомості про те, що аукціон закінчився без визначення переможця;

ціну або частину ціни, сплачену переможцем;

найменування і місцезнаходження (для юридичної особи), прізвище, ім'я, по батькові і місце проживання (для фізичної особи) переможця торгів;

електронну адресу сторінки веб-сайту, на якій розміщено відомості про проведення аукціону;

номер банківського рахунку, на який мають бути перераховані кошти за придбане майно;

інші відомості, передбачені законодавством України.

До протоколу обов'язково має бути доданий засвідчений організатором текст договору, вказаний в оголошенні про проведення аукціону.

Видача свідоцтва про придбання майна, право власності на яке підлягає реєстрації

Якщо право власності на майно підлягає обов'язковій державній реєстрації, нотаріус зазначає про це в тексті свідоцтва із зазначенням органу, який здійснює таку реєстрацію.

Видача свідоцтв про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо вони не відбулися

Підстави для видачі нотаріусом свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо вони не відбулися

Якщо прилюдні торги (аукціон) оголошено такими, що не відбулися, нотаріус видає відповідне свідоцтво про передачу майна стягувачеві в рахунок погашення боргу на підставі складеного та затвердженого в установленому порядку акта із зазначенням того, що прилюдні торги (аукціон) не відбулися.

Зміст акта про те, що прилюдні торги (аукціон) не відбулися

акті про те, що прилюдні торги (аукціон) не відбулися, має бути зазначено:

ким, коли і де проводилися прилюдні торги (аукціон);

коротка характеристика майна;

прізвище, ім'я, по батькові (найменування юридичної особи), місце проживання/місцезнаходження кожного покупця;

дані про правовстановлюючі документи, що підтверджували право власності боржника на майно: назва правостановлюючого документа, ким виданий, посвідчений (для нотаріусів зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, нотаріальний округ), дата видачі, посвідчення, номер за реєстром, орган реєстрації, дата та номер реєстрації;

підстави, з яких прилюдні торги (аукціон) не відбулися.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, згідно ст. 72 Закону України «Про нотаріат» придбання арештованого або заставленого майна з публічних торгів оформлюється нотаріусом шляхом видачі набувачеві відповідного свідоцтва за місцем знаходження такого майна.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Отримання свідоцтво про право на спадщину є правом спадкоємців, які можуть просити нотаріуса видати свідоцтво, але не зобов'язані його отримувати за винятком випадків, коли успадковується нерухоме майно. Відповідно до ст. 1297 Цивільного кодексу України, спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме

майно.

Місцем відкриття спадщини для громадян України, що постійно проживають за кордоном, є та країна, де вони проживали, і залежно від юрисдикції цієї країни свідоцтво про право на спадщину видаватиметься або консульською установою України, або відповідним органом даної країни.

Свідоцтво про право на спадщину видається після закінчення шести місяців з дня відкриття спадщини, а у випадках, передбачених ч. 2 ст. 1270 та ч. 3 ст. 1272 ЦК, – не раніше зазначених строків.

Видача цього документа спадкоємцям, що прийняли спадщину, строком не обмежена.

Не допускається прийняття заяв про прийняття спадщини, про відмову від неї або заяв про їх відкликання, складених від імені спадкоємців їх представниками, що діють на підставі довіреностей.

Неповнолітня особа має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника.

Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, за відсутності заяви від їх імені про відмову від спадщини.

Особа, яка подала заяву про прийняття спадщини або про відмову від неї, може відкликати її протягом строку, встановленого для прийняття спадщини.

Прийняття і відмова від спадщини можуть мати місце стосовно всього спадкового майна. Спадкоємець не вправі прийняти одну частину спадщини, а від іншої частини відмовитися. Спадкоємець, який прийняв частину спадщини, вважається таким, що прийняв усю спадщину.

Відмова спадкоємця за заповітом від прийняття спадщини не позбавляє його права на спадкування за законом.

Місце відкриття спадщини підтверджується: свідоцтвом органів реєстрації актів цивільного стану про смерть спадкодавця, якщо останнє постійне місце проживання його і місце смерті збігаються; довідкою житлово-експлуатаційної організації, правління житлово-будівельного кооперативу про постійне місце його проживання; записом у будинковій книзі про постійне проживання спадкодавця, а якщо місце проживання померлого невідоме, – документом (витягом з Реєстру прав власності тощо) про місцезнаходження нерухомого спадкового майна або його частини.

Усі заведені спадкові справи та відомості про списання спадкової справи, до архіву підлягають обов'язковій реєстрації в Спадковому реєстрі у порядку, передбаченому Положенням про Спадковий реєстр.

Нотаріус на підставі спільної письмової заяви подружжя видає одному або кожному з них свідоцтво про право власності на частку у спільному майні подружжя, набутому ними під час шлюбу. Подібне свідоцтво може бути видане кожному з подружжя як під час перебування у шлюбі, так і після його розірвання.

Свідоцтво про право власності на жилий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, земельну ділянку та інше нерухоме майно видається

за місцем його знаходження. Свідоцтво видається тільки на те майно, що є спільною власністю подружжя і наявне на день видачі цього документа. Свідоцтво видається на майно, придбане під час шлюбу. Не можна видавати таке свідоцтво на майно, що було подароване або успадковане, а також на майно, що належало подружжю до укладення шлюбу.

Видача свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя може провадитися як на підставі спільної письмової заяви подружжя, так і на підставі письмової заяви одного з них у разі смерті іншого.

Свідоцтво про право власності є одночасно документом, що визначає частку у спільному майні подружжя, а також правостановлювальним документом.

Згідно зі ст. 72 Закону та розділу 25 Інструкції, придбання арештованого чи заставленого майна з публічних торгів (аукціонів) оформляється нотаріусом шляхом видачі набувачеві відповідного свідоцтва за місцезнаходження такого майна. Видача свідоцтва про придбання заставленого майна, яке складається лише з рухомого майна, здійснюється за місцем проведення аукціону.

Суб'єктами даної нотаріальної дії можуть бути як покупець нерухомого майна, так і стягувач, якому може бути видане свідоцтво про придбання такого майна в разі, якщо торги не відбулися.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ:

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Коли видається свідоцтво про право на спадщину?

Чим підтверджується факт перебування на утриманні непрацездатної або неповнолітньої особи?

Де реєструються заяви про прийняття спадщини?

На підставі чого нотаріус видає кожному з подружжя свідоцтво про право власності на частку у спільному майні подружжя, набутого ними під час шлюбу?

Де видається свідоцтво про придбання нерухомого майна, що було предметом іпотеки?

Де видається свідоцтво про придбання з заставленого майна з публічних торгів, яке складається тільки з рухомого майна?

ТЕМА № 6 ПОСВІДЧЕННЯ БЕЗСПІРНИХ ФАКТІВ

(2 години)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Основні правила посвідчення правочинів.....	149
Посвідчення заповітів.....	152
Посвідчення правочинів про відчуження та заставу майна.....	154
Посвідчення довіреностей.....	157

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. –2011. – № 37. –стор. 416. – стаття1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. –2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст.27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995.176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст.349.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст.131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст.135.
- 10.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
- 11.Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст.492.
- 12.Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. –2013. – № 50. – ст.695.

13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.
23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.
24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України

від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.

25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105. – стаття 3890.
32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.
33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – стор. 172. – стаття 3312.

34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157. – стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69. – стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16. – стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070
40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.
42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>

43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.
44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09
45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm
46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>
51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>
52. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/v0009700-09>

- 53.Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
- 54.Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
- 55.Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
- 56.Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
- 57.Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
- 58.Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
- 59.Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.:Алерта, 2015. – 484 с.
- 60.Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
- 61.Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонova Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
- 62.Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрсвіт, 2007. – 436 с.
- 63.Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України : Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
- 64.Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М. Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.
- 65.Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування, законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.
- 66.Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 800 с.

67. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 784 с.
68. Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. – 96 с.
69. Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид. – К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
70. Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова. – К. : МАУП, 2001. – 120 с.
71. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
72. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред. Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2. вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
73. Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
75. Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
76. Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
77. Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч.; / П. М. Павлик, Т. М. Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.
78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є аналіз основних правил посвідчення правочинів про відчуження житлового будинку, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, договорів застави (іпотеки), шлюбного договору, заповітів, договорів довічного утримання (догляду) та договорів про надання утримання, договорів доручення,

довіреностей, спадкових договорів, посвідчення фактів, прийняття в депозит грошових сум.

ВСТУП

Нотаріусами посвідчуються правочини, стосовно яких законодавством встановлено обов'язкову нотаріальну форму (наприклад, ст. 657 ЦК, ст. 18 Закону України «Про іпотеку», ст. 69 Сімейного кодексу України), а також ті, яким сторони бажають надати таку форму, хоча за законом вона не є обов'язковою (наприклад, договори про порядок володіння та користування спільним майном, про визначення часток або про зміну часток, договір доручення тощо).

У посвідченні правочинів бере участь коло суб'єктів нотаріального процесу. Це особисто заінтересовані особи — ініціатори вчинення нотаріальної дії, їх представники, органи опіки та піклування, інші заінтересовані особи, що притягуються нотаріусом.

У даній лекції будуть розглянуті також питання: правила посвідчення правочинів про відчуження житлового будинку, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна та окремих видів правочинів: договорів застави (іпотеки), шлюбного договору, заповітів, договорів довічного утримання (догляду) та договорів про надання утримання, договорів доручення, довіреностей, спадкових договорів, посвідчення фактів, прийняття в депозит грошових сум

Метою вивчення даної теми є з'ясування ролі та значення посвідчення

безпірних фактів нотаріусами України. Відповідно до мети, завдання вивчення теми полягає у засвоєнні студентами основних правил посвідчення правочинів та загальних правил посвідчення правочинів про відчуження житлового будинку, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна.

I. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПОСВІДЧЕННЯ ПРАВО ЧИНІВ

Нотаріуси та посадові особи органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, посвідчують угоди, щодо яких законодавством встановлено обов'язкову нотаріальну форму, а також за бажанням сторін й інші угоди. Нотаріуси або посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, перевіряють, чи відповідає зміст посвідчуваної ними угоди вимогам закону і дійсним намірам сторін (54 ЗУ).

Місце посвідчення правочину

Посвідчення правочинів щодо відчуження або застави нерухомого майна, а також майна, на яке поширено режим нерухомої речі, управління нерухомим майном, а також правочинів щодо відчуження та застави транспортних засобів, що підлягають державній реєстрації, провадиться за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін відповідного правочину.

Кількість примірників правочину

Не менше ніж у двох примірниках, один з яких залишається у матеріалах нотаріальної справи.

Усі примірники:

- підписуються учасниками правочину;
- мають посвідчувальний напис;
- мають силу оригіналу.

На бажання сторін договору кожній із них видається по одному примірнику, про що зазначається у тексті договору

Зміна або розірвання нотаріально посвідченого договору

Договір сторін про зміну або розірвання нотаріально посвідченого договору здійснюється шляхом складання окремого договору.

Договір про зміну або розірвання договору підписується сторонами і посвідчується нотаріусом. На всіх наданих нотаріусу примірниках основного договору проставляється відмітка про його зміну або розірвання, у якій зазначаються номер за реєстром та дата посвідчення договору про зміну або розірвання, проставляється нотаріусом підпис і скріплюється його печаткою.

Якщо нотаріус, який посвідчив договір, позбавлений можливості посвідчити договір про його зміну або розірвання (у разі смерті, заміщення нотаріуса, у разі неможливості виконання ним своїх обов'язків, припинення нотаріусом діяльності, передачі документів до державного нотаріального архіву або з будь-яких інших причин), договір про зміну або розірвання договору може бути посвідчений іншим нотаріусом. При цьому таким нотаріусом складається додатковий примірник договору, який направляється ним за місцем зберігання договору, що змінюється або розривається.

Сторонам договору нотаріус роз'яснює про повернення правовстановлюючого документа за місцем зберігання примірника договору, що розірваний.

Якщо договір про розірвання договору про відчуження нерухомого майна посвідчується після державної реєстрації договору про відчуження, нотаріус виготовляє витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, де перевіряє відсутність (наявність) заборони відчуження або арешту, відсутність (наявність) реєстрації іпотеки.

Відсутність або наявність податкової застави та інших застав нотаріусом перевіряється за даними Державного реєстру обтяжень рухомого майна, про що виготовляються відповідні витяги.

Розірвання договорів, предметом яких є майно, що перебуває у податковій заставі, здійснюється за письмовою згодою відповідного податкового органу.

разі одержання рішення суду про визнання нотаріально посвідченого договору недійсним нотаріус проставляє про це відмітку на примірнику договору, який зберігається в матеріалах нотаріальної справи, долучивши до нього копію рішення суду, а також проставляє відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій і, при можливості, на всіх інших примірниках договору.

Правовстановлюючий документ повертається відчужувачу майна.

Державне мито чи плата за посвідчення договору про відчуження майна при його зміні або розірванні сторонам не повертається.

Посвідчення правочинів за участю дітей, а також осіб, над якими встановлено опіку або піклування

Правочини, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації за участю малолітніх осіб, а також осіб, над якими встановлено опіку або піклування ————— нотаріус перевіряє наявність дозволу органу опіки та піклування на укладення таких правочинів.

Правочини за малолітніх, а також від імені фізичних осіб, визнаних у судовому порядку недієздатними, вчиняють батьки (усиновлювачі) або опікуни.

На вчинення одним із батьків правочинів щодо транспортних засобів та нерухомого майна малолітньої дитини повинна бути згода другого з батьків, справжність підпису на якій засвідчується нотаріально. Якщо той із батьків, хто проживає окремо від дитини протягом не менш як шість місяців, не бере участі у вихованні та утриманні дитини або якщо місце його проживання невідоме, правочини, зазначені у цій частині статті, можуть бути вчинені без його згоди.

разі якщо другий із батьків заперечує проти укладення правочину щодо майна малолітньої дитини, нотаріус відмовляє заінтересованим особам вчиненні нотаріальної дії і роз'яснює, що зазначений спір може бути вирішений органом опіки та піклування або судом.

Нотаріус не приймає для посвідчення правочин, що укладається від імені малолітньої дитини представником батьків (усиновлювачів) або одного з них.

Правочини від імені неповнолітніх, а також від імені осіб, цивільна

дієздатність яких обмежена, можуть бути посвідчені лише за умови, якщо вони вчинені за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника та з дозволу органу опіки та піклування.

Справжність підпису(ів) батьків (усиновлювачів) або піклувальників на заяві про їх згоду на посвідчення правочинів від імені неповнолітніх, а також від імені осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, повинна бути засвідчена нотаріально.

Посвідчення правочину щодо розпорядження майном, що є спільною сумісною власністю, зокрема подружжя

Правочини щодо розпорядження майном, що є спільною сумісною власністю, підписуються всіма співвласниками цього майна або уповноваженими ними особами.

При посвідченні правочинів щодо розпорядження спільним майном подружжя, якщо правовстановлюючий документ оформлений на ім'я одного подружжя, нотаріус вимагає письмову згоду іншого з подружжя. Справжність підпису другого з подружжя на заяві про таку згоду має бути нотаріально засвідчена.

Якщо в заяві про згоду на відчуження спільного майна зазначено прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, найменування юридичної особи, на відчуження якого дається згода, нотаріус при посвідченні відповідного договору зобов'язаний перевірити додержання умов, зазначених у такій заяві.

Правочин щодо розпорядження майном може бути посвідчений нотаріусом без згоди другого з подружжя у разі, якщо з правовстановлюючого документа, договору, укладеного між подружжям, акта цивільного стану про укладення шлюбу та інших документів випливає, що зазначене майно є особистою приватною власністю одного з подружжя, тобто набуто до реєстрації шлюбу, за час шлюбу, але на умовах, передбачених шлюбним або іншим договором, укладеним між подружжям, за договором дарування, або в порядку спадкування, або за кошти, які належали їй (йому) особисто, тощо.

При посвідченні нотаріусом правочинів щодо відчуження майна від імені особи, у якої немає чоловіка або дружини (неодружена /неодружений, удова/удівець), відчужувач подає відповідну заяву, у якій також зазначається, що майно, яке є предметом цього правочину, не є спільною сумісною власністю. Нотаріус доводить зміст такої заяви до відома другого учасника правочину та зазначає про це в його тексті. Така заява повинна виходити особисто від відчужувача, а в разі вчинення правочину через представника - від представника, якщо відчужувач надав йому право при оформленні правочину подавати від його імені заяву про належність йому (відчужувачу) майна на праві особистої приватної власності.

На підтвердження того факту, що майно набуто одним із подружжя під час окремого проживання з другим з подружжя у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин, подається копія рішення суду, що набрало законної сили, про визнання особистою приватною власністю одного з подружжя майна, що є предметом цього договору.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО**ПИТАННЯ:**

Таким чином, посвідчення право чинів вчинюється за ініціативою зацікавлених осіб – сторін право чинів, що укладаються. Відповідно до ст. 44 ЗУ «Про нотаріат» перевіряються дієздатність фізичних осіб і правоздатність юридичних осіб, що беруть участь у правочинах.

II. ПОСВІДЧЕНН ЗАПОВІТІВ

Нотаріуси або посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, посвідчують заповіти **дієздатних** ФО, складені відповідно до вимог законодавства України і **особисто** подані ними нотаріусу або посадовій особі, яка вчиняє нотаріальні дії, а також забезпечують державну реєстрацію заповітів у Спадковому реєстрі.

Посвідчення заповіту через представника, а також одного заповіту від імені кількох осіб не допускається.

При посвідченні заповіту від заповідача не вимагається подання доказів, які підтверджують його право на майно, що заповідається.

Нотаріус посвідчує заповіт, який написаний заповідачем власноручно або за допомогою загальноприйнятих технічних засобів.

Нотаріус може на прохання особи записати заповіт з її слів власноручно або за допомогою загальноприйнятих технічних засобів. У цьому разі заповіт має бути вголос прочитаний заповідачем і підписаний ним, про що зазначається перед його підписом.

заповіті зазначаються місце і час складення заповіту, дата та місце народження заповідача.

Заповіт особисто підписує заповідач. Якщо заповідач унаслідок фізичної вади, хвороби або з будь-яких інших причин не може власноручно підписати заповіт, за дорученням заповідача він може бути підписаний іншою фізичною особою. Фізична особа, на користь якої заповідається майно, не вправі підписувати заповіт за заповідача.

Нотаріус при посвідченні заповіту зобов'язаний роз'яснити заповідачу зміст статті 1241 Цивільного кодексу України про право на обов'язкову частку у спадщині та зміст статті 1307 Цивільного кодексу України щодо нікчемності заповіту на майно, яке є предметом спадкового договору.

На бажання заповідача, а також у випадках, якщо заповідач через фізичні вади не може сам прочитати заповіт, посвідчення заповіту має відбуватись не менше ніж при двох свідках.

Свідками можуть бути особи з повною цивільною дієздатністю.

Свідками не можуть бути: нотаріус; особи, на користь яких складено заповіт; члени сім'ї та близькі родичі спадкоємців за заповітом; особи, які не можуть прочитати або підписати заповіт.

Текст заповіту має містити відомості про особи свідків, а саме: прізвище, ім'я, по батькові кожного з них, дату народження, місце проживання, реквізити паспорта чи іншого документа, на підставі якого було встановлено особу свідка.

Свідки, при яких посвідчено заповіт, зачитують його вголос та ставлять свої підписи на ньому.

Заповіт має бути складений так, щоб розпорядження заповідача не викликало незрозумілостей чи суперечок після відкриття спадщини.

Секретний заповіт

Нотаріуси посвідчують секретні заповіти, не ознайомлюючись з їх змістом.

Нотаріус повинен роз'яснювати заповідачу, що текст заповіту має бути викладений таким чином, щоб розпорядження заповідача не викликало неясностей чи суперечок після відкриття спадщини.

Секретний заповіт подається нотаріусу особою, що його склала, у заклеєному конверті. На конверті має бути особистий підпис заповідача. Якщо підпис на конверті проставлений заповідачем не в присутності нотаріуса, заповідач повинен особисто підтвердити, що підпис на конверті зроблений ним.

Нотаріус ставить на конверті, у якому міститься секретний заповіт, посвідчувальний напис про посвідчення та прийняття на зберігання секретного заповіту, скріплює його печаткою і в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує.

На конверті зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, дата народження заповідача і дата прийняття на зберігання цього заповіту.

Секретний заповіт приймається нотаріусом на зберігання без складання опису.

Оголошення секретного заповіту

Нотаріус, у якого зберігається секретний заповіт, у разі одержання інформації про відкриття спадщини та подання свідоцтва про смерть заповідача призначає день оголошення змісту заповіту.

Про день та час оголошення змісту заповіту нотаріус повідомляє членів сім'ї та родичів спадкодавця, якщо їх місця проживання йому відомі, або робить про це повідомлення в друкованих засобах масової інформації.

Нотаріус у присутності заінтересованих осіб та двох свідків відкриває конверт, у якому зберігався заповіт, та оголошує його зміст.

Про оголошення заповіту складається протокол, який підписують нотаріус та свідки.

протоколі зазначаються: дата, час та місце складання протоколу про оголошення секретного заповіту; дата посвідчення та прийняття на зберігання секретного заповіту; прізвище, ім'я, по батькові осіб, присутніх при оголошенні, у тому числі свідків; відомості про повідомлення осіб, які не з'явилися на оголошення секретного заповіту, або відомості про повідомлення в друкованих засобах масової інформації; стан заповіту (наприклад, наявність закреслених місць, поправок або інших недоліків); стан конверта, у якому знаходився заповіт, а також записується весь текст заповіту.

Якщо неможливо визначити справжню волю заповідача, нотаріусом у протоколі відтворюється витлумачений спадкоємцями текст заповіту та відомості про досягнення (чи недосягнення) між спадкоємцями згоди щодо тлумачення тексту заповіту.

тексті протоколу відображається попередження нотаріусом свідків про

відповідальність за шкоду, заподіяну ними внаслідок розголошення відомостей, що стали їм відомі у зв'язку з оголошенням секретного заповіту.

протоколи можуть бути зазначені й інші істотні обставини оголошення заповіту.

Секретний заповіт після його оголошення залишається в матеріалах нотаріальної справи.

Якщо заінтересована особа, належним чином повідомлена про день оголошення секретного заповіту, на оголошення не з'явиться, нотаріус оголошує зміст секретного заповіту тим особам, які з'явилися.

разі з'явлення заінтересованої особи після оголошення заповіту нотаріус ознайомлює її з протоколом оголошення секретного заповіту, про що робить відповідну відмітку, яка підписується також цією особою.

Зберігання секретних заповітів

Секретні заповіти зберігаються в окремому пакеті в залізних шафах чи сейфах.

Не допускається підшивання секретних заповітів до їх оголошення в окремі наряди.

Порядок скасування чи зміни заповіту

Нотаріус, завідувач державного нотаріального архіву при одержанні заяви про скасування чи зміну заповіту, а також за наявності нового заповіту, який скасовує чи змінює раніше складений заповіт, роблять про це відмітку на примірнику заповіту, що зберігається у справах нотаріуса, у державному нотаріальному архіві, і відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій та в алфавітній книзі обліку заповітів.

Якщо заповідач подасть примірник заповіту, що є у нього, то напис про зміну чи скасування заповіту робиться і на цьому примірнику, після чого він разом із заявою (коли заповіт скасовується заявою) додається до примірника, що зберігається у справах нотаріуса, у державному нотаріальному архіві.

Справжність підпису на заяві про скасування або зміну заповіту має бути нотаріально засвідчена.

Заповіт подружжя може бути скасований кожним з подружжя лише за життя обох з подружжя.

Нотаріус, якому під час посвідчення заповіту стало відомо про наявність раніше складеного заповіту, повідомляє про вчинену нотаріальну дію державний нотаріальний архів, нотаріуса чи орган місцевого самоврядування, де зберігається примірник раніше посвідченого заповіту.

Порядок скасування секретного заповіту

Нотаріус, завідувач державного нотаріального архіву при одержанні заяви про скасування секретного заповіту, а також за наявності нового заповіту роблять про це відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій та в алфавітній книзі обліку заповітів.

Якщо заповідач подасть примірник свідоцтва про посвідчення та прийняття на зберігання секретного заповіту, то напис про скасування заповіту робиться і на цьому примірнику, після чого він разом із заявою (коли заповіт скасований заявою) додається до примірника свідоцтва, що

зберігається у справах нотаріуса, у державному нотаріальному архіві.

разі скасування секретного заповіту за заявою заповідача нотаріус повертає заповідачу підписаний ним конверт, у якому зберігається секретний заповіт.

Справжність підпису заповідача на заяві про скасування секретного заповіту має бути нотаріально засвідчена.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

Таким чином, нами розглянуто основні процедурні особливості вчинення такої специфічної нотаріальної дії, як посвідчення заповіту. З'ясовано суб'єктний склад відповідних нотаріальних процедурних відносин, основні етапи нотаріального провадження та основні дії щодо посвідчення заповітів.

ІІІ. ПОСВІДЧЕННЯ ПРАВОЧИНІВ ПРО ВІДЧУЖЕННЯ ТА ЗАСТАВУ МАЙНА

Документи, що подаються нотаріусу при вчиненні правочину про відчуження та заставу майна

МПДР. Документи, що підтверджують право власності (довірчої власності) на майно, та, у передбачених законодавством випадках, документи, що підтверджують державну реєстрацію прав на це.

Право власності на житловий будинок, квартиру, дачу, садовий будинок, гараж, інші будівлі і споруди, що відчужуються, може бути підтверджено, зокрема, одним з таких документів або їх дублікатів:

нотаріально посвідченим договором купівлі-продажу, пожертви, довічного утримання (догляду), ренти, дарування, міни, спадковим договором; свідоцтвом про придбання арештованого нерухомого майна з публічних торгів (аукціонів);

свідоцтвом про придбання заставленого майна на аукціоні (публічних торгах); свідоцтвом про право власності на об'єкти нерухомого майна;

свідоцтвом про право на спадщину;

свідоцтвом про право власності на частку в спільному майні подружжя; договором про поділ спадкового майна;

договором про припинення права на утримання за умови набуття права на нерухоме майно;

договором про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно;

договором про виділення частки в натурі (поділ);

іпотечним договором, договором про задоволення вимог іпотекодержателя, якщо умовами таких договорів передбачено передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки;

рішенням суду;

договором купівлі-продажу, зареєстрованим на біржі, укладеним відповідно до вимог законодавства, за наявності відмітки на ньому про реєстрацію відповідних прав тощо.

Крім правовстановлюючого документа на житловий будинок, квартиру

садибу та інше нерухоме майно, якщо воно підлягає реєстрації, долучається витяг із Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

метою перевірки відсутності прав малолітніх та неповнолітніх дітей, недієздатних чи обмежено дієздатних осіб на користування відчужуваними житловим будинком, квартирою, кімнатою або їх частиною нотаріус вимагає подачі йому довідки про склад сім'ї житлово-експлуатаційної організації, квартального комітету або іншого уповноваженого органу з питань реєстрації місця проживання.

У разі виявлення з поданих відчужувачем документів, що право власності або право користування відчужуваним житловим будинком, квартирою, кімнатою або їх частиною мають малолітні або неповнолітні діти або недієздатні чи обмежено дієздатні особи, нотаріус повинен витребувати у відчужувача дозвіл органу опіки та піклування на вчинення такого правочину формі витягу з рішення відповідної районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації, відповідного виконавчого органу міських, районних у містах, сільських, селищних рад.

Під час проведення операцій з продажу (обміну) фізичними особами об'єктів нерухомості у значеннях, наведених у Податковому кодексі України, а також в інших випадках, визначених законодавством України, нотаріус посвідчує відповідний договір за наявності оціночної вартості такого нерухомого майна, яка визначена суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання приватної форми власності, виключним видом діяльності якого є оцінка для цілей оподаткування та нарахування і сплати інших обов'язкових платежів, які справляються відповідно до законодавства (у тому числі правочинів, що підлягають нотаріальному посвідченню та/або державній реєстрації), який отримав сертифікат суб'єкта оціночної діяльності за напрямом оцінки для цілей оподаткування та нарахування і сплати інших обов'язкових платежів, які справляються відповідно до законодавства, та інформація про якого включена до Державного реєстру оцінювачів та суб'єктів оціночної діяльності за напрямом оцінки для цілей оподаткування та нарахування і сплати інших обов'язкових платежів, які справляються відповідно до законодавства.

Нотаріус посвідчує правочин, який передбачає будь-який перехід права власності на об'єкти нерухомості та об'єкти незавершеного будівництва, крім їх успадкування та дарування, за наявності документа про сплату до бюджету податку на доходи фізичних осіб, обчисленого з ціни, зазначеної у правочині, але не нижче оціночної вартості такого нерухомого майна, визначеної суб'єктом оціночної діяльності згідно з вимогами нормативно-правових актів з оцінки майна, та документа про оціночну вартість.

Підготовка до посвідчення правочину про відчуження та заставу майна

Перевіряється відсутність заборони відчуження або арешту майна за даними Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

разі наявності заборони правочин про відчуження майна, обтяженого боргом, посвідчується лише у разі згоди кредитора і набувача на переведення

боргу на набувача.

Перевірки відсутності податкової застави (посв. за умови письмової згоди відповідного податкового органу).

Перевірка відсутності обтяження нерухомого майна іпотекою за даними Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

разі наявності обтяження іпотекою на укладання вищевказаних договорів вимагається згода іпотекодержателя, якщо це не заборонено іпотечним договором.

Для посвідчення такого договору іпотекодержатель зобов'язаний за тридцять днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити іпотекодавця та всіх осіб, які мають зареєстровані в установленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, про свій намір укласти такий договір. Іпотекодержатель має документально підтвердити нотаріусу, що він повідомив осіб, які мають зареєстровані в установленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, відповідно до витягу з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ:

Особливістю посвідчення право чинів про відчуження житлового будинку, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна є те, що воно проводиться за місцем знаходження зазначеного майна.

IV. ПОСВІДЧЕННЯ ДОВІРНОСТЕЙ

Звернення до нотаріуса за посвідченням довіреності

Довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Нотаріуси посвідчують довіреності, складені від імені однієї або кількох осіб, на ім'я однієї особи або кількох осіб за усним зверненням довірителя. Довіреність від імені кількох осіб може бути посвідчена на вчинення юридичних дій для досягнення спільної мети.

Вимоги до змісту довіреності

довіреності мають бути чітко визначені юридичні дії, які належить вчинити представнику.

Дії, які належить вчинити представнику, мають бути правомірними, конкретними та здійсненими.

Довіреність на вчинення правочину, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто довірителем, нотаріусом не посвідчується.

довіреності на укладання договору дарування обов'язково зазначаються прізвище, ім'я, по батькові або повне найменування обдаровуваного. У разі невиконання такої умови довіреність є нікчемною.

тексті довіреності мають бути зазначені

місце і дата її складання (підписання),

прізвища, імена, по батькові (повне найменування для юридичної особи), місце проживання (місцезнаходження - для юридичної особи) представника і

особи, яку представляють, а в необхідних випадках і посади, які вони займають.

довіреностях, що видаються на вчинення правочинів щодо розпорядження майном, також зазначається реєстраційний номер облікової картки платника податків довірителя (податковий номер).

Визначення строку дії довіреності

Строк довіреності встановлюється у довіреності. Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії. Строк довіреності, виданої в порядку передоручення, не може перевищувати строку основної довіреності, на підставі якої вона видана. Довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною.

Строк дії довіреності зазначається словами та визначається роками, місяцями, тижнями, днями і не може бути визначений настанням будь-якої події.

Посвідчення довіреності, виданої в порядку передоручення

Довіреність, видана в порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню після подання основної довіреності, у якій застережене право на передоручення, або після подання доказів того, що представник за основною довіреністю примушений до цього обставинами для охорони інтересів особи, яка видала довіреність.

довіреності, виданій у порядку передоручення, не допускається передавання повіреній особі права на передоручення.

Довіреність, видана в порядку передоручення, не може містити в собі більше прав, ніж їх передано за основною довіреністю.

Строк дії довіреності, виданої за передорученням, не може перевищувати строку дії основної довіреності, на підставі якої вона видана.

довіреності, виданій у порядку передоручення, мають бути вказані дата і місце посвідчення основної довіреності, та реєстровий номер, найменування нотаріального округу, прізвище, ім'я та по батькові нотаріуса, який її посвідчив, прізвище, ім'я, по батькові і місце проживання особи, якій видана основна довіреність, і особи, якій вона передоручає свої повноваження.

На основній довіреності робиться відмітка про передоручення.

Копія основної довіреності додається до примірника довіреності, що залишається у матеріалах нотаріальної справи.

При наступному посвідченні довіреності, виданої за передорученням тим самим нотаріусом, копія основної довіреності не залишається.

На примірнику такої довіреності, що залишається у справах нотаріуса, робиться відмітка із зазначенням реквізитів довіреності, виданої у порядку передоручення, до якої прикріплено копію основної довіреності.

Порядок скасування довіреності

Особа, яка видала довіреність, за винятком безвідкличної, може у будь-який час скасувати довіреність або довіреність, видану в порядку передоручення.

Нотаріус, завідувач державного нотаріального архіву при одержанні заяви про скасування довіреності або передоручення робить про це відмітку

на примірнику довіреності, що зберігається у справах нотаріуса, у державному нотаріальному архіві, і відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій.

Якщо особа, яка видала довіреність, подасть примірник довіреності, що є неї, напис про скасування довіреності або передоручення робиться і на цьому примірнику, після чого він разом із заявою додається до примірника, що зберігається у справах нотаріуса, в державному нотаріальному архіві.

Повідомлення особи, яка видала довіреність, представника, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими була видана довіреність, про скасування довіреності може бути оформлено нотаріусом згідно з цим Порядком шляхом передавання відповідної заяви.

Реєстрація посвідчення довіреності (припинення її дії)

Посвідчені нотаріусами довіреності, а також передоручення за ними, припинення їх дії підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей у порядку, установленому Положенням про Єдиний реєстр довіреностей, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 28.12.2006 № 111/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28.12.2006 за № 1378/13252.

ВИСНОВКИ З ЧЕТВЕРТОГО ПИТАННЯ

Таким чином, нами розглянуто основні процедурні особливості вчинення такої нотаріальної дії, як посвідчення довіреності. З'ясовано суб'єктний склад відповідних нотаріальних процедурних відносин, основні етапи нотаріального провадження та основні дії щодо посвідчення довіреності.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Посвідчення правочинів вчинюється за ініціативою заінтересованих осіб — сторін правочинів, що укладаються. Відповідно до ст. 44 Закону, перевіряються дієздатність фізичних осіб і правоздатність юридичних осіб, що беруть участь у правочинах.

При з'ясуванні дієздатності учасників правочину в разі, якщо в нотаріуса виникає сумнів відносно їх віку чи обсягу дієздатності учасників правочину, він вимагає необхідний документ (паспорт громадянина України, акт цивільного стану громадян про народження, про шлюб, розірвання шлюбу, трудовий договір, свідоцтво про реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи тощо).

Правочини за малолітніх, які не досягли 14 років, а також від імені фізичних осіб, визнаних у судовому порядку недієздатними, вчиняють батьки (усиновлювачі) або опікуни.

Правочини стосовно майна малолітньої дитини можуть бути вчинені одним з батьків, з яким постійно проживає дитина, за наявності згоди другого з батьків, підпис якого має бути засвідчений нотаріально.

На вчинення неповнолітньою особою правочину стосовно транспортних засобів або нерухомого майна має бути згода обох батьків (усиновлювачів) або піклувальника.

Органи опіки та піклування притягуються для надання дозволу на право

опікуна укладати, а піклувальника — давати згоду на вчинення від імені підопічного правочинів, якщо вони виходять за межі побутових.

Такими правочинами є: відмова від майнових прав підопічного; видача письмових зобов'язань від імені підопічного; договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу чи обміну житлового будинку, квартири; договори щодо іншого цінного майна.

Документи, в яких викладено зміст правочинів, посвідчуваних у нотаріальному порядку, надаються нотаріусу не менш як у двох примірниках, один з яких залишається у справах державної нотаріальної контори чи в приватного нотаріуса (ст. 59 Закону).

Договір сторін про зміну або розірвання нотаріально посвідченого договору оформляється шляхом складання окремого договору, який додається до примірника основного договору, що зберігається у Державній нотаріальній конторі чи у приватного нотаріуса. Договір про зміну або розірвання договору підписується сторонами і посвідчується нотаріусом. На всіх примірниках основного договору робиться відмітка про його зміну чи розірвання, в якій зазначаються номер за реєстром і дата посвідчення договору про зміну чи розірвання. Відмітка підписується нотаріусом і скріплюється його печаткою. Про зміну чи розірвання договору робиться запис у реєстрі для реєстрації нотаріальних дій, де зареєстровано основний договір.

Якщо нотаріус, який посвідчив договір, позбавлений можливості посвідчити договір про його зміну чи розірвання (у разі смерті, заміщення приватного нотаріуса через неможливість виконання ним своїх обов'язків, призупинення здійснення приватним нотаріусом своєї діяльності, передачу документів до Державного нотаріального архіву тощо), договір про зміну чи розірвання основного договору може бути посвідчений іншим нотаріусом. Останній складає додатковий примірник договору, який направляє за місцем зберігання договору, що змінюється чи розривається, для до-лучення до нього. Одночасно сторонам договору нотаріус роз'яснює можливість повернення правовстановлювальних документів за місцем зберігання примірника договору, що розірваний.

Укладення договорів про зміну чи розірвання нотаріально посвідчених договорів здійснюється з дотриманням загальних правил посвідчення правочинів стосовно розпорядження майном, викладених у п. 45 Інструкції.

Розірвання договорів, предметом яких є майно, що перебуває у податковій заставі, здійснюється за письмовою згодою відповідного податкового органу.

разі одержання рішення суду про визнання нотаріально посвідченого договору недійсним нотаріус робить про це відмітку на примірнику договору, який зберігається в його справах, долучивши до нього копію рішення суду, а також робить відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій і, при можливості, на всіх інших примірниках договору.

Органу, який провадить відповідну реєстрацію, крім договору про розірвання правочину стосовно відчуження майна, надається для

перереєстрації також правостановлювальний документ, на підставі якого було посвідчено договір про відчуження, або виданий нотаріусом дублікат цього правостановлювального документа.

Учасники спільної часткової власності вправі укласти договори про визначення розміру часток, зміну розміру часток, якщо в правостановлювальному документі розмір часток не вказаний або вказаний неправильно, а також виділення частки в натурі (поділ). Укладення таких угод є необхідним у випадках, передбачених законом (ст. 67 Сімейного кодексу України, статті 88, 133 Земельного кодексу України тощо).

Договір про визначення часток, зміну розміру часток є невід'ємною

частиною право встановлювального документа.

Договори про виділення частки в натурі з майна (поділ), що підлягає реєстрації, посвідчуються нотаріусом на підставі документів, які стверджують право власності на таке майно. Крім того, нотаріусу подається витяг з Реєстру прав власності на нерухоме майно, а в населених пунктах, де інвентаризація не проведена, — довідка відповідного органу місцевого самоврядування або інший документ, оформлений у порядку, встановленому чинним законодавством, в якому визначені ідеальна частка, її вартість і розмір, висновок щодо технічної можливості виділення цієї частки в натурі (поділ) на місцевості, а також найменування та площа приміщень, з яких складається частка.

Спори між учасниками спільної часткової власності щодо визначення, зміни розміру часток, а також виділення частки спільного майна в натурі вирішуються в судовому порядку.

Особливістю посвідчення правочинів про відчуження житлового будинку, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна є те, що воно провадиться за місцезнаходженням зазначеного майна.

Право власності на земельну ділянку фізичних та юридичних осіб, а також право державної та комунальної власності підтверджуються державним актом (ст. 126 Земельного кодексу України).

Нотаріус також має відмовити у посвідченні договору відчуження житлового будинку та іншого нерухомого майна у випадку, коли з поданих йому документів випливає, що житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно збудоване (або будується) на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ:

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Хто може вчиняти право чини за малолітніх дітей, які не досягли 14-річного віку?

Хто може бути відчужувачем у договорі довічного утримання?

Що таке «іпотека»?

Хто має право на заповіт?

Дайте визначення поняття «довіреність»

Хто надає згоду на укладання шлюбного договору неповнолітніми у разі зниження шлюбного віку?

Чи є найменування сторін за договором обов'язковою частиною тексту договору ренти?

ТЕМА № 7. ОХОРОННІ НОТАРІАЛЬНІ ДІЇ (2 ГОДИНИ)

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Вжиття заходів щодо охорони спадкового майна.....	170
Накладання заборони відчуження нерухомого й рухомого майна....	174
Прийняття документів на зберігання. Прийняття у депозит грошових сум та цінних паперів.....	177

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 37. – стор. 416. – стаття 1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст. 27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995. 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст. 349.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст. 135.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст. 356.
11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст. 492.

12. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 50. – ст.695.
13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.
23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.

24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.
25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105. – стаття 3890.
32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.
33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції

України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011.– № 91. – стор. 172. – стаття 3312.

34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157.– стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69.– стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16.– стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070
40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.
42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України

від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>

43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.
44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09
45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm
46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>
51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>
52. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009

53. Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
54. Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
55. Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
56. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
57. Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
58. Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
59. Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.:Алерта, 2015. – 484 с.
60. Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
61. Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонова Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
62. Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрсвіт, 2007. – 436 с.
63. Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України : Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
64. Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М. Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.
65. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування, законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.

66. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 800 с.
67. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 784 с.
68. Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. – 96 с.
69. Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид. – К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
70. Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова.– К. : МАУП, 2001. – 120 с.
71. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
72. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред. Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2. вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
73. Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
75. Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
76. Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
77. Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч.; / П. М. Павлик, Т. М. Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.
78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є аналіз особливостей вжиття заходів щодо охорони спадкового майна, видачі свідоцтва виконавцю заповіту, накладання заборони відчуження нерухомого й рухомого майна, прийняття документів на зберігання

ВСТУП

Заходи щодо охорони спадкового майна вживаються нотаріусами, коли це необхідно в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів, кредиторів або територіальних громад. Підставою вчинення даної нотаріальної дії слугують заяви спадкоємців або виконавця заповіту, власна ініціатива нотаріуса, пов'язані, як правило, зі смертю громадян, з якими не проживають спадкоємці. Іноді заходи охорони можуть бути вжиті відносно майна померлого, деякі спадкоємці якого проживали разом з ним, а деякі – окремо, при наявності між ними розбіжностей і суперечок з приводу спадкоємної маси. Якщо спадкоємці померлого або деякі з них мають змогу користатися спадкоємним майном і ніхто з них не заявляє прохання про вжиття заходів охорони, то відсутня й необхідність у вжитті таких заходів.

Доручення нотаріусів або посадових осіб органів місцевого самоврядування та повідомлення спадкоємців, виконавців заповіту про наявність майна, що залишилося після померлих, реєструється в книзі обліку заяв про вжиття ЗОСМ і встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або над майном фізичної особи, місце перебування якої невідоме.

Накладання заборони відчуження майна спрямоване на своєчасне виконання боржником певного зобов'язання. Зазначена нотаріальна дія вчиняється за місцезнаходженням житлового будинку, будівлі, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, іншого нерухомого майна чи за місцем розташування земельної ділянки, а також у випадках, передбачених

законодавством, за місцем реєстрації рухомого майна.

лекції будуть розглянуті й інші питання: накладання заборони відчуження нерухомого й рухомого майна. Прийняття документів та цінностей на зберігання.

Метою вивчення даної теми є з'ясування значення охоронних нотаріальних дій. Відповідно до мети, завдання вивчення теми полягає у засвоєнні студентами заходів щодо охорони спадкового майна, поняття виконавця заповіту надання йому свідотства. Цивільна та кримінальна відповідальність за відчуження рухомого та нерухомого майна. Та яким чином нотаріус приймає на зберігання коштовності, гроші, цінні папери та ін. майно.

ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ОХОРОНИ СПАДКОВОГО МАЙНА. ВИДАЧА СВІДОЦТВА ВИКОНАВЦЮ ЗАПОВІТУ

Охорона спадкового майна – сукупність заходів, що здійснюються в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів, кредиторів спадкодавця або держави з метою збереження спадкового майна до прийняття спадщини спадкоємцями

ЗОСМ вживають:

А) нотаріус за місцем відкриття спадщини;

Б) в населених пунктах, де немає нотаріуса, - відповідні органи місцевого самоврядування.

Заходи щодо охорони спадкового майна вживаються цими особами *звласної ініціативи або за заявою спадкоємців*. Закон допускає також вжиття ЗОСМ «за повідомленням підприємств, установ, організацій, громадян або на підставі рішення суду про оголошення фізичної особи померлою.

Ці заходи вживаються ними *безпосередньо або шляхом доручення* нотаріусам чи посадовим особам органів місцевого самоврядування за місцезнаходженням майна.

Охорона спадкового майна *триває* до прийняття спадщини спадкоємцями, а якщо її не прийнято – до закінчення строку, установленого цивільним законодавством України для прийняття спадщини.

Витрати на охорону спадкового майна відшкодовуються спадкоємцям відповідно до їхньої частки у спадщині.

Основними ЗОСМ є:

опис СМ;

призначення охоронця спадкового майна

передача СМ на зберігання;

укладання договору на управління спадщиною.

Підготовчі дії нотаріуса перед вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна

Заява про вжиття ЗОСМ реєструється в Книзі обліку заяв про вжиття ЗОСМ.

Перед вжиттям ЗОСМ нотаріус вчиняє низку дій, які забезпечують повну охорону цього майна, а саме:

визначає місце відкриття спадщини, наявність спадкового майна, його склад та місцезнаходження;

перевіряє наявність спадкової справи за даними Спадкового реєстру. Якщо спадкова справа не заведена, нотаріус реєструє заяву про вжиття ЗОСМ також і в Книзі обліку і реєстрації спадкових справ, заводить спадкову справу і реєструє її у Спадковому реєстрі;

з'ясовує, чи були вжиті попередні заходи щодо збереження спадкового майна. Якщо такі заходи були вжиті - то ким, коли і як (чи було приміщення опечатано, де знаходяться ключі від цього приміщення тощо);

повідомляє про це тих спадкоємців, місце проживання або роботи яких йому відоме. Нотаріус може також зробити виклик спадкоємців шляхом публічного оголошення або повідомлення у пресі;

про проведення опису майна спадкодавця нотаріус повідомляє житлово-експлуатаційні органи, а в разі необхідності - органи внутрішніх справ та інших заінтересованих осіб (кредитора);

якщо є підстави вважати, що спадщина може бути визнана відумерлою, нотаріус повинен повідомити відповідний орган місцевого самоврядування;

вживає заходів для залучення до участі в проведенні опису майна свідків (не менше двох). Свідками можуть бути будь-які незаінтересовані особи з повною цивільною дієздатністю.

Вжиття ЗОСМ здійснюється нотаріусом після отримання документів, що підтверджують факт смерті спадкодавця, час і місце відкриття спадщини, але не пізніше наступного дня з дати надходження таких документів.

Опис спадкового майна

Опис спадкового майна проводиться за участю заінтересованих осіб (за бажанням) і не менше ніж двох свідків.

Присутність виконавця заповіту при здійсненні опису спадкового майна обов'язковою.

В акті опису мають бути зазначені:

дата та час складання акта опису, а також прізвище, ім'я, по батькові нотаріуса, який проводить опис;

найменування державної нотаріальної контори або нотаріального округу, в якому зареєстрований приватний нотаріус;

дата одержання заяви про вжиття ЗОСМ (повідомлення про орієнтовний склад спадкового майна) або доручення нотаріуса, яким заведено спадкову справу, про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна;

прізвище, ім'я, по батькові, адреса, а в необхідних випадках - місце роботи та посади осіб, які беруть участь в описі;

прізвище, ім'я, по батькові спадкодавця, дата його смерті, місце відкриття спадщини та місцезнаходження спадкового майна;

відомості про спадкоємців;

відомості про те, чи було опечатано приміщення до прибуття нотаріуса і ким, стан пломб та печаток, якщо приміщення опечатано;

опис спадкового майна з детальною характеристикою кожної речі окремо (колір, вага, номінал, розмір, сорт, марка, рік випуску, а для іноземної валюти - купюра, її номінал, вартість за курсом Національного банку України тощо) та визначення їх вартості з урахуванням відсотка зносу.

На кожній сторінці акта опису підводиться підсумок кількості речей (предметів) та їх вартості, а після закінчення опису - загальний підсумок кількості речей (предметів) і їх вартості.

До акта опису включається все майно, яке є в будинку (квартирі) померлого.

Заяви сусідів та інших осіб про належність їм окремих речей заносяться до акта опису, а заінтересованим особам роз'яснюється порядок звернення до суду з позовом про виключення цього майна з акта опису.

Якщо проведення опису переривається або продовжується кілька днів, приміщення кожний раз опечатується нотаріусом. В акті опису робиться запис про причини і час припинення опису і його відновлення, а також про стан пломб і печаток при наступному розпечатуванні приміщення.

кінці акта опису зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, рік народження охоронця, якому передано на зберігання майно, найменування документа, який посвідчує його особу, номер, дата видачі, найменування установи, що видала документ, місце проживання цієї особи.

Акт опису складається не менше ніж у трьох примірниках.

Усі примірники підписуються нотаріусом, заінтересованими особами, свідками та охоронцем, якому передано на зберігання спадкове майно.

Один примірник акта опису видається охоронцю спадкового майна.

Призначення охоронця спадкового майна

Охоронцем спадкового майна може бути призначено осіб з числа спадкоємців, опікунів над майном осіб, визнаних безвісно відсутніми або місцеперебування яких невідоме, або інших осіб, визначених спадкоємцями.

За наявності виконавця заповіту він призначається охоронцем усього спадкового майна, як заповіданого, так і не заповіданого.

За бажанням спадкоємців за законом у разі наявності виконавця заповіту нотаріус може призначити охоронцем майна, що спадкується за законом, із числа інших осіб.

Нотаріус попереджає охоронця та інших осіб, яким передано на зберігання спадкове майно, про кримінальну відповідальність у разі розтрата або його приховування, а також про матеріальну відповідальність за заподіяну шкоду.

Передача на зберігання окремих видів спадкового майна

Виявлені під час опису вибухові речовини і вибухові засоби, боєприпаси, зброя (холодна, вогнепальна, пневматична), спеціальні засоби самооборони, заряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії передаються нотаріусом за окремим описом до органу внутрішніх справ.

Якщо під час вжиття ЗОСМ нотаріусом виявлені грошові суми (цінні папери), що залишилися після померлого, вони вносяться на відповідні

рахунки для обліку депозитних сум нотаріуса чи до банківської установи, про що виписується відповідна квитанція. Квитанція підшивається до спадкової справи.

Зберігання спадкового майна в депозиті нотаріуса чи банківської установи здійснюється за рахунок спадкоємців.

Якщо під час опису виявлені золото, платина, срібло, метали іридієво-платинової групи у будь-якому вигляді, іноземна валюта і виражені в іноземній валюті або монетарних металах платіжні документи, вироби із срібла, монетарних металів, дорогоцінного каміння, а також дорогоцінне каміння і перли, вони здаються до банківської установи на зберігання за окремим описом.

Перед тим як передати зазначені цінності на зберігання до установи банку, нотаріус реєструє їх у Книзі обліку цінностей при вжитті заходів щодо охорони спадкового майна.

Ощадні книжки, заставні на речі спадкодавця, що знаходяться в ломбарді тощо, передаються на зберігання спадкоємцям, а якщо спадкоємців немає - зберігаються у нотаріуса.

Укладання договору на управління спадщиною

Якщо під час вжиття ЗОСМ з'ясується, що у складі спадщини є майно, що потребує утримання, догляду, вчинення інших фактичних та юридичних дій для підтримання його в належному стані, нотаріус у разі відсутності спадкоємців або виконавця заповіту на підставі заяви заінтересованої особи укладає договір на управління спадщиною з цією особою.

Договір на управління спадщиною укладається нотаріусом з дотриманням вимог частини другої статті 212 Цивільного кодексу України.

Текст договору викладається без застосування спеціальних бланків нотаріальних документів згідно з актом опису спадкового майна, який є невід'ємною частиною договору (перелік цього майна може викладатися в тексті договору). Договір на управління спадщиною не реєструється в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій. Інформація про укладення договору на управління спадщиною заноситься до Книги обліку договорів на управління спадщиною.

При укладанні зазначеного договору нотаріус зобов'язаний пересвідчитись у тому, що це майно було власністю спадкодавця на момент відкриття спадщини, про що зазначається в тексті договору з посиланням на реквізити відповідного документа (за наявності).

Припинення дії договору на управління спадщиною

разі надходження до нотаріуса за місцем відкриття спадщини заяви про прийняття спадщини нотаріус повідомляє особу, з якою укладений договір на управління спадщиною, про припинення дії договору.

разі відсутності спадкоємців за законом і за заповітом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття спадщини ніким із спадкоємців, а також відмови від її прийняття укладений договір на управління спадщиною діє до ухвалення судом рішення про визнання спадщини відумерлою.

Припинення заходів щодо охорони спадкового майна

Заходи щодо охорони спадкового майна припиняє нотаріус, який їх вживав.

Якщо місце відкриття спадщини і місце вжиття заходів до охорони спадкового майна різні, про припинення охорони спадкового майна попередньо повідомляється нотаріус за місцем відкриття спадщини.

Про припинення охорони спадкового майна нотаріус за місцем відкриття спадщини попередньо повідомляє спадкоємців та виконавця заповіту.

припиненням заходів до охорони спадкового майна повноваження виконавця заповіту тривають до повного здійснення волі спадкодавця, яка виражена в заповіті.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

Таким чином нотаріусом вживаються заходи щодо охорони спадкового майна, коли це необхідно в інтересах спадкоємців, відмови одержувачів, кредиторів або територіальних громад.

II. НАКЛАДАННЯ ЗАБОРОНИ ВІДЧУЖЕННЯ НЕРУХОМОГО Й РУХОМОГО МАЙНА

Місце вчинення нотаріальної дії - накладання заборони відчуження майна

Нотаріус накладає заборону щодо відчуження житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, майнових прав на нерухоме майно і транспортних засобів, що підлягають державній реєстрації, за місцезнаходженням (місцем реєстрації) цього майна або за місцезнаходженням (місцем реєстрації) однієї із сторін правочину, в зв'язку з яким накладається заборона.

Накладання заборони при одержанні повідомлення про смерть особи, що за життя склала спільний заповіт подружжя, провадиться нотаріусом за місцем відкриття спадщини.

Підстави накладення заборони відчуження майна

Заборона відчуження майна накладається:

за повідомленням установи банку, підприємства чи організації про видачу громадянину позики (кредиту) на будівництво, капітальний ремонт чи купівлю житлового будинку (квартири);

при посвідченні договору застави (іпотеки) житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, майнових прав на нерухоме майно, а також транспортного засобу, що підлягає державній реєстрації, або при посвідченні договору про внесення змін щодо предмета застави (іпотеки), якщо це передбачено договором;

за зверненням органу опіки та піклування з метою захисту особистих і майнових прав та інтересів дитини, яка має право власності або проживає у жилому будинку, квартирі, іншому приміщенні, на відчуження якого накладається заборона;

при посвідченні договору довічного утримання (догляду);

за повідомленням іпотекодержателя;

при видачі свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно спадкоємцям фізичної особи, оголошеної померлою (строком на п'ять років);

при одержанні повідомлення про смерть одного з подружжя, які за життя склали спільний заповіт подружжя;

при посвідченні спадкового договору;

у всіх інших випадках, передбачених законом.

Вчинення посвідчувального напису про заборону відчуження майна

3.1. Накладання заборони щодо відчуження нерухомого майна проводиться шляхом вчинення посвідчувального напису на повідомленні банку, підприємства чи організації про видачу позики (кредиту) на будівництво, капітальний ремонт чи купівлю житлового будинку, квартири. Один примірник повідомлення з написом нотаріуса про накладення заборони щодо відчуження майна видається представнику відповідного банку, підприємства чи організації, що видав (ло, ла) позику (кредит), а другий залишається у справах нотаріуса.

3.2. Накладання заборони щодо відчуження за спадковим договором, договором довічного утримання (догляду), застави (іпотеки), а також при видачі свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно спадкоємцям фізичної особи, оголошеної померлою, проводиться шляхом вчинення посвідчувального напису на всіх примірниках договору або свідоцтва про право на спадщину.

3.3. Накладання заборони щодо відчуження майна при одержанні повідомлення про смерть особи, яка за життя склала спільний заповіт подружжя, вчинюється нотаріусом, яким заведено спадкову справу, на примірнику поданого нотаріусу заповіту, про що надсилається повідомлення нотаріусу, який посвідчив заповіт.

3.4. Накладання заборони щодо відчуження майна за зверненням органу опіки та піклування з метою захисту особистих і майнових прав та інтересів дитини, яка має право власності або проживає у жиллому будинку, квартирі, іншому приміщенні, вчинюється нотаріусом на копії рішення зазначеного компетентного органу.

Реєстрація накладання заборони відчуження майна

4.1. Накладання заборони щодо відчуження майна реєструється нотаріусами в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій та реєстрі для реєстрації заборон відчуження нерухомого та рухомого майна, арештів, накладених на майно судами, слідчими органами, і реєстрації зняття таких заборон та арештів. Про накладені заборони щодо відчуження робиться запис Алфавітній книзі обліку реєстрації заборон відчуження нерухомого та рухомого майна, а також арештів, накладених на таке майно судами, слідчими органами, і реєстрації зняття таких заборон та арештів.

Накладені заборони щодо відчуження житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна та майнових прав на нерухомість підлягають обов'язковій реєстрації в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Зняття заборони відчуження майна

5.1. Нотаріус, який накладав заборону, знімає заборону

відчуження майна при одержанні повідомлення:

кредитора про погашення позики;

про припинення (розірвання, визнання недійсним) договору застави (іпотеки);

про припинення договору іпотеки у зв'язку з набуттям іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання, після припинення договору іпотеки у зв'язку з відчуженням іпотекодержателем предмета іпотеки;

про припинення, розірвання, визнання недійсним договору ренти, довічного утримання (догляду), спадкового договору;

органів опіки та піклування про усунення обставин, що обумовили накладення заборони відчуження майна дитини;

про скасування рішення суду про оголошення фізичної особи померлою або закінчення п'ятирічного строку з часу видачі свідоцтва про право на спадщину на майно особи, оголошеної померлою;

про смерть другого з подружжя, що склали спільний заповіт;

про скасування рішення суду про позбавлення батьків дитини батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав;

про смерть відчужувача за спадковим договором або про смерть другого з подружжя, що уклали спадковий договір;

про відчуження майна, переданого під виплату ренти;

за рішенням суду;

в інших випадках, передбачених законом.

Якщо нотаріус, який наклав заборону, позбавлений можливості зняти її (у разі смерті, заміщення нотаріуса, у разі неможливості виконання ним своїх обов'язків, припинення нотаріусом діяльності, передачі документів до державного нотаріального архіву або з будь-яких інших причин), заборона може бути знята іншим нотаріусом. При цьому таким нотаріусом направляється за місцем зберігання справи, що містить відомості про накладання заборони, повідомлення про зняття заборони.

5.2. У випадках, передбачених частиною першою статті 537 Цивільного кодексу України, нотаріус може зняти заборону відчуження заставленого майна за заявою боржника.

5.3. Як доказ зазначеного нотаріусу боржником подаються: копія зобов'язання, копія договору застави/іпотеки, квитанція про внесення в депозит нотаріуса належних кредиторів грошових коштів або цінних паперів, які свідчили б про повне і безумовне виконання зобов'язання, копія повідомлення нотаріуса кредиторів про внесення боргу в депозит, копія заяви боржника, переданої нотаріусом кредиторів відповідно до вимог цього Порядку, щодо вчинення цим кредитором необхідних дій із зняття заборони відчуження тощо.

При знятті заборони на примірнику правочину, що залишається у справах нотаріуса, проставляється відмітка про зняття заборони, проставляються дата, підпис нотаріуса та його печатка. Наприклад: «Мною, Івановим І.І., приватним нотаріусом Київського міського нотаріального

округу, на підставі статті 74 Закону України «Про нотаріат» та у зв'язку розірванням договору іпотеки, посвідченого 20 грудня 2012 року за реєстровим № 253, знято заборону відчуження (назва майна, його місцезнаходження/місце реєстрації) у зв'язку з (зазначаються підстава, ким, коли посвідчено документ, та його реєстровий номер)» або «Мною, Івановим І.І., приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу, на підставі статті 74 Закону України «Про нотаріат» та у зв'язку зі смертю (дата, прізвище, ім'я та по батькові відчужувача), який (яка) був(ла) відчужувачем зазначеного у цьому договорі майна, знято заборону відчуження (назва майна, його місцезнаходження/місце реєстрації).

Про зняття заборони нотаріус письмово повідомляє кредитора.

Повідомлення судових або слідчих органів та органів державної виконавчої служби про зняття арешту після опрацювання повертається нотаріусом ініціаторам звернення. Копія такого повідомлення залишається у справах нотаріуса.

Реєстрація зняття заборони відчуження та арешту майна

6.1. Про зняття заборони, а також про зняття судовими або слідчими органами та органами державної виконавчої служби накладеного ними арешту на майно нотаріус робить відповідні відмітки в реєстрі для реєстрації заборон і арештів та в алфавітній книзі обліку заборон відчуження і арештів нерухомого майна.

6.2. Відомості про зняття заборони відчуження нерухомого майна, а також про зняття судовими або слідчими органами та органами державної виконавчої служби накладеного ними арешту на об'єкти нерухомого майна підлягають обов'язковій реєстрації в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно в порядку, установленому законодавством у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, накладання заборони відчуження майна спрямоване на своєчасне виконання боржником певного зобов'язання.

Зазначена нотаріальна дія вчиняється за місцем знаходження житлового будинку, садиби, дачі, гаражу тощо.

ПРИЙНЯТТЯ ДОКУМЕНТІВ НА ЗБЕРІГАННЯ. ПРИЙНЯТТЯ У ДЕПОЗИТ ГРОШОВИХ СУМ ТА ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Прийняття документів на зберігання.

Звернення до нотаріуса з метою передачі документів на зберігання Нотаріуси за заявами заінтересованих юридичних та фізичних осіб приймають на зберігання документи за описом.

2. Складання опису документів

2.1. Опис складається в двох примірниках і підписується особою, яка здала документи на зберігання, та нотаріусом.

2.2. Один примірник опису залишається у нотаріуса, а другий видається особі, яка здала документи на зберігання.

3. Прийняття документів на зберігання без опису

3.1. За клопотанням заінтересованої особи нотаріус може прийняти документи без опису, якщо вони належним чином упаковані в присутності нотаріуса.

3.2. Упаковка має бути скріплена печаткою нотаріуса, його підписом і підписом особи, яка здала документи на зберігання.

Видача свідоцтва про прийняття документів на зберігання

Про прийняття документів на зберігання нотаріус видає заінтересованій особі, яка здала їх, свідоцтво за встановленою формою, до якого додається примірник опису, якщо такий проводився.

Зберігання документів нотаріусом

Прийняті документи зберігаються в окремому пакеті в залізних шафах чи сейфах, опечатаних печаткою нотаріуса.

Повернення документів, прийнятих на зберігання

Документи, прийняті на зберігання, повертаються на вимогу заінтересованої особи, яка здала їх на зберігання, або на вимогу уповноважених нею осіб при пред'явленні свідоцтва і примірника опису чи за рішенням суду.

Прийняття у депозит грошових сум та цінних паперів

Звернення до нотаріуса з вимогою прийняття у депозит грошових сум цінних паперів

1.1. Державні та приватні нотаріуси у випадках, передбачених законодавством України, приймають у депозит грошові суми та цінні папери.

Сторони правочину, в тому числі і попереднього, можуть домовитись про депонування грошових сум у депозиті нотаріуса з метою виконання зобов'язань та наступного їх безготівкового перерахування нотаріусом особі, на ім'я якої вони були внесені безготівковим шляхом, у зв'язку з настанням певної події, що обумовлена договором.

разі настання певної події, що обумовлена договором, нотаріус в день звернення або не пізніше наступного робочого дня передає безготівковим шляхом гроші особі, на ім'я якої вони були задепоновані, за її заявою, в якій мають бути зазначені реквізити для перерахування. У разі ненастання певної події, що обумовлена договором, нотаріус повертає безготівковим шляхом гроші з депозиту особі, що їх внесла, за її заявою.

1.2. Прийняття нотаріусом грошових сум і цінних паперів проводиться за місцем виконання зобов'язання.

1.3. Прийняття грошових сум або цінних паперів у депозит для передавання кредитору здійснюється за відповідною заявою заінтересованої особи (боржника) або за заявою ліквідатора громадянина-підприємця, визнаного банкрутом. Заява реєструється нотаріусом у книзі вхідної кореспонденції і є підставою для вчинення нотаріальної дії.

1.4. Заява боржника має містити такі відомості:

щодо особи, від якої прийнято внесок у депозит, а також щодо особи, для передачі якій його внесено, а саме:

для фізичних осіб - прізвище, ім'я, по батькові, серію та номер паспорта,

коли та ким він був виданий, місце проживання та реєстраційний номер облікової картки платника податків;

для юридичних осіб - найменування, місцезнаходження та податковий номер, реквізити поточного рахунку, відкритого в установі банку (якщо місцезнаходження або інші відомості щодо особи, для передачі якій робиться внесок, невідомі, то в заяві вказуються останні відомі особі, що звернулася до нотаріуса, відомості);

щодо мети чи виконання якого зобов'язання зроблено внесок;

щодо причин, з яких зобов'язання не може бути виконане безпосередньо. 1.5.

На бажання особи до заяви можуть бути включені обґрунтування та розрахунок, згідно з яким робиться внесок. У разі прийняття в депозит цінних паперів, випущених у документарній формі, у заяві зазначається їх сумарна номінальна вартість.

1.6. Якщо боржник не вказав місцезнаходження кредитора і нотаріусу це місцезнаходження невідоме, боржник попереджається, що повідомлення кредитора про внесення грошей або цінних паперів у депозит є його обов'язком.

1.7. Заява ліквідатора громадянина-підприємця, визнаного банкрутом, повинна містити: прізвище, ім'я, по батькові ліквідатора громадянина-підприємця, визнаного банкрутом, з посиланням на реквізити постанови господарського суду, що призначив ліквідатора; прізвище, ім'я, по батькові, серію та номер паспорта, коли та ким він був виданий, місце проживання та номер картки платника податків у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів громадянина-підприємця, визнаного банкрутом, найменування господарського суду (що визначається відповідно до закону розпорядником коштів боржника), прізвище та ініціали судді, що прийняв постанову про визнання громадянина-підприємця банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, щодо мети чи виконання якого зобов'язання зроблено внесок.

Способи внесення грошових сум у депозит нотаріуса

2.1. Унесення особою грошових сум у депозит нотаріуса проводиться будь-яким шляхом внесення переказу готівки через банки або безготівковим перерахуванням сум з рахунку особи на окремий поточний рахунок приватного нотаріуса тощо. Для зберігання грошових сум, прийнятих у депозит державними нотаріальними конторами, в органах державного казначейства відкриваються відповідні рахунки для обліку депозитних сум.

2.2. Про надходження грошових сум і цінних паперів нотаріус повідомляє кредитора і на його вимогу видає йому належні грошові суми або цінні папери.

2.3. У разі якщо грошові суми або цінні папери внесені в депозит нотаріуса ліквідатором громадянина-підприємця, про їх надходження нотаріус повідомляє господарський суд, що визнав громадянина-підприємця банкрутом, і за рішенням господарського суду видає їх з депозиту.

Документи, що підтверджують внесок боржника

3.1. На підставі виписок з рахунків, що свідчать про надходження відповідних сум, особі, яка внесла грошові суми в депозит, нотаріусом

видається квитанція встановленого зразка. При цьому права частина квитанції (квитанція) видається особі, яка внесла грошову суму в депозит, а ліва її частина (корінець квитанції) залишається у справах державної нотаріальної контори або приватного нотаріуса. На прохання боржника напис про внесок може бути зроблений на поданому документі, що встановлює заборгованість або з якого випливає внесення грошових сум або цінних паперів у депозит.

3.2. У квитанції вказуються:

відомості щодо особи, від якої прийняті в депозит грошові суми, а також щодо особи, для якої вони вносяться (далі - депонент):

для фізичних осіб: прізвище, ім'я, по батькові, серія та номер паспорта, коли та ким він був виданий, місце проживання та ідентифікаційний номер у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів;

для юридичних осіб: найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України, реквізити поточного рахунку, відкритого в установі банку (якщо місцезнаходження депонента невідоме, то нотаріусом у квитанції вказуються останні дані, які відомі особі, що звернулася щодо внесення у депозит грошових сум);

якою метою чи для виконання якого зобов'язання внесено суму в депозит;

розмір грошової суми, унесеної у депозит.

3.3. У разі внесення у депозит цінних паперів нотаріусом видається квитанція встановленого зразка. При цьому нотаріусом указується сумарна номінальна вартість цінних паперів, що прийняті в депозит.

3.4. При прийнятті в депозит цінних паперів на зворотному боці квитанції і корінця квитанції зазначаються вид цінних паперів, їх кількість та сумарна номінальна вартість.

4. Плата за прийняття у депозит нотаріуса грошових сум і цінних паперів

У разі прийняття у депозит для передачі за належністю грошових сум або цінних паперів державними нотаріусами справляється державне мито в розмірі, установленому чинним законодавством; приватними нотаріусами справляється плата.

Особа, що внесла в депозит грошові суми або цінні папери, або її уповноважений представник розписується на корінці квитанції.

Прийняття у депозит нотаріуса грошових сум (цінних паперів), виявлених під час вжиття заходів щодо охорони спадкового майна

Якщо під час ужиття заходів щодо охорони спадкового майна нотаріусом будуть виявлені грошові суми (цінні папери), що залишилися після померлого, вони вносяться на відповідні рахунки для обліку депозитних сум державної нотаріальної контори чи приватного нотаріуса, про що виписується відповідна квитанція. Квитанція підшивається до спадкової справи, а її корінець залишається у справах державної нотаріальної

контори чи у справах приватного нотаріуса.

5.2. У цьому разі в квитанції зазначаються:

прізвище, ім'я, по батькові нотаріуса, що вживав заходів щодо охорони спадкового майна;

прізвище, ім'я, по батькові та останнє місце проживання спадкодавця;
розмір грошових коштів або сумарна номінальна вартість цінних паперів, унесених нотаріусом у депозит.

5.3. На звороті корінця квитанції вказується номер спадкової справи, у якій зберігається квитанція.

Облік депозитних операцій

Облік депозитних операцій здійснюється державними нотаріальними конторами та приватними нотаріусами в таких книгах:

книга обліку депозитних операцій;

книга обліку особових рахунків депонентів.

Облік надходження та видачі грошових сум та цінних паперів

7.1. Надходження грошових сум та цінних паперів обліковується в прибутковій частині книги обліку депозитних операцій.

7.2. У графі 1 вказується порядковий номер запису; у графі 2 - дата надходження грошових сум або цінних паперів у депозит; у графі 3 - прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи (найменування юридичної особи), прізвище, ім'я та по батькові ліквідатора громадянина-підприємця, від якого прийняті грошові суми або цінні папери; за яким зобов'язанням або рахунок яких платежів вони внесені; у графі 4 - номер виданої квитанції; у графах 5, 6 вказуються відповідно розмір внесеної у депозит грошової суми, вид, кількість, номінальна вартість та реквізити цінних паперів, унесених у депозит; у графі 7 - номер особового рахунку депонента. У разі якщо грошові суми або цінні папери внесені в депозит нотаріуса ліквідатором громадянина-підприємця, депонентом є відповідний господарський суд, що визнав громадянина-підприємця банкрутом.

7.3. Видача грошових сум та цінних паперів обліковується у видатковій частині книги обліку депозитних операцій.

7.4. У графі 1 вказується порядковий номер запису; у графі 2 - дата видачі грошових сум або цінних паперів; у графі 3 - прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи (найменування юридичної особи), якій видано (перераховано) грошові суми або цінні папери, підстава видачі; у графі 4 - номер платіжного доручення; у графах 5 і 6 зазначаються відповідно розмір виданих (перерахованих) грошових сум або вид, кількість, номінальна вартість та реквізити цінних паперів; у графі 7 - номер особового рахунку депонента.

7.5. Наприкінці кожного місяця в прибутковій та видатковій частинах книги обліку депозитних операцій підбиваються підсумки за графами 5 і 6, вираховуються залишки коштів за депозитними операціями на перше число наступного місяця, а також вказуються суми нарахованих банком відсотків за зберігання на поточних рахунках грошових сум у разі, якщо нарахування останніх передбачається укладеним з банком договором про розрахунково-касове обслуговування. Залишки депозитних сум та суми відсотків станом

на перше число кожного місяця звіряються із сумами, указаними у виписках з окремих поточних рахунків, відкритих у банківських установах.

7.6. Унесення відомостей про грошові суми або цінні папери, що надійшли в депозит, до книги обліку депозитних операцій є підставою для відображення відповідних сум на особових рахунках депонентів у книзі обліку особових рахунків депонентів.

Опис цінних паперів, випущених у документарній формі, що приймаються нотаріусом у депозит

Нотаріусом у депозит приймаються цінні папери, випущені в документарній формі. Нотаріус складає їх опис у трьох примірниках, кожен з яких підписується особою, що вносить цінні папери в депозит. Прийняті в депозит цінні папери в опечатаних пакетах, на яких зазначається їх сумарна номінальна вартість та в які вкладається один примірник опису, зберігаються сейфі нотаріуса.

8.2. В описі вказуються: найменування та місцезнаходження державної нотаріальної контори або прізвище, ім'я, по батькові та нотаріальний округ приватного нотаріуса, кількість, вид, сумарна номінальна вартість та реквізити цінних паперів.

Видача з депозиту нотаріуса грошових сум або цінних паперів

9.1. Видача з депозиту грошових сум або цінних паперів здійснюється за заявою, яку подає депонент, за заявою та рішенням господарського суду, які подає ліквідатор громадянина-підприємця. На заяві нотаріусом здійснюється службова відмітка про встановлення особи депонента, ліквідатора громадянина-підприємця, реквізити документа, на підставі якого особу було встановлено, та вказується документ, що підтверджує право на одержання депозитних сум (свідоцтво про право на спадщину, рішення суду, довіреність тощо).

9.2. Видача банками грошових сум депонентам проводиться на підставі платіжних доручень приватних нотаріусів шляхом безготівкового перерахування на рахунок депонента або переказу коштів для виплати депоненту готівкою в банку.

9.3. Копія платіжного доручення, на підставі якого перераховано грошові суми, залишається у справах державної нотаріальної контори або приватного нотаріуса.

9.4. Про одержання від нотаріуса цінних паперів депонент розписується на заяві, указаній у підпункті 9.1 цього пункту.

Повернення грошових сум і цінних паперів

10.1. Повернення грошових сум і цінних паперів особі, що внесла їх у депозит, допускається лише за згодою депонента. Вимога про повернення грошових сум і цінних паперів і згода на їх повернення повинні бути оформлені письмово.

10.2. Невитребувані з депозиту грошові суми та цінні папери, що підлягають передачі фізичним та юридичним особам, зберігаються в депозиті державної нотаріальної контори або приватного нотаріуса протягом трьох років і після закінчення встановлених термінів їх зберігання підлягають перерахуванню до Державного бюджету України в порядку, установленому

чинним законодавством України.

10.3. Грошові суми, що зберігаються в органах Державної казначейської служби України, спрямовуються до загального фонду державного бюджету України як інші неподаткові надходження. До державного бюджету наприкінці бюджетного року перераховуються також суми нарахованих банком відсотків за зберігання на поточних рахунках грошових сум, зданих у депозит. Перерахування невитребуваних грошових сум до бюджету відображається у графі 8 Книги обліку особових рахунків депонентів.

Книги обліку депозитних операцій та квитанційні книжки

Книги обліку депозитних операцій, обліку особових рахунків депонентів, квитанційні книжки мають бути пронумеровані, прошнуровані і скріплені печаткою та підписом посадової особи Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласного, Київського та Севастопольського міських управлінь юстиції із зазначенням кількості аркушів, що містяться в них.

Передача грошових сум, зданих у депозит у зв'язку з ліквідацією державної нотаріальної контори або припиненням приватної нотаріальної діяльності

У разі ліквідації державної нотаріальної контори або припинення приватної нотаріальної діяльності приватного нотаріуса, що вчиняв нотаріальні дії по прийняттю грошей та цінних паперів у депозит нотаріуса, за наказом управління юстиції, до сфери управління якого належить державна нотаріальна контора чи яким зареєстрована приватна нотаріальна діяльність приватного нотаріуса, за наявності залишків грошових коштів на поточних рахунках для ведення депозитних операцій та цінних паперів, що внесені в депозит такої державної нотаріальної контори чи приватного нотаріуса, ці кошти передаються для продовження ведення депозитних операцій до іншої державної нотаріальної контори або приватного нотаріуса для зберігання та передання депонентам у межах нотаріального округу та з дотриманням правил, встановлених цим Порядком.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, однією з нотаріальних дій, що рідко зустрічається у нотаріальній практиці є прийняття на зберігання документів. Суб'єктами та ініціаторами такої нотаріальної дії можуть бути як фізичні, так і юридичні особи за заявами яких приймаються на зберігання документи найрізноманітнішого характеру.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Заходи щодо охорони спадкового майна - це нотаріальна дія вчинюється за місцем відкриття спадщини, яке визначається за правилами ст. 1221 ЦК. Оскільки місце відкриття спадщини не завжди збігається з місцезнаходженням спадкоємного майна, заходи щодо охорони останнього можуть вживатися нотаріусом за місцем відкриття спадщини безпосередньо або шляхом надання доручення іншому державному нотаріусу чи посадовим особам органів місцевого самоврядування за місцезнаходженням майна.

Нотаріус за місцем відкриття спадщини приймає претензії від кредиторів спадкодавця. Претензії мають бути заявлені у письмовій формі і прийняті незалежно від строку настання права вимоги. Нотаріуси не задовольняють вимог кредиторів. Про претензію, що надійшла, нотаріус доводить до відома спадкоємців, які прийняли спадщину, або виконавця заповіту. Спадкоємці повідомляють нотаріуса, чи згодні вони сплатити заборгованість спадкодавця. Про результати нотаріус сповіщає кредиторів. У разі відмови спадкоємця сплатити кредиторську претензію нотаріус роз'яснює кредиторів судовий порядок стягнення.

Для охорони спадкового майна нотаріус провадить опис спадкового майна, призначає його охоронця та передає майно йому на зберігання.

Накладання заборони відчуження майна спрямоване на своєчасне виконання боржником певного зобов'язання. Зазначена нотаріальна дія вчиняється за місцезнаходженням житлового будинку, будівлі, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, іншого нерухомого майна чи за місцем розташування земельної ділянки, а також у випадках, передбачених законодавством, за місцем реєстрації рухомого майна.

Накладання заборони за спадковим договором, договором ренти, довічного утримання (догляду), застави житлового будинку, будівлі, садиби, квартири, дачі, садового будинку, гаража, земельної ділянки, іншого нерухомого майна, а також при видачі свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям фізичної особи, оголошеної померлою, провадиться шляхом відповідного напису про це на договорі або свідоцтві про право на спадщину.

Чинним законодавством нотаріус не наділений правом накладати арешт на будь-яке майно. Цим правом за кримінально-процесуальним і цивільно-процесуальним законодавством наділені слідчі та судові органи. У разі накладення арешту на майно громадян уповноваженими на те особами або органами вони зобов'язані направити відповідне повідомлення до органів нотаріату. Відомості про накладення арешту, що отримав нотаріус, мають бути зареєстровані відповідним чином.

Держатель Єдиного реєстру – Міністерство юстиції України, що забезпечує функціонування Єдиного реєстру.

Адміністратор Єдиного реєстру – державне підприємство «Інформаційний центр» Міністерства юстиції України, що має прямий повний доступ до комп'ютерної бази даних і відповідає за її утворення та ведення, матеріально-технічне та технологічне забезпечення, схоронність і захист даних, що містяться в Єдиному реєстрі.

Реєстратори Єдиного реєстру – державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви, приватні нотаріуси, які уклали відповідну угоду з адміністратором і мають повний прямий доступ до Єдиного реєстру через комп'ютерну мережу. Реєстратори приймають повідомлення про накладені (зняті) заборони й арешти від інших державних нотаріальних контор та приватних нотаріусів, що не є реєстраторами, посадових осіб органів місцевого самоврядування, судових і слідчих органів, вносять записи в Єдиний реєстр про накладені (зняті) заборони або арешти і видають та перевіряють довідки про відсутність або наявності заборон чи арешту.

Користувачі Єдиного реєстру – державні нотаріальні контори та приватні нотаріуси, які уклали відповідні угоди з адміністратором, мають доступ до Єдиного реєстру через комп'ютерну мережу, отримують та перевіряють довідки про відсутність або наявності заборон і арештів.

Накладені заборони та арешти рухомого майна підлягають обов'язковій реєстрації у Державному реєстрі застав рухомого майна.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ:

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Коли вживаються нотаріусом заходи щодо охорони спадкового майна?

За участю кого проводиться опис спадкового майна?

У скількох примірниках складається акт опису спадкового майна?

Який документ отримується від охоронця спадкового майна?

В скількох примірниках складає нотаріус опис документів при прийнятті їх на зберігання?

Який документ видає нотаріус особі, яка їх здала на зберігання?

**ТЕМА № 8. НОТАРІАЛЬНІ ДІЇ, СПРЯМОВАНІ НА НАДАННЯ
ДОКУМЕНТАМ ВИКОНАВЧОЇ СИЛИ
(2 ГОДИНИ)**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

Вчинення виконавчих написів.....	192
Вчинення протестів векселів.....	197

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів від 05.10.1961 // Офіційний вісник України. –2011. – № 37. –стор. 416. – стаття1554.
3. Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли, від 02.10.1973 // zakon3.rada.gov.ua.
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 // Офіційний вісник України. –2005. – № 44. – стор. 328. – стаття 2824.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст. 144
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – ст.27.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995.176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст.349.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст.131.
9. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст.135.
- 10.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
- 11.Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41. – 42. – ст.492.
- 12.Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI // Відомості Верховної Ради України. –2013. – № 50. – ст.695.

13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – ст.509.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України № 1952-IV від 01.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – ст.553.
15. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 № 1255-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – ст.140.
16. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – ст.642.
17. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – ст.313.
18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
19. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 02.09.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 39, ст.383.
20. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст.251.
21. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя : Рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29.01.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
22. Методичні рекомендації щодо застосування нотаріусами деяких положень цивільного та земельного законодавства при посвідченні правочинів, предметом яких є нерухоме майно // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 1. - С. 139-147.
23. Про затвердження Концепції реформування органів нотаріату в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 24.12.2010 №3290/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10>.
24. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : Постанова Кабінету Міністрів України

від 29.06.1999 № 1172 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 26. – стор. 69.

25. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності : Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2011 N 888/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 41. – стаття 1030.
26. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. Офіційний вісник України. – 2011. – № 67. – стор. 70. – стаття 2584.
27. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса : Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 N 871/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 25. – стор. 28. – стаття 1028.
28. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України : Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 N 142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – том 2. – стор. 796. – стаття 3492.
29. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : Наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – стор. 34. – стаття 2155.
30. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю: Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
31. Про затвердження Порядку використання даних Реєстру прав власності на нерухоме майно, Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, Державного реєстру іпотек та Державного реєстру обтяжень рухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 14.12.2012 № 1844/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 96. – стор. 105. – стаття 3890.
32. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – стор. 66. – стаття 632.
33. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 N 3306/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 91. – стор. 172. – стаття 3312.

34. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 491 // Офіційний вісник України. – 2011. – 35. – стор. 75. – стаття 1459.
35. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату: Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 60. – стор. 157. – стаття 2421.
36. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2014 № 1422/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 69. – стор. 327. – стаття 1951.
37. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства : наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014 № 357/5 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 16. – стор. 246. – стаття 512.
38. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства : Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 98. – стор. 164. – стаття 3515.
39. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 04.10.2013 № 2104/5 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – стор. 580. – стаття 3070
40. Про Консульський статут України : Указ президента України від 02.04.1994 № 127/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
41. Про організаційні заходи з постачання, зберігання, обігу, обліку спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання : Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2009 № 2053/5 Офіційний вісник України. – 2009. – № 89. – стор. 129. – стаття 3033.
42. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF>

43. Про право власності на окремі види майна: Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – ст. 517.
44. Щодо виконання вимог Закону України «Про нотаріат» : Лист Міністерства юстиції України від 30.09.2009 № 31-32/310 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_310323-09
45. Щодо допуску чи відмови в допуску до складання кваліфікаційного іспиту нотаріуса : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 від 04.03.2014 р. № 2755-0-33-14/13.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2014/04.03.2014_2755-0-33-14_13.1.htm
46. Щодо оформлення спадкових прав фізичних та юридичних осіб : Лист Міністерства юстиції України від 11.10.2010 № 31-32/238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_238323-10
47. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю : Наказ Міністерства юстиції України від 11.07.2012 № 1043/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 54. – стор. 194. – стаття 2193.
48. 50. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 6. – стор. 17.
49. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>
50. Про судову практику в справах за скаргами на нотаріальні дії або відмову в їх вчиненні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.01.1992 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-92>
51. Узагальнення про судову практику розгляду спорів про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні / С. Г. Музичко, У. О. Пашинна ; Апеляційний суд міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kia.court.gov.ua/sud2690/uzah/62/>
52. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/card/v0009700-09>

- 53.Васильєв А.С. Судові та правоохоронні органи України : підручник / А.С. Васильєв. – Харків: «Одісей», 2006. – 345 с.
- 54.Зобов'язальне право України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубєвої. – К.: Істина, 2011. – 848 с.
- 55.Нотариат и нотариальный процесс : учебник для студ. юрид. вузов / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Консум, 1999. – 240 с.
- 56.Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров [и др.] ; ред. В.В. Комаров. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 320 с.
- 57.Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : Учебник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Харьков: Консум, 2000. – 240 с.
- 58.Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.
- 59.Нотаріат України: Книга 1. Організація нотаріату з практикумом: Підручник у трьох книгах / за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – К.:Алерта, 2015. – 484 с.
- 60.Сміян Л.С. Нотаріат в Україні. Загальна частина: підручник / Сміян Л.С., Хоменко П.Г., Нікітін Ю.В. – Київ : КНТ, 2009. – 632 с.
- 61.Цивільне та сімейне право України : підруч. / За ред. Харитонova Є. О., Голубєвої Н. Ю. – К. : Правова єдність, 2009. – 968 с.
- 62.Вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Видання друге, перероблене та доповнене. – Харків : Юрsvіт, 2007. – 436 с.
- 63.Дякович М.М. Електронні реєстри в діяльності нотаріусів України : Практ. посіб. / М.М. Дякович – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
- 64.Єрух А.М. Діловодство в органах нотаріату – організація та ведення. Практичний коментар до порядку ведення та заповнення Реєстрів для реєстрації нотаріальних дій. Зразки документів / А.М. Єрух, Ю.М. Козьякова. – Х. : ФОП Колісник А.А., 2010. – 272 с.
- 65.Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : перспективи унормування, законодавство, судова практика. – Х., 2008. – 536 с.
- 66.Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 1./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010.– 800 с.

67. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. У 2-х т. Т. 2./ Відп. ред. В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – Х. : Фактор, 2010. – 784 с.
68. Носік В.В. Проблемні питання нотаріальної практики : посібник / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. – Х., 2008. – 96 с.
69. Нотаріат в Україні: зб. законодав. актів / [упоряд. Роїна О.М.]. - 7-ме вид. – К. : Правова єдність, 2012. – 553 с.
70. Нотаріат в Україні : курс лекцій / Г. С. Семаков, С.П. Кондракова. – К. : МАУП, 2001. – 120 с.
71. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / В.М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В.М. Бесчастний. – К. : Знання, 2008. – 494 с.
72. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник ; ред. Л. К. Радзієвська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2. вид., стереотип. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.
73. Нотаріат в Україні навч. посіб. / Л. С. Сміян [та ін.]. – 2-е вид., стер. – К. : КНТ, 2008. – 680 с.
74. Нотаріат в Україні. Загальна частина : навч. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 207 с.
75. Нотаріат в Україні. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юрид. вузів та факультетів / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : Вентурі, 1999. – 288 с.
76. Нотаріат в Україні. Теорія і практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – К. : А.С.К., 2001. – 976 с.
77. Нотаріат України : навч. посіб. для дистанц. навч.; / П. М. Павлик, Т. М. Кілічава. – К. : Університет «Україна», 2007. – 201 с.
78. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : Право, 2008. – 536 с.
79. Теорія нотаріального процесу : Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є аналіз особливостей вчинення нотаріальних дій, спрямованих на надання документам виконавчої сили.

ВСТУП

Інститут виконавчих написів нараховує тривалу історію і належить до несудових форм захисту інтересів кредиторів за безспірними зобов'язаннями, підтвердженими документами, що не викликають жодних сумнівів з боку їх достовірності.

Виконавчий напис являє собою розпорядження нотаріуса про стягнення боржника належної стягувачеві певної грошової суми або витребування майна. Це розпорядження відповідно до законодавства про виконавче провадження є виконавчим документом, на підставі якого в примусовому порядку задовольняються вимоги кредиторів.

Вексель – це цінний папір, що являє собою безумовне письмове боргове зобов'язання суворо встановленої форми, яка дає його володільцю (векселедержателю) безспірне право по закінченню строку зобов'язання вимагати від боржника або акцептанта (особи, яка бере на себе платіж за векселем) уплати зазначеної у векселі грошової суми

Посвідчення неоплати чеку – нотаріальна дія, яка надає виконавчої сили борговому платіжному документу – чеку – з метою забезпечення захисту прав суб'єктів розрахункових відносин по ньому. Чеком є документ, який містить нічим не обумовлене розпорядження чекодавця банку зробити платежі зазначеної в ньому суми.

Дана лекція містить такі питання: вчинення виконавчих написів; вчинення протестів векселів; пред'явлення чеків до платежу і посвідчення неоплати чеків.

Метою вивчення даної теми є з'ясування ролі, змісту, значення нотаріальних дій, які спрямовані на надання документам виконавчої сили. Відповідно до мети, завдання вивчення теми полягає у засвоєнні студентами інституту виконавчих написів а також вчинення протестів векселів і посвідчення неоплати чеків.

І. ВЧИНЕННЯ ВИКОНАВЧИХ НАПИСІВ

Примусове виконання зобов'язань здійснюється, як правило, на підставі рішення суду, господарського суду, в юрисдикції яких перебуває справа за вимогою, пред'явленою кредитором до боржника. Судове рішення постановляється в результаті розгляду по суті спору, що виник між сторонами. Для примусового виконання судового рішення видається виконавчий лист. В окремих передбачених законодавством випадках допускається примусове виконання зобов'язань у безспірному порядку шляхом вчинення нотаріусом на прохання кредитора виконавчого напису на

документі, що встановлює зобов'язання боржника.

Для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість, або на правочинах, що передбачають звернення стягнення на майно на підставі виконавчих написів.

Виконавчий напис являє собою розпорядження нотаріуса про стягнення боржника належної стягувачеві певної грошової суми або витребування майна. Це розпорядження відповідно до законодавства про виконавче провадження є виконавчим документом, на підставі якого в примусовому порядку задовольняються вимоги кредиторів.

Нотаріуси відмовляють у вчиненні виконавчого напису у випадках, коли витребується майно, звернення стягнення на яке забороняється законодавством України або здійснюється виключно на підставі рішення суду.

Виконавчий напис вчинюється нотаріусом незалежно від місця виконання вимоги, місцезнаходження боржника або стягувача.

Боржниками, стосовно яких допускається стягнення за виконавчим написом, можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Вчинення виконавчих написів обмежується колом відносин, що визначаються Кабінетом Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 р. № 1172 був затверджений Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів (далі - Перелік). Він містить вичерпні підстави для вчинення виконавчого напису, які розширювальному тлумаченню не підлягають. Відповідно до Переліку, за виконавчим написом нотаріуса провадиться стягнення заборгованості:

за нотаріально посвідченими угодами;

що впливає з відносин, пов'язаних з авторським правом;

батьків або осіб, що їх замінюють, за утримання дітей у закладах освіти;

батьків або осіб, що їх замінюють, за утримання дітей і підлітків в загальноосвітніх школах і професійно-технічних училищах соціальної реабілітації;

за диспашею;

військовослужбовців, звільнених з військової служби, і військовозобов'язаних після закінчення зборів;

повернення об'єкта лізингу;

орендної плати за користування державним та комунальним майном; стягнення за чеками;

за векселями, опротестованими нотаріусами в установленому законом порядку.

Звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису

Для вчинення виконавчого напису стягувачем або його уповноваженим представником нотаріусу подається заява, у якій, зокрема, мають бути зазначені:

1. відомості про найменування і місце проживання або

місцезнаходження стягувача та боржника;

дата і місце народження боржника - фізичної особи, місце його роботи;

номери рахунків у банках, кредитних установах, код за ЄДРПОУ для юридичної особи;

строк, за який має провадитися стягнення;

інформація щодо суми, яка підлягає стягненню, або предметів, що підлягатимуть витребуванню, включаючи пеню, штрафи, проценти тощо.

Заява може містити також іншу інформацію, необхідну для вчинення виконавчого напису.

У разі якщо нотаріусу необхідно отримати іншу інформацію чи документи, які мають відношення до вчинення виконавчого напису, нотаріус вправі витребувати їх у стягувача.

Умови вчинення виконавчого напису

Нотаріус вчиняє виконавчі написи:

якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем;

Безспірність заборгованості підтверджують документи, передбачені Переліком документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.99 № 1172.

При вчиненні виконавчого напису нотаріус повинен перевірити, чи подано на обґрунтування стягнення документи, зазначені у Переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.99 № 1172.

Стягнення заборгованості за нотаріально посвідченими угодами

Нотаріально посвідчені угоди, що передбачають сплату грошових сум, передачу або повернення майна, а також право звернення стягнення на заставлене майно.

Для одержання виконавчого напису подаються:

а) оригінал нотаріально посвідченої угоди;

б) документи, що підтверджують безспірність заборгованості боржника та встановлюють прострочення виконання зобов'язання.

Стягнення за диспашею

Диспаша (розрахунок з розподілу загальної аварії), не оскаржена в установленний термін або оскаржена, але залишена судом у силі.

Для одержання виконавчого напису подаються:

а) диспаша;

б) довідка диспашера про те, що диспаша не скасована і не змінена судом.

Повернення об'єкта лізингу

Договори лізингу, що передбачають у безспірному порядку повернення об'єкта лізингу.

Для одержання виконавчого напису подаються:

а) оригінал договору лізингу;

б) засвідчена лізингодавцем копія рахунка, направленою лізингоодержувачу, з відміткою про несплату платежів після вручення письмового повідомлення.

Стягнення заборгованості з орендної плати за користування державним та комунальним майном

Документи, що встановлюють заборгованість орендарів з орендної плати за користування об'єктом оренди.

Для одержання виконавчого напису подаються:

а) оригінал договору оренди;

б) засвідчена стягувачем копія рахунка, надісланого боржникові, з відміткою про непогашення заборгованості після вручення письмового попередження.

Стягнення заборгованості за векселями, опротестованими нотаріусами в установленому законом порядку

Векселі, опротестовані нотаріусами в установленому законом порядку.

Для одержання виконавчого напису подаються:

а) оригінал опротестованого векселя;

б) акт про протест векселя.

за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями - не більше одного року.

Якщо для вимоги, за якою вчиняється виконавчий напис, законом встановлено інший строк давності, виконавчий напис вчиняється у межах цього строку.

Строки, протягом яких може бути вчинено виконавчий напис, обчислюються з дня, коли у стягувача виникло право примусового стягнення боргу.

Зміст виконавчого напису

Виконавчий напис має містити:

дату (рік, місяць, число) вчинення, посаду, прізвище, ім'я, по батькові нотаріуса, який вчинив виконавчий напис;

найменування та місце проживання (місцезнаходження) стягувача;

найменування та місце проживання (місцезнаходження) боржника, дату й місце його народження, місце роботи (для фізичних осіб), номери рахунків в установах банків (для юридичних осіб);

строк, за який провадиться стягнення;

суми, що підлягають стягненню, або предмети, які підлягають витребуванню, у тому числі пеня, проценти, якщо такі належать до стягнення;

розмір плати, суму державного мита, сплачуваного стягувачем, або мита, яке підлягає стягненню з боржника;

номер, під яким виконавчий напис зареєстровано;

дату набрання чинності виконавчим написом;

строк пред'явлення виконавчого напису до виконання;

10. підпис нотаріуса, який вчинив виконавчий напис, скріплений печаткою;

11. інші відомості, передбачені статтею 18 Закону України „Про виконавче провадження”.

Викладення виконавчого напису

Виконавчий напис вчинюється на оригіналі документа (дублікаті документа, що має силу оригіналу), що встановлює заборгованість.

Якщо виконавчий напис не вміщується на документі, що встановлює заборгованість, він може бути продовжений чи викладений повністю на прикріпленому до документа спеціальному бланку нотаріальних документів.

Якщо за борговим документом необхідно провести стягнення частинами, виконавчий напис за кожним стягненням може бути зроблений на копії документа або на виписці з особового рахунку боржника; у цих випадках на оригіналі документа, що встановлює заборгованість, робиться відмітка про вчинення виконавчого напису і зазначаються, за який строк і яка сума стягнута, дата і номер за реєстром нотаріальних дій.

Обрахування розміру суми стягнення

За заявою кредитора розмір суми, яка підлягає стягненню за виконавчим написом, може бути встановлений з урахуванням індексу інфляції за весь час прострочення та трьох процентів річних від простроченої суми, якщо інший розмір не встановлений договором або законом.

Неустойка (штраф, пеня) включається до виконавчого напису, якщо це передбачено умовами договору.

Дослідження доказів при вчиненні виконавчого напису

у справах нотаріуса залишається копія документа, що встановлює заборгованість, чи правочину, за яким здійснюється стягнення, або витяг з особового рахунку боржника і примірник виконавчого напису.

При кожному наступному вчиненні виконавчого напису за одним і тим самим зобов'язанням повторне подання копії документа, що встановлює заборгованість, не вимагається. У цих випадках нотаріус вимагає подання двох примірників витягу з особового рахунку та оригіналу зобов'язання.

Один примірник витягу з виконавчим написом і оригінал зобов'язання повертаються стягувачу, а другий примірник залишається у нотаріуса.

При вчиненні кількох виконавчих написів за документами, що встановлюють заборгованість однакової форми, копія кожного окремого зобов'язання не вимагається. У таких випадках у матеріалах нотаріальної справи залишаються одна копія документа, що встановлює заборгованість (на одного з боржників), і список боржників, на стягнення боргу з яких вчинені виконавчі написи, із зазначенням повної назви та адреси боржників, строку платежу, суми, що підлягає стягненню за виконавчим написом, а в необхідних випадках й інших даних.

Стягувачу видаються виконавчі написи на кожного боржника окремо відповідно до списку.

Якщо для вчинення виконавчого напису, крім документа, що встановлює заборгованість, необхідно подати й інші документи, зазначені в Переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.99 № 1172, то вони до

виконавчого напису не приєднуються, а залишаються у матеріалах нотаріальної справи.

Порядок стягнення за виконавчим написом

Стягнення за виконавчим написом провадиться в порядку, встановленому цивільним процесуальним законодавством для виконання судових рішень та Законом України „Про виконавче провадження”.

Строк пред’явлення виконавчого напису до виконання

Виконавчий напис, за яким стягувачем або боржником є фізична особа, може бути пред’явлений до примусового виконання протягом року з моменту вчинення виконавчого напису.

Поновлення пропущеного строку для пред’явлення виконавчого напису до виконання провадиться відповідно до вимог статті 23 Закону України „Про виконавче провадження” і статті 371 Цивільного процесуального кодексу України.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, виконавчий напис являє собою розпорядження нотаріуса про стягнення з боржника належної стягувачеві певної грошової суми або витребування майна.

ВЧИНЕННЯ ПРОТЕСТІВ ВЕКСЕЛІВ

Протести векселів про неоплату, неакцепт, недатування акцепту вчиняються нотаріусами відповідно до законодавства України про обіг векселів, зокрема: Закону України «Про обіг векселів в Україні»; Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі, з урахуванням застережень, обумовлених додатком до цієї Конвенції; Закону України «Про цінні папери і фондовий ринок» та ін.

Вексель – це цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов’язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).

Векселі можуть бути прості або переказні, існують виключно у письмовій документарній формі та мають обов’язкові реквізити.

Простий вексель має містити:

назву „простий вексель», яка включена в текст документа і написана тією мовою, якою цей документ складений;

безумовне зобов’язання сплатити визначену суму грошей;

найменування особи, яка має платити (трасат); строк платежу; місце, в якому має здійснюватись платіж;

найменування особи, якій або за наказом якої має здійснюватись платіж; дату і місце складання простого векселя; підпис особи, яка видає вексель (векселедавець).

Переказний вексель повинен містити:

назву „переказний вексель», яка включена до тексту документа і

написана тією мовою, якою цей документ складений;
 безумовний наказ сплатити визначену суму грошей;
 найменування особи, яка повинна платити (трасат);
 строк платежу;
 місце, в якому має здійснюватись платіж;
 найменування особи, якій або за наказом якої має здійснюватись платіж;
 дату і місце видачі векселя;
 підпис особи, яка видає вексель (трасат).

Місце вчинення протестів векселів

Відповідно до законодавства, що регулює вексельний обіг в Україні, векселі опротестовуються в неплатежі, неакцепті, недатуванні акцепту.

Неоплачений вексель пред'являється нотаріусу для вчинення протесту:

про неоплату - за місцезнаходженням платника або за місцем платежу;
 неакцепті або в недатуванні акцепту - за місцезнаходженням платника;

про відмову передати оригінал векселя законному держателю копії векселя - за місцезнаходженням держателя оригіналу векселя;

про непред'явлення примірника векселя, надісланого для акцепту, держателю векселя; про неакцепт за другим примірником векселя, про неплатіж за другим примірником векселя - за місцезнаходженням платника;

про відмову у проставленні векседавцем датованої відмітки про пред'явлення йому векселя - за місцезнаходженням векседавця.

Строки для пред'явлення векселів до протесту та строки здійснення протесту векселів

Векселі для вчинення протесту про неоплату приймаються нотаріусом після закінчення дати платежу за векселем, але не пізніше 12-ї години наступного після цього строку дня.

Векселі для вчинення протесту про неакцепт можуть бути прийняті протягом строків, встановлених для пред'явлення до акцепту, але не пізніше 12-ї години наступного після цього строку дня.

Векселі для вчинення протесту про непред'явлення примірника векселя, надісланого для акцепту держателю векселя, протест про неакцепт за другим примірником векселя, протест про неплатіж за другим примірником векселя, протест про непередавання оригіналу векселя законному держателю копії векселя, протест про відмову у проставленні векседавцем датованої відмітки про пред'явлення йому векселя приймаються нотаріусами в строки, установлені статтею 44 Уніфікованого закону про переказні векселі та прості векселі від 07.06.1930, запровадженого Женевською конвенцією 1930 року.

Для векселя строком на визначений день або о такій-то годині від дати складання протест про неоплату повинен бути здійснений або в день, коли вексель підлягає оплаті, або в один з двох наступних робочих днів.

Протест векселя про неоплату за векселем строком по пред'явленні здійснюється протягом строку, встановленого для пред'явлення до акцепту.

разі якщо перше пред'явлення векселя зі строком платежу за пред'явленням до платежу було здійснено в останній день цього строку, протест векселя може бути вчинений наступного дня.

Протест векселя зі строком платежу за пред'явленням у неакцепті

здійснюється у строки, встановлені для пред'явлення до акцепту, тобто протягом одного року з дня видачі векселя.

Протест у недатованні акцепту вчинюється у разі, якщо платник, акцептуючи вексель, за яким акцепт повинен обов'язково бути датований, не проставить дату акцепту. Це стосується векселів, які підлягають оплаті у визначений строк від пред'явлення, або векселів, які повинні бути пред'явлені для акцепту протягом визначеного строку.

Вчинення протесту векселя

Протест векселя - це нотаріальна дія, яка офіційно засвідчує факт повної неоплати за векселем.

Протести векселів вчиняються нотаріусом відповідно до Уніфікованого закону про переказні векселі та прості векселі, Закону України „Про обіг векселів в Україні”.

Протест векселя про неоплату вчинюється у разі, якщо:

вексель неоплачений (вексель було акцептовано, але не сплачено платником);

оплата здійснена у валюті, яка не зазначена у векселі;

платник відсутній у місці платежу або у місцезнаходженні, яке зазначено у векселі.

Протест векселя про неоплату вчинюється як щодо простого, так і щодо переказного векселя.

Протест про неоплату за простим векселем здійснюється проти векседавця, за переказним - проти акцептанта (платника).

Вчинення протесту векселя про неоплату не потребується, якщо вексель раніше був опротестований у неакцепті.

Протест векселя в неакцепті вчинюється у разі:

відмови платника від акцепту (здійснення часткового акцепту); оплата здійснена у валюті, яка не зазначена у векселі; відсутність платника у місці, зазначеному у векселі.

Протест векселя в недатованні акцепту вчинюється у разі відсутності дати на акцепті і здійснюється з метою збереження прав векселедержателя за таким векселем.

За відсутності протесту недатований акцепт вважається таким, що зроблений акцептантом в останній день строку, передбаченого для пред'явлення до акцепту.

Протест векселя в неакцепті або у недатованні акцепту вчинюється до переказного векселя і здійснюється проти векседавця.

При вчиненні протесту векселя нотаріус повинен враховувати, що за акцепт і платіж відповідає векселедатель.

Для вчинення протесту векселя векселедержатель або його уповноважена особа подають нотаріусу:

оригінал векселя (його копію - якщо це було передбачено самими учасниками вексельних правовідносин та про це є відповідні застереження);

заяву векселедержателя (кредитора) про протест векселя, підписану векселедержателем (кредитором) та скріплену печаткою (у разі наявності).

У тексті заяви зазначаються повне найменування і адреса векседавця

(боржника), платника (доміциліата), векселедержателя (кредитора), вказуються відомості про вексель (векселі), який (які) подається (ються) до опротестування, строк платежу за векселем (векселями), сума, що підлягає сплаті за векселем (векселями), причина опротестування, повне найменування і адреса, номери рахунків у банках, код за ЄДРПОУ - для юридичної особи, реєстраційний номер облікової картки платника податку - для фізичної особи (за наявності). Заява може містити інші додаткові відомості;

векселі подаються нотаріусу під розписку та за окремим описом, у якому зазначаються найменування і адреси векселедержателя, векселедавця, платника (доміциліата), вид векселів (простий чи переказний), їх кількість, номери, строк платежу, сума платежу;

документ, за яким встановлено особу векселедержателя або його уповноваженого представника;

документи, що підтверджують повноваження уповноваженого представника, а також правоздатність та дієздатність юридичної особи.

При прийнятті векселя до опротестування нотаріус повинен:

перевірити наявність усіх необхідних реквізитів векселя та правильність їх заповнення, наявність підписів і печаток та послідовність індосаментів;

переконатися, що вексель поданий для протесту в установлені законом строки;

встановити місце здійснення протесту;

перевірити факт пред'явлення векселя до сплати. Підтвердженням факту пред'явлення векселя до сплати є відмітка векселедавця на письмовій вимозі про прийняття вимоги про сплату векселя або відмітка поштового відділення зв'язку про відправлення такої вимоги поштою чи телеграфом на адресу, вказану у векселі.

день прийняття векселя до протесту нотаріус зобов'язаний від свого імені пред'явити письмову вимогу про оплату або акцепт векселя до векселедавця (платника). Підтвердженням факту пред'явлення вимоги про сплату векселя є відмітка векселедавця на письмовій вимозі про прийняття вимоги про сплату векселя або відмітка поштового відділення зв'язку про відправлення такої вимоги поштою чи телеграфом на адресу, вказану у векселі.

тексті вимоги нотаріус зазначає про надходження заяви про протест векселя з усіма його реквізитами та пропозицією сплатити чи акцептувати вексель у певний строк або повідомити про оплату чи акцепт векселя:

якщо вексель протестується в неплатежі, нотаріус вимагає від особи, проти якої протестується вексель, оплатити суму за векселем;

якщо вексель протестується в неакцепті, нотаріус висуває вимогу акцептувати вексель;

якщо вексель протестується в недатуванні акцепту, нотаріус вимагає проставити дату на акцепті.

Якщо здійснено платіж або буде проставлена відмітка про акцепт, нотаріус повертає вексель платнику без протесту з відміткою про акцепт або платіж.

Якщо на вимогу нотаріуса не надійшла відповідь від особи, яка має платити за векселем, про його оплату або у разі відмови платника (доміциліата) оплатити або акцептувати вексель нотаріус опротестовує вексель.

Якщо місцезнаходження платника невідоме, протест векселя вчинюється без пред'явлення вимоги про оплату або акцепт векселя з відповідною відміткою в акті про протест.

Запис про вчинення протесту векселя вноситься до реєстру для реєстрації нотаріальних дій.

Протест векселя оформлюється актом у двох примірниках, один з яких залишається у справах нотаріуса.

У справах нотаріуса також залишаються:

копія опротестованого векселя (чи копія з копії, коли протест вчинювався за копією) з відповідною відміткою про протест або опис опротестованих векселів, якщо такий подавався, з прикладенням як зразка копії одного опротестованого векселя;

заява векселедержателя (кредитора) про протест векселя;

опис векселів, що передаються на опротестування;

примірник надісланої (переданої) боржникові вимоги про оплату або акцепт (оплата) векселя;

інші документи, якщо такі були подані чи були необхідні для протесту.

Опротестований вексель з відміткою про вчинення протесту видається векселедержателю або уповноваженій особі.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, протест векселів про неоплату, неакцепт, недатування акцепту вчиняються нотаріусами відповідно до законодавства України про обіг векселів, зокрема, ЗУ «Про обіг векселів в Україні», ЗУ «Про цінні папери і фондовий ринок»

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Виконавчий напис являє собою розпорядження нотаріуса про стягнення боржника належної стягувачеві певної грошової суми або витребування майна. Це розпорядження відповідно до законодавства про виконавче провадження є виконавчим документом, на підставі якого в примусовому порядку задовольняються вимоги кредиторів.

проханням про видачу виконавчого напису стягувач вправі звернутися до будь-якої нотаріальної контори, до будь-якого приватного нотаріуса незалежно від місцезнаходження стягувача та боржника і місця виконання за написом.

Боржниками, стосовно яких допускається стягнення за виконавчим написом, можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Строки, протягом яких може бути вчинено виконавчий напис, обчислюються з дня, коли у стягувача виникло право примусового стягнення боргу. Якщо строк, передбачений законодавством на вчинення виконавчого

напису за даною безспірною вимогою сплинув, нотаріус відмовляє у вчиненні нотаріальної дії. При цьому він зобов'язаний роз'яснити стягувачеві, що пропуск строку позовної давності не позбавляє його права звернутися до суду з позовом про його поновлення і, відповідно, вирішенні справи про стягнення заборгованості.

Виконавчий напис має силу виконавчого документа, і стягнення за ним провадиться в порядку, встановленому Законом України від 21 квітня 1999 р. «Про виконавче провадження». Державний виконавець у триденний строк з дня надходження до нього виконавчого напису виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій встановлює строк для добровільного виконання, що не перебільшує семи днів, та попереджає боржника про примусове виконання по закінченню встановленого строку із стягненням з нього виконавчого збору та витрат, пов'язаних з вчиненням виконавчих дій. Копії постанови не пізніше наступного дня направляються стягувачеві, боржнику та нотаріусу, який вчинив виконавчий напис. Заходами примусового стягнення можуть бути: звернення стягнення на майно боржника; звернення стягнення на заробітну плату (заробіток), доходи, пенсію, стипендію боржника; вилучення у боржника та передача стягувачеві певних предметів, зазначених у виконавчому напису; інші заходи.

Виконавчий напис, за яким стягувачем або боржником є громадянин, може бути пред'явлена до примусового виконання протягом трьох років, а за всіма іншими вимогами – протягом одного року з дня моменту вчинення виконавчого напису, якщо законодавством України не встановлені інші строки (ст. 91 Закону).

Вексель – це цінний папір, що являє собою безумовне письмове боргове зобов'язання суворо встановленої форми, яка дає його володільцю (векселедержателю) безспірне право по закінченню строку зобов'язання вимагати від боржника або акцептанта (особи, яка бере на себе платіж за векселем) уплати зазначеної у векселі грошової суми.

Вексель, опротестований нотаріусом у неплатежу, є підставою для вчинення на ньому виконавчого напису в загальному порядку.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ:

При самостійній підготовці до даної теми, варто звернути увагу на такі питання:

Яким нормативним документом був затверджений перелік документів, за якими стягнення заборгованості проводиться у безспірному порядку?

Якими нормативними актами можуть бути встановлені випадки заборони звернення стягнення на окремі види майна?

Відповідно до яких нормативних актів нотаріусами вчиняються протести векселів про неоплату, неакцепт, не датування акцепту?

Визначте різниця між простим та переказним векселем

Дайте визначення поняття «посвідчення неоплати чеку» як нотаріальної дії

6. Де
платежу?

пред'являється

нотаріусу чек до